DZIECI POD PRESJĄ s. 10 | SIOSTRZENICA O BŁ. JANIE PAWLE I s. 20 | SANKTUARIUM KRZYŻA ŚWIĘTEGO s. 36 | KAZACHSTAN CZEKA NA PAPIEŻA s. 18

11.09.2022
nr 37 (880)
cena 5 zł
(w tym 8% VAT)
NR INDEKSU 205 109
ISSN 1734-9079
www.idziemy.pl

idziemy

Pierwszymi nauczycielami dziecka są rodzice

Jak wychowywać do wiary?

s. 4

caritas POLSKA

paczka dla Wenezueli

W WENEZUELI 1 POSIŁEK DZIENNIE TO LUKSUS

Caritas Polska organizuje pomoc żywnościową dla najbardziej potrzebujących rodzin

150 zł = **1 paczka** = **7 dni** wyżywienia dla jednej rodziny

Wspomóż Wenezuelczyków razem z nami!

Dokonując wpłaty na stronie **www.caritas.pl/wenezuela**

Wpłacając dowolną kwotę na konto: **PL 77 1160 2202 0000 0000 3436 4384** z dopiskiem **WENEZUELA**

Wysyłając **SMS** pod numer **72052** o treści **WENEZUELA** (koszt 2,46 zł z VAT)

ks. Henryk Zieliński

Igrzyska zamiast chleba

Komentując ostatnią wypowiedź Donalda Tuska na temat aborcji, trzeba zwrócić uwagę na jej szerszy kontekst niż tylko zapowiedź gwałtownego skrętu Platformy Obywatelskiej w lewo. Szczególnym paradoksem jest fakt, że ów skręt ogłasza formacja mieniąca się dotąd liberalną i chadecką. Bo jak z tymi wartościami pogodzić groźbę Tuska, że „będzie bezwzględnie egzekwował swoją pozycję w Platformie w czasie kształtowania list do parlamentu" przed nadchodzącymi wyborami, tak że nie ma szans znaleźć się na tych listach nikt, kto nie będzie popierał całkowitej legalizacji aborcji do 12 tygodnia od poczęcia dziecka?

Wypowiedź taka padła podczas tegorocznego Campusu Polska Przyszłości. Wywołała zaskoczenie i konsternację w szeregach konserwatystów w PO i wśród jej konserwatywnych wyborców. Nie tylko Joanna Fabisiak, ale także wielu innych polityków PO, którzy byli wcześniej sekowani za popieranie prawa człowieka do życia od poczęcia do naturalnej śmierci, nadzieję na powrót do „normalności" wiązało z powrotem Donalda Tuska na fotel przewodniczącego. Rzeczywistość boleśnie zweryfikowała te nadzieje. Podobnie w kłopocie znaleźli się katolicy, którzy głosując na Platformę, uzasadniali to poparciem dla tej niewielkiej frakcji w PO, która nie bez trudności starała się ocalić obecność chadeckich wartości tej partii. Wśród tych zakłopotanych zapowiedzią rygorystycznej selekcji kandydatów na parlamentarzystów pod kątem ich wsparcia dla legalnej aborcji są – mam nadzieję – także niektórzy duchowni.

Donald Tusk znany jest nie od dzisiaj ze swojego antyklerykalizmu. Taki był od zawsze. Potrafił jednak schować swoje fobie do kieszeni, kiedy było to w jego politycznym interesie. Tak było chociażby z osławionym ślubem kościelnym przed wyborami prezydenckimi w roku 2005. W imię uczciwości trzeba dodać, że takich politycznie skalkulowanych aktów „religijności" było w polskim życiu publicznym więcej. I nie tylko wśród przedstawicieli tej partii. Jednakże nawet potem Tuskowi przy różnych okazjach „wyrywały się" zdania w rodzaju: „nie będę klękał przed księdzem", chociaż nikt – mam nadzieję – aż takiego upokorzenia od niego nie oczekiwał. O księżach Tusk nie zapomniał także na ostatnim Campusie, gdy wyrokował: „Aborcja jest decyzją kobiety, a nie księdza, prokuratora, policjanta czy działacza partyjnego". Jeśli o kimś w tej wyliczance zapomniał, to tylko o… ojcu dziecka.

Dlaczego jednak Tusk właśnie teraz wystąpił jako bezwzględnie egzekwujący poparcie dla aborcji? Po pierwsze dlatego, że w PO trwa rywalizacja o przywództwo między nim i jeszcze bardziej lewicowym Rafałem Trzaskowskim. Tusk był tylko gościem na Campusie organizowanym przez środowisko Trzaskowskiego. Będąc niejako na jego terenie, chciał swoim radykalizmem ten teren „odwojować". Z pewnością nie zapomniał, jak podczas spotkania na Uniwersytecie Warszawskim 3 maja 2019 r. dał się przyćmić Leszkowi Jażdżewskiemu. Teraz postarał się nie dopuścić, aby ktoś „skradł mu show". I faktycznie, mówi się głównie o nim.

Wyciągnięcie aborcji jako głównej osi sporu w Polsce ma także drugie dno. Politycy nie od dzisiaj starają się dzielić społeczeństwo jak tort na przypisane do nich kawałki. Dbają, aby podziały były głębokie, prawie nieprzekraczalne, żeby w ten sposób zabezpieczyć się przed odpływem elektoratu do konkurencyjnego obozu. Dlatego na oś sporu i podziału wybierają sprawy budzące wielkie społeczne emocje. Jeszcze przed kilku laty osią sporu było podejście do katastrofy smoleńskiej, później „obrona demokracji" i Konstytucji, wreszcie sprawa dzikiej prywatyzacji, 500+ i innych świadczeń socjalnych.

W sytuacji spowodowanej pandemią COVID-19, a jeszcze bardziej rosyjską napaścią na Ukrainę świat, a z nim Europa, pogrąża się w chaosie i kryzysie. Nie ma mądrych, którzy wskazaliby dobrą i pewną drogę wyjścia z trudności, które są przed nami. Stąd rywalizacja na programy ratowania gospodarki i zapewnienia bezpieczeństwa państwu – co jest rzekomo specjalnością PO – jest aktualnie dla tej partii wyjątkowo niewygodna. Bo takiego programu PO zwyczajnie nie ma! Kiedy nie ma sposobu, jak zapewnić ludziom chleb i „ciepłą wodę w kranie", to sięga się po igrzyska. Deklaracja Tuska jest więc rozpaczliwym „chwytaniem się brzytwy". Odsłania nie tylko aksjologiczną, ale również programową pustkę jego aspirującej do władzy partii.

henryk.zielinski@idziemy.com.pl

11.09.2022 idziemy w numerze:

TEMAT TYGODNIA

Jak wychowywać do wiary? – mówi ks. prof. Piotr Tomasik **s. 4**

fot. Patryk Koszela

Dzieci pod presją – rozmowa z psychologiem dr Sylwią Gwiazdowską-Stańczak **s. 10**

Smartfon jak alkohol – jak uzależnienie od elektroniki wpływa na dziecko **s. 12**

MOJA WIARA

Do kraju meczetów, cerkwi i kościołów – Kazachstan przed wizytą papieża **s. 18**

Wujek – błogosławiony papież – Jana Pawła I wspomina jego siostrzenica **s. 20**

Sanktuarium Krzyża Świętego **s. 36**

Reparacje wojenne a nauczanie Kościoła **s. 38**

NA CZASIE

Teatr to nie publicystyka – rozmowa z Piotrem Zarembą **s. 34**

Ostatni prezydent łagru narodów – Michaił Gorbaczow **s. 42**

Festiwal z najwyższej półki **s. 54**

WARTO WIEDZIEĆ

Halo, tu Ziemia! – twarde lądowanie po wakacjach **s. 23**

Świerzb **s. 43**

Czytanie nie kończy się na papierze! Najnowsze wiadomości i opinie na stronie www.idziemy.pl. E-wydanie tygodnika można zakupić na stronach: www.eprasa.pl, www.egazety.pl.

Jak wychowywać do wiary?

Z ks. prof. **Piotrem Tomasikiem**, koordynatorem Biura Programowania Katechezy przy Komisji Wychowania Katolickiego KEP, rozmawia Patryk Lubryczyński

fot. xhz

Hasłem XII Tygodnia Wychowania są słowa z Ewangelii św. Jana: „Ja jestem drogą i prawdą, i życiem" (J 14,6). Jak je odczytać w kontekście wychowania dzieci i młodzieży?

Droga oznacza towarzyszenie w dorastaniu oraz dojrzewaniu dzieci i młodzieży, które nie narzuca powołania życiowego, ale pozwala je we właściwy sposób odczytać zgodnie z wolą Bożą. Prawda jest zagadnieniem mało eksponowanym w dzisiejszych czasach wobec narzucanego relatywizmu, ale jest szczególnie istotna w życiu młodego człowieka, ponieważ określa sens i cel egzystencji. Każdy z nas w wąskim zakresie poznaje prawdę, ale to nie oznacza, że nie możemy jej młodzieży ukazywać szerzej – ku niej zdążamy przez dobrą sztukę, literaturę, naukę. Życie z kolei wiąże się z ostatecznym losem każdego z nas; jako katecheci wychowujemy młodych ludzi nie tylko do życia doczesnego, wyposażając w wiedzę i umiejętności, ale mamy też na uwadze wymiar nadprzyrodzony.

Dziecko może jeszcze nie wszystko rozumie, ale widzi modlitwę rodziców.

Czyli katecheta powinien być świadkiem wiary?

Poznawanie prawdy wiąże się nierozerwalnie ze świadectwem. Dobry wychowawca to człowiek, który pokazuje, że to, co głosi, jest dla niego ważne, nie uczy jedynie po to, żeby wypełnić program oświatowy. Oczywiście dotyczy to nie tylko katechetów, ale także rodziców, których zachowanie dzieci obserwują na co dzień. Jeżeli tata lub mama chce przekazać określone postawy wychowawcze, a życiem temu przeczy, to zawsze działa antywychowawczo.

Jak św. Józef Bilczewski, patron tegorocznego tygodnia wychowania, może zainspirować katechetów i uczniów?

Wybór św. Józefa Bilczewskiego jest zrozumiały w kontekście jego setnej rocznicy śmierci, którą będziemy obchodzić w marcu przyszłego roku. Była to postać nietuzinkowa, rektor Uniwersytetu Lwowskiego, a później przez 23 lata arcybiskup metropolita lwowski obrządku łacińskiego. Żarliwy patriota, jeden z tych pasterzy, który przygotowali nas na odzyskanie niepodległości. Warto przypomnieć, że abp Bilczewski w okresie zaborów jako pierwszy uzyskał pozwolenie Stolicy Apostolskiej na ustanowienie w archidiecezji lwowskiej 3 maja wspomnienia liturgicznego Matki Bożej Królowej Korony Polskiej. Wiele czasu poświęcił sprawie wychowania chrześcijańskiego dzieci i młodzieży, do której pisał listy pasterskie. Katecheci i uczniowie mogą się od niego uczyć postawy patriotycznej opartej na żywej wierze.

A kto dziś jest przede wszystkim odpowiedzialny za wychowanie dzieci i młodzieży do wiary – rodzice czy katecheci?

Nie chciałbym zrzucać na kogoś wyłącznej odpowiedzialności – jedni i drudzy, tylko w innym zakresie. Pierwszymi wychowawcami w wierze są rodzice. Natomiast katecheci mają za zadanie wspomagać proces wychowawczy w ramach zasady pomocniczości. Rodzice mają prawo oczekiwać od katechetów kompetentnej i konkretnej pomocy w zaangażowaniu dzieci w życie duchowe. Formy pomocy mogą być wielorakie: kółka zainteresowań w szkole nastawione na Biblię, liturgię; wspólnoty modlitewne w parafiach; przede wszystkim udział w szerokiej ofercie duszpasterskiej Kościoła w Polsce, jak służba liturgiczna, oaza, KSM.

Jak rodzice mogą pomóc swoim dzieciom, by miały prawdziwą relację z Bogiem, a nie traktowały wiary jako zbioru narzuconych im reguł i zwyczajów?

Potrzebna jest głęboka modlitwa. Często warto przypominać rodzicom, że dziecko może jeszcze nie wszystko rozumie, ale widzi ich modlitwę. Postawa religijna to pierwsza i podstawowa katecheza. Dopiero później wypływają z niej słowa o Panu Bogu, które młody człowiek będzie z czasem lepiej rozumiał. Przywołam świadectwo św. Jana Pawła II, na którym ogromne wrażenie zrobił widok modlącego się na kolanach ojca. Innym razem jego tato zobaczył, że mały Karol nie zawsze uważnie i ze skupieniem służy przy ołtarzu. Zalecił mu modlitwę do św. Józefa, aby był dobrym ministrantem, co wpłynęło na jego dalsze losy.

Młodzi używają innego języka komunikacji niż starsi. Jak rozmawiać z nimi o wierze?

Potrzeba język młodych ludzi odkryć, ale nie po to, żeby pozostać w getcie młodzieży. Poznać i korzystać ze środków komunikacyjnych, jakimi się posługuje TikTok, Facebook, aby zaprosić do rzeczywistej i braterskiej wspólnoty w parafii. Problem polega na tym, że język krótkich komunikatów w mediach społecznościowych jest językiem spłaszczonym, a powinno nam zależeć na pogłębieniu doświadczenia religijnego młodych ludzi. Ważne jest, by nauczyć młodzież języka wiary, nie chodzi przy tym o samo wyuczenie teologicznych zagadnień, ale kerygmatu, który jest właściwy do przepowiadania Chrystusa Zmartwychwstałego.

Z jakich materiałów przygotowanych na tydzień wychowania mogą skorzystać katecheci?

Na stronie www.tydzienwychowania.pl można znaleźć materiały duszpasterskie na każdy dzień tygodnia wychowania od 11 do 18 września. Zachęcam duszpasterzy do skorzystania z znajdującej się tam konferencji ks. Marka Studenskiego, którą można przetworzyć na konferencję czy homilię dla rodziców. Są propozycje katechez uczniów dla szkół podstawowych i ponadpodstawowych, aby inspirować młodzież do wzrastania w wierze.

fot. PAP/EPA/Riccardo Antimiani

Błogosławiony papież

Jan Paweł I został wyniesiony na ołtarze 4 września w Rzymie. – Papież Luciani uśmiechem potrafił przekazywać dobroć Pana. (…) prośmy, aby nam wyjednał „uśmiech duszy”, ów jaśniejący, który nie okłamuje – mówił papież Franciszek w homilii w czasie Mszy św. beatyfikacyjnej.

– Uosabiał ubóstwo ucznia, które polega nie tylko na oderwaniu się od dóbr materialnych, ale przede wszystkim na przezwyciężeniu pokusy postawienia siebie w centrum lub szukania własnej chwały – dodał Ojciec Święty.

Prośbę o beatyfikację Jana Pawła I wypowiedział biskup jego rodzinnej diecezji Belluno-Feltre – Renato Marangoni. Następnie postulator procesu, kard. Beniamino Stella przedstawił krótki życiorys błogosławionego. W odpowiedzi Franciszek wygłosił formułę beatyfikacji i wyznaczył 26 sierpnia dniem liturgicznego wspomnienia bł. Jana Pawła I.

Na Mszy beatyfikacyjnej obecni byli m.in. prezydent Włoch Sergio Mattarella i premier Księstwa Monako Pierre Dartout. Papież przewodniczył liturgii słowa, natomiast podczas liturgii Eucharystii zastąpił go przy ołtarzu prefekt Dykasterii ds. Kanonizacyjnych, kard. Marcello Semeraro.

Albino Luciani, zanim został papieżem, był biskupem Vittorio Veneto i patriarchą Wenecji. Po wyborze na Stolicę Apostolską przybrał imię Jan Paweł I. Jego pontyfikat trwał od 26 sierpnia do 28 września 1978 r. Zmarł niespodziewanie po zaledwie 33 dniach sprawowania urzędu. Był poprzednikiem Jana Pawła II.

Jest to piąty papież z XX w. wyniesiony na ołtarze, po św. Piusie X (1903–1914), św. Janie XXIII (1958–1963), św. Pawle VI (1963 – 1978) i św. Janie Pawle II (1978–2005)./**KAI/bs**

14 września za Ukrainę

Z inicjatywy Rady Konferencji Episkopatów Europy (CCEE) 14 września, w święto Podwyższenia Krzyża Świętego, obchodzić będziemy Dzień Modlitw za Ukrainę.

– Jako Kościół w Polsce pragniemy włączyć się w tę inicjatywę z otwartym sercem i gorąco zachęcić do modlitwy w intencji Ukrainy – wskazał przewodniczący Konferencji Episkopatu Polski abp Stanisław Gądecki.

Celem tego Dnia jest wsparcie duchowe dla walczących o wolność i niepodległość Ukraińców, okazanie solidarności z cierpiącymi ofiarami rosyjskiej agresji, wołanie o sprawiedliwy pokój oraz uwrażliwienie wspólnoty międzynarodowej na kwestię pomocy uchodźcom wojennym. W modlitwie chcemy pamiętać również o sprawcach tej napaści, prosząc o ich nawrócenie i opamiętanie./**BP KEP**

Krzysztof Ziemiec

Burza po raporcie

Ogłoszony 1 września raport o stratach wojennych, jakie Polska poniosła na skutek działań wojennych i okupacji niemieckiej w latach 1939–45, a co za tym idzie sprawa reparacji, wywołały co najmniej zaciekawienie mediów na świecie. Zaś nad Wisłą – polityczną debatę, a czasem burzę. Podczas gdy naukowcy w większości potrafią spierać się na ten temat, używając argumentów, to część komentatorów, zaangażowanych dziennikarzy i polityków – zwłaszcza opozycji – już nie. Nie przestają krytykować polskiego rządu, nawet nie za samą chęć odzyskania od Niemiec zadośćuczynienia za zbrodnie popełnione w czasie II wojny światowej, co za sam raport. Straty zostały wycenione przez polskich ekspertów na ponad 6 bilionów 220 miliardów złotych.

Dla niektórych sprawa jest prosta, gdyż są zdania, że Polska już dawno, w 1953 r., zrzekła się reparacji. Argumentują, że jest to zgodne z dokumentami historycznymi, mimo że decyzja z 1953 r. nigdy nie została ogłoszona w Dzienniku Urzędowym, a Polacy nie żyli wówczas w suwerennym państwie. Z kolei politycy z prawicy uznają reparacje wręcz za moralną powinność i sposób na powstrzymanie podobnych działań wojennych w przyszłości. Można się spierać, czy to jest realne i czy jest ku temu odpowiedni politycznie moment. Jednak część negujących sens reparacji polityków używa nieco absurdalnych argumentów, mówiąc już nie tylko o pogorszeniu naszych relacji z Niemcami, co pewnie akurat będzie prawdą, lecz że w ramach retorsji Berlin zechce zwrotu tzw. Ziem Odzyskanych. Argument z sufitu, a może z niewiedzy, gdyż te ziemie Polska otrzymała decyzją trzech mocarstw jako rekompensatę za zabrane nam na rzecz Stalina Kresy wschodnie…

Tak bardzo zmieniła się polityka, że wspólna polska racja stanu nie istnieje.

Dziś wszystko jest upolitycznione i przez to postawione na głowie. Bo nie ma już na politycznej scenie argumentów rozumowych, są tylko argumenty siły. Byle być przeciw. I to pomimo że Niemcy wypłaciły odszkodowania wojenne wielu państwom. Zapłacą np. ponad miliard euro Namibii, której mieszkańców wykorzystywali do niewolniczej pracy na długo przed II wojną światową. Mimo że dziś znów słychać za granicą kłamstwa o polskich obozach śmierci, w których mieli ginąć… Niemcy. I mimo że – uwaga – jeszcze w 2004 r. powstała uchwała w sprawie praw Polski do niemieckich reparacji wojennych, przyjęta przytłaczającą większością głosów. Także głosami polityków dzisiejszej całej opozycji…

Tak bardzo zmieniła nam się polityka i polityczne partie, że nie istnieje jakaś wspólna polska racja stanu. Nie istnieje też stałość przekonań i możliwość dyskusji w ramach jednej partii czy obozu politycznego. Kto się nie zgadza, od razu znajduje się na tzw. oucie. A gdzie są wspólne – ponadpartyjne – wartości? Gdzie w tym polska wspólnota?

Zostało niewiele przestrzeni na racjonalną dyskusję, co odczułem na własnym przykładzie. Dbajmy jednak z całych sił, by nie było jej jeszcze mniej.

Autor jest dziennikarzem TVP

W SKRÓCIE

■ **Zaproszenie do Mongolii.** Papież Franciszek został zaproszony do odwiedzenia Mongolii. Oficjalne zaproszenie wystosowane przez prezydenta Uchnaagijna Chürelsücha przekazał były szef państwa Nambaryn Enchbajar.

■ **Handlują bronią.** Departament Stanu USA zatwierdził sprzedaż Tajwanowi broni o wartości 1,1 mld dolarów, w tym 60 pocisków przeciwokrętowych i 100 pocisków powietrze-powietrze. Chiny zapowiedziały środki odwetowe. Tymczasem Iran zbroi Rosję. Rzeczniczka Białego Domu Karin Jean-Pierre potwierdziła krążące wcześniej w amerykańskich mediach informacje, że Rosja otrzymała drony bojowe z Iranu.

■ **Miedwiediew straszy.** Arsenał nuklearny jest najlepszą gwarancją zachowania potęgi Rosji – stwierdził Dmitrij Miedwiediew, były rosyjski prezydent.

■ **Pomoc głównie z Polski.** Możemy powiedzieć, że 80 proc. pomocy humanitarnej, która jest dostarczana na Ukrainę, pochodzi z Polski i organizacji kościelnych – powiedział PAP biskup Edward Kawa ze Lwowa.

■ **Niewyjaśniona śmierć oligarchy.** Szef Rady dyrektorów rosyjskiego koncernu Łukoil Rawil Maganow to kolejny czołowy rosyjski biznesmen, który zginął w niewyjaśnionych okolicznościach. Media podały, że zmarł po wypadnięciu z okna w szpitalu w Moskwie, a koncern Łukoil – że 67-letni Maganow zmarł w wyniku długotrwałej choroby.

■ **Przeciw życiu.** Centrolewicowy rząd Hiszpanii Pedro Sancheza skierował do niższej izby parlamentu projekt ustawy liberalizującej przepisy dotyczące wieku przystępowania do aborcji. Do przerywania ciąży zostaną dopuszczone nastolatki, które ukończyły 16. rok życia. Nie będą one musiały posiadać zgody swoich rodziców na poddanie się aborcji.

■ **Więcej gwardzistów.** Gwardia Szwajcarska zwiększy swą liczebność ze 110 do 135 żołnierzy i w związku z koniecznością przyjęcia nowych rekrutów rozszerza swą obecność w Szwajcarii.

■ **Nielegalni uchodźcy.** Litewskie służby graniczne notują wzrost napływu nielegalnych migrantów z terytorium Białorusi – poinformował szef Państwowej Służby Granicznej Rustamas Liubajevas. Według niego jest to próba oddziaływania na stanowisko Litwy wobec Rosji i Białorusi.

■ **Głód w Afganistanie.** W związku z pogłębiającym się kryzysem w Afganistanie 6 mln jego mieszkańców grozi głód – poinformował zastępca sekretarza generalnego ONZ ds. humanitarnych Martin Griffiths.

■ **Pożar na promie.** Ugaszono pożar, który wybuchł na promie Stena Scandica z 300 osobami na pokładzie. Znajdujący się na Morzu Bałtyckim na północ od Gotlandii statek został odholowany.

fot. PAP/EPA/Fabio Frustaci

SPOTKANIE KARDYNAŁÓW

Zakończyły się prace Zgromadzenia Kardynałów nad nową konstytucją apostolską „Praedicate Evangelium". W spotkaniu z Ojcem Świętym wzięło udział 197 kardynałów, patriarchów wschodnich i przełożonych Sekretariatu Stanu.

Jak podkreślał uczestniczący w spotkaniu kard. Kazimierz Nycz, oprócz rozmów w 15–20-osobowych grupach językowych, odbyły się cztery robocze sesje plenarne. Pierwszego dnia rano zajęto się podstawami teologicznymi konstytucji („czyli dlaczego i po co wprowadzone zostały zmiany"), a po południu odbyła się dyskusja nad trzema najważniejszymi dykasteriami: ds. ewangelizacji, ds. nauki wiary i ds. posługi miłosierdzia. Drugiego dnia rano mowa była o kwestiach wykonawczych władzy w Kościele w duchu pomocniczości i synodalności. Ostatnia sesja, którą prowadził arcybiskup Rino Fisichella, była poświęcona założeniom Roku Jubileuszowego 2025, który jest przygotowywany w Rzymie.

Istniejące struktury kościelne muszą rzeczywiście służyć ewangelizacji – podsumował spotkanie kolegium kardynalskiego kard. Kazimierz Nycz.

RADOSNE POWITANIE

Licząca 475 lat diecezja Asuncion, obejmująca stolicę Paragwaju, zgotowała niezwykle radosne, tłumne powitanie powracającemu z Rzymu do kraju pierwszemu paragwajskiemu kardynałowi, którym został Adalberto Martinez Flores, od maja tego roku arcybiskup metropolita Asuncion. Kardynał wyraził nadzieję, że jego nominacja posłuży nie tylko umocnieniu historycznej więzi między Paragwajem a Stolicą Apostolską, lecz także dialogowi i porozumieniu wśród samych Paragwajczyków. Hierarcha ma 71 lat, został wyświęcony na księdza w 1985 r. Biskupem jest od 25 lat, pełniąc w przeszłości m.in. funkcję ordynariusza polowego oraz biskupa diecezji San Pedro.

fot. PAP/EPA/Nathalia Aguilar

UKRAIŃSKIE POGRZEBY

Codziennie trwają w Ukrainie pogrzeby żołnierzy i cywilów, którzy zginęli podczas rosyjskiej agresji na ten kraj. Na zdjęciu krewni, sąsiedzi, przyjaciele i towarzysze broni żegnają w Buczy poległego ukraińskiego żołnierza Andrija Dziubenkę, który zginął w bitwie pod Marjinką.

fot. PAP/EPA/Roman Pilipey

fot. PAP/EPA/Mauricio Duenas Castaneda

W HOŁDZIE POLEGŁYM

Ośmiu policjantów zginęło w ataku z użyciem materiałów wybuchowych w południowo-zachodniej części Kolumbii – poinformował prezydent tego kraju Gustavo Petro. Atak miał miejsce na terenach wiejskich w pobliżu Neiva, największego miasta departamentu Huila. Na terenie, gdzie doszło do ataku, działają grupy zbuntowanych rebeliantów z Rewolucyjnych Sił Zbrojnych Kolumbii (FARC), którzy odrzucają porozumienie pokojowe wynegocjowane w 2016 r. przez ich dawne kierownictwo z rządem w Bogocie. Na zdjęciu funkcjonariusze policji oddają hołd poległym kolegom przy wizerunku Matki Bożej Nieustającej Pomocy.

PO INSPEKCJI ELEKTROWNI ATOMOWEJ

Dwóch ekspertów Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej (MAEA) pozostanie na dłużej w Zaporoskiej Elektrowni Atomowej, największej tego typu w Europie – poinformował dyrektor generalny MAEA Rafael Grossi (na zdjęciu).

fot. PAP/EPA/Max Brucker

Delegacja, która odwiedziła elektrownię, sporządzi raport na temat bezpieczeństwa elektrowni, informując o sytuacji Radę Bezpieczeństwa ONZ. Prezydent Ukrainy Wołodymyr Zełenski wyraził ubolewanie, że MAEA nie zaapelowała o demilitaryzację obiektu.

KATASTROFALNE POWODZIE W PAKISTANIE

Powodzie w Pakistanie wywołane przez rekordowe deszcze monsunowe i topniejące lodowce w górach na północy kraju zabiły już ponad 1200 osób, w tym 416 dzieci. – Obecnie istnieje wysokie ryzyko, że przenoszone przez wodę śmiertelne choroby, takie jak biegunka, cholera, denga i malaria, będą się szybko rozprzestrzeniać – powiedział przedstawiciel UNICEF w Pakistanie Abdullah Fadil. Powodzie dotknęły około jednej trzeciej terytorium kraju. Około 200 tys. domów zostało całkowicie zburzonych, a 450 tys. uszkodzonych. Zginęło ponad 700 tys. zwierząt hodowlanych; utracono bezpowrotnie około 2 mln hektarów upraw.

fot. PAP/EPA/Jamal Taraqai

W SKRÓCIE

■ **Zamieszki w Bagdadzie.** W wyniku starć w dzielnicy rządowej w Bagdadzie zginęło 15 osób, a około 350 zostało rannych. Zamieszki w stolicy Iraku wybuchły po tym, jak przywódca Ruchu Sadrystowskiego i związanej z nim partyzantki – Armii Mahdiego. Muktada as-Sadr ogłosił rezygnację z polityki. Partia as-Sadra zajęła pierwsze miejsce w wyborach parlamentarnych, ale wycofała swoich 74 deputowanych z parlamentu, gdy nie udało jej się stworzyć rządu bez udziału konkurencyjnych szyickich ugrupowań.

■ **Wyszła na wolność.** Dziennikarka telewizji Biełsat Daria Czulcowa wyszła w sobotę na wolność po odbyciu kary dwóch lat więzienia. Reporterka została zatrzymana wraz z Kaciaryną Andrejewą w listopadzie 2020 r., a następnie skazana za relacjonowanie białoruskiego protestu.

■ **Decyzja argentyńskiego sądu.** Sąd Najwyższy Argentyny orzekł, że placówki oświatowe o charakterze publicznym mają prawo włączać się w obchody uroczystości ku czci świętych Kościoła katolickiego. Wydarzenia tego typu nie uderzają w zasadę neutralności światopoglądowej szkół – stwierdza ogłoszony werdykt.

■ **Pamięci gen. Maczka.** We francuskim mieście Abbeville w wyniku współpracy Ambasady RP miasta Abbeville i artysty Christiana Guemy miejscowe władze odsłoniły mural prezentujący gen. Stanisława Maczka. Dzieło powstało w ramach obchodów Roku Trzech Generałów (Maczka, Stanisława Sosabowskiego i Władysława Andersa).

■ **Próba zamachu.** Uzbrojony mężczyzna został zatrzymany po tym, jak celował z broni ręcznej do wiceprezydent Argentyny Cristiny Fernandez de Kirchner. Solidarność z niedoszłą ofiarą zamachu wyraził papież Franciszek.

■ **Przemoc wobec chrześcijan.** W indyjskim stanie Pendżab tłum sikhów zaatakował katolicki kościół. Zniszczono przykościelną pietę oraz podpalono samochód kapłana. Atak miał związek z deklaracjami przywódców duchowych sikhów przeciwko zwiększającej się liczbie nawróceń na chrześcijaństwo.

■ **Pierwszy lotniskowiec z Indii.** W Indiach oddano do użytku lotniskowiec INS Vikrant – największy okręt wojenny wybudowany w tym kraju i zarazem pierwszy lotniskowiec, który powstał w całości w Indiach.

■ **Eksplozja w meczecie.** Co najmniej 18 osób zginęło w wyniku eksplozji przed meczetem w mieście Gazaghah, jednej z największych muzułmańskich świątyń w prowincji Herat w zachodnim Afganistanie. Wśród ofiar śmiertelnych jest wpływowy imam Mudżib ur Rahman Ansari, który wzywał do ścięcia głowy każdemu, kto próbowałby przeciwstawić się talibom.

Serwis przygotowano na podstawie PAP, KAI i RV

Anna Meetschen

Zrodzeni do życia w wierze

Nowy rok szkolny rozpoczął się jak zwykle: korkami w dużych miastach oraz czarnymi scenariuszami mediów i tzw. komentatorów życia społecznego odnośnie do odchodzenia dzieci i młodzieży z Kościoła, porzucania lekcji religii, a wszystko w tle brawurowo wykreowanego skandalu wokół podręcznika do HiT (dla niewtajemniczonych chodzi o podręcznik do przedmiotu „Historia i Teraźniejszość", który zastępuje WOS w pierwszych klasach szkół ponadpodstawowych).

Jednakże oprócz wspomnianego HiT-u to, co media najbardziej interesuje – rokrocznie, aż do znudzenia – to ilu uczniów wypisze się w tym roku z lekcji religii, bo przecież młodych w Kościele prawie nie widać, bo masowo odchodzą z tej instytucji. Można na to spojrzeć przez pryzmat takich doniesień i rzeczywiście suche fakty je potwierdzą, jednak nie oddadzą sedna sprawy.

W istocie, ostatnie badania przeprowadzone przez CBOS pod koniec sierpnia wykazały, że coraz więcej młodych ludzi porzuca praktyki religijne, już nawet 14- i 16-latkowie. Gdy pytano ich o przyczynę, najczęstszą odpowiedzią było krytyczne nastawienie do Kościoła – po prostu krytyka Kościoła jako instytucji i jego przedstawicieli. Pytam zatem: skąd 14- i 16-latkowie mają wiedzę o Kościele tak krytyczną, aby podejmować decyzję o porzucaniu praktyk religijnych? Przecież raczej nie z własnego doświadczenia, bo jest ono nikłe. Powtarzają i kopiują nastawienie wobec Kościoła swoich rodziców i najbliższych im osób. Jeśli w domu słyszą ciągłe narzekania na Kościół i księży, przy wtórze liberalnych stacji telewizyjnych i portali internetowych, to trudno wymagać, aby myśleli co innego. Chyba że spotkają kogoś, kto zaprzeczy takiemu negatywnemu wizerunkowi i pokaże piękne oblicze Kościoła oraz radość i spełnienie płynące z wiary.

Czasem wystarczy jedna osoba, by dać komuś życie w wierze.

I tu oczywiście jest pole do popisu dla katechetów. To nieprawda, że oni nic nie mogą zrobić, skoro nastawienie społeczne jest tak negatywne, krytyka Kościoła tak powszechna, a młodzież trudna i wymagająca. Mogą zrobić bardzo wiele, zwłaszcza swoim przykładem życia i odnoszeniem się do uczniów. Bowiem to właśnie na bazie osobistych doświadczeń z ludźmi Kościoła młodzi będą kształtować własną opinię o nim. Jeśli napotkają wspaniałych przewodników duchowych, którzy będą mieli dla nich czas, to oni zrewidują swoje poglądy o Kościele wyniesione z rozmów domowników czy z mediów.

Ukazały to dobitnie wakacyjne spotkania ewangelizacyjne, które w letnich miesiącach przyciągnęły setki tysięcy młodych ludzi. „Przystanek Jezus", „Golgota Młodych", „Ignacjańskie Dni Młodzieży", „Exodus Młodych", „Ewangelizacja Nadmorska" oraz cała seria rekolekcji oazowych i wiele innych. Co łączy te inicjatywy, że młodzi – także ci deklarujący się jako niewierzący – biorą w nich udział? Krótko, ale w punkt, odpowiedział na to w „Gościu Niedzielnym" ks. Jerzy Krawczyk, moderator Ruchu Światło–Życie w archidiecezji lubelskiej: „Najlepsze, co możemy dać młodemu człowiekowi, to nasz czas. Inwestycja w człowieka, który nas potrzebuje, jest najlepszą sprawą w życiu".

Nagonka medialna i społeczna na Kościół może sobie trwać, ale to przykłady autentycznie wierzących chrześcijan pociągają albo odpychają, jeśli wiara nie przekłada się na konkretne czyny i zachowania. A młodzi ludzie są bardzo spostrzegawczy. Przypomnijmy sobie sami, kto „zrodził nas do wiary" poprzez własny przykład życia. Dla mnie byli to rodzice, obie babcie, wujek ksiądz i siostra katechetka. Wiem, że to komfortowa sytuacja. Ale czasem wystarczy jedna osoba, by dać komuś życie w wierze. Bo ono jest przecież najważniejsze. Czy my jesteśmy takimi rodzicami w wierze dla młodych? Taki rachunek sumienia na progu nowego roku szkolnego, a za chwilę akademickiego, każdy powinien sobie przeprowadzić.

REKLAMA

Kard. Parolin o Ukrainie

Papież jest zdecydowany pojechać do Kijowa, co publicznie wyraził – gdy będą odpowiednie warunki, kiedy wizyta będzie pożyteczna dla pokoju, a nie będzie jedynie okazją do zrobienia sobie zdjęć. Stolica Apostolska pozostaje jednak, z dyplomatycznego punktu widzenia, otwarta na wszystkich, na agresorów i zaatakowanych, pragnąc osiągnięcia rozejmu i trwałego pokoju – powiedział watykański sekretarz stanu, kard. Pietro Parolin. Kard. Parolin zaznaczył, że pragnie dla Ukrainy pokoju „sprawiedliwego" i „całkowitego", czyli takiego, który zadowoli wszystkich i uwzględni każdy aspekt, aby wyciszyć przyszłe ewentualne konflikty. Potępił wyścig zbrojeń i podkreślił prawa narodów do obrony w razie ataku. – Nie ma tu żadnej sprzeczności – wyjaśnił kardynał – dla „Katechizmu Kościoła katolickiego" obrona zbrojna jest prawem, obowiązkiem jest powstrzymanie agresora, ale musi ona spełniać bardzo precyzyjne warunki, które wymienia „Katechizm", trzeba też brać pod uwagę siłę nowoczesnych środków rażenia. Z tych powodów zaniepokojenie papieża wyścigiem zbrojeń jest ogromne – stwierdził kard. Parolin.

Modlitwa za Nikaraguę

Aresztowanie bp Matagalpy Rolanda José Álvareza zwróciło uwagę na trudną sytuację, w jakiej znajduje się Nikaragua. W obliczu eskalacji represji przeciwko Kościołowi katolickiemu w Nikaragui, a także arbitralnego zatrzymania bp. Rolando Álvareza oraz innych księży i świeckich archidiecezja madrycka postanowiła udzielić modlitewnej odpowiedzi. Mszę w intencji pokoju w tym kraju odprawił kard. Carlos Osoro Sierra, abp Madrytu.

Dariusz Kowalczyk SJ

Głos laikatu?

Jednym z synodalnych postulatów jest „poważne traktowanie głosu laikatu”. Rozumiem, że chodzi o to, aby księża słuchali uważnie, co mówią świeccy o naturze i misji Kościoła, i stosownie do tego działali. Wszak samo słuchanie bez wprowadzania w życie tego, co zostało powiedziane, mogłoby zostać uznane za „niepoważne”. Problem w tym, że nie ma jednego głosu laikatu. Należałoby raczej mówić o głosach laikatu. Wszak mamy świeckich z takich środowisk jak np. „Więź”, „Tygodnik Powszechny”, „Znak”, KIK warszawski, ale są też świeccy, którzy prezentują całkiem inne poglądy, chociażby tzw. tradycjonaliści. Wielu katolików jest zrzeszonych w różnego rodzaju nowych wspólnotach, jak np. neokatechumenat, Odnowa w Duchu Świętym, Oaza, Chemin Neuf itd. A przede wszystkim są miliony praktykujących katolików bez żadnych dodatkowych szyldów, którzy pewnie mają jakieś uwagi na temat funkcjonowania swojej parafii, ale są jak najbardziej dalecy od postępowych pomysłów unowocześniania Kościoła. Tymczasem najczęściej i najgłośniej krzyczą „postępowcy”, którzy chcieliby zmienić Kościół na swoją lewicowo-liberalną modłę. Tak! Ta grupa jest zdecydowanie nadreprezentowana w dyskusjach o Kościele.

Księża, w tym biskupi, też nie są jakąś jednorodną grupą, która zawsze mówi jednym głosem. Różnice między duchownymi widać wyraźnie chociażby w tym, kto ze świeckich ich popiera i chwali, a kto krytykuje, a niekiedy odsądza od czci i wiary. Dla jednych kapłanem „jak trzeba” jest np. o. Rydzyk, a inni są zachwyceni tym, co mówi ks. Boniecki. To takie stereotypowe przykłady dwóch różnych duchownych, ale przecież w każdej parafii bywa, że jedni wierni preferują jednego księdza, a drugim bardziej odpowiada inny. No cóż! Przypomina się powiedzonko, że „każda potwora znajdzie swego amatora”.

Nie ma jednego głosu laikatu. Świeccy mają różne przekonania co do tego, czy i w jakim kierunku reformować Kościół.

A zatem świeccy mają różne przekonania co do tego, czy i w jakim kierunku reformować Kościół. Czy da się z tej różnorodności wydobyć jakiś zobiektywizowany raport? Hmm… Uczestniczyłem w wielu nasiadówach, także na poziomie międzynarodowym. Jedną z metod służących wypracowaniu jakiegoś raportu na takich spotkaniach jest praca w grupach. Uczestnicy dzielą się na grupy, z których każda wybiera swego sekretarza. Sekretarze grup wysyłają raporty do sekretarza generalnego, który opracowuje raport końcowy. Przy takiej metodzie zdarza się, że opinia wypowiedziana zgrabnie przez jedną osobę znajduje się w raporcie końcowym, a opinia wypowiedziana przez więcej osób gdzieś po drodze się gubi. I nie musi to być efekt jakiejś zamierzonej manipulacji, choć i tak bywa. Jaką wartość mają takie raporty? Przypominam sobie synod biskupów o młodzieży. Biskupi powtarzali, że przyjechali, aby słuchać młodych, a potem zatwierdzili raport. Ciekawe, ilu młodych, praktykujących katolików w Polsce mogło się w nim rozpoznać? Bo z młodymi jest jak z laikatem. Są różni. Jedni postulują liberalizację moralności seksualnej, a inni chcieliby łatwiejszego dostępu do tzw. mszy trydenckiej.

Kwestia głosu laikatu przypomina mi teologów niemieckich postulujących zmianę języka, a niekiedy nawet treści, aby przepowiadanie Kościoła było bardziej zrozumiałe dla współczesnego człowieka. Tyle że można było odnieść wrażenie, że dla owych teologów „współczesny człowiek” oznaczał najczęściej niewierzących pracowników akademickich, z którymi spotykali się na różnego rodzaju konferencjach interdyscyplinarnych. A przecież współczesny człowiek to może być np. rolnik z Ekwadoru, elektryk z Polski, sklepikarz z Sycylii, przedsiębiorca z Tokio czy też matka wielodzietnej rodziny z Filipin. Dlatego trzeba uważać, by nie popaść w jakieś dalekie od rzeczywistości mądrzenie się na temat oczekiwań „współczesnego człowieka”.

Z synodalnych raportów wynika, że świeccy, w tym szczególnie kobiety, chcieliby mieć więcej do powiedzenia w Kościele. Słusznie! Wszak jestem świadom, że najważniejszą osobą w mojej religijnej formacji była moja mama. A obecnie jednym z najważniejszych problemów Kościoła jest brak przekazywania przez rodziców wiary dzieciom. Niestety, nie brakuje środowisk, gdzie postulat, by mieć więcej do powiedzenia, ma się nijak do przekazywania wiary. Bo chodzi raczej np. o to, by kobiety odprawiały Mszę. Swoją drogą, dlaczego tyle się mówi o kobietach w Kościele, skoro wydaje się, że to mężczyźni są w kryzysie bardziej niż kobiety?

dkowalczyk@jezuici.pl

Autor jest profesorem Wydziału Teologicznego Papieskiego Uniwersytetu Gregorianum w Rzymie

REKLAMA

fot. arch. prywatne

Dzieci pod presją

Z dr **Sylwią Gwiazdowską-Stańczak** z Katedry Psychologii Wychowawczej i Rodziny Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego rozmawiała Nina Baumann

Początek roku szkolnego to czas, kiedy wielu rodziców staje przed wyborem dodatkowych zajęć dla dzieci. Basen, angielski, szachy, zajęcia z ceramiki i robotyki. Każde ciekawe, może więc wybrać wszystko?

Wiele osób ulega presji społeczeństwa. Dotyczy to zarówno rodziców, jak i dzieci. Skoro rodzice zapisali Jasia na piłkę, to Staś nie może być gorszy. Dużo zależy od tego, ile czasu rodzice chcą poświęcić swojemu dziecku. Wielu maluchów wolałoby spędzić czas na podwórku, grając w piłkę z tatą, niż biec po szkole do domu i po chwili jechać na profesjonalne boisko, by grać pod okiem trenera. Potem zaś pospiesznie zjeść kolację i położyć się spać, bo przecież rano znów trzeba wstać. W całym tym kołowrotku dzieci nie spędzają zbyt wiele czasu w domu, w gronie rodziny. Często nie mają nawet czasu, żeby odpocząć.

Czyli nie warto zapisywać dziecka na zajęcia dodatkowe?

Warto, ale trzeba to zrobić rozsądnie. Jeżeli uczeń ma dużo zajęć umysłowych i większość dnia spędza w pozycji siedzącej, to oczywiście dobrą przeciwwagą jest sport. W szczególności polecałabym basen lub inne zajęcia ogólnorozwojowe – takie, które by dziecko interesowały. Ale we wszystkim trzeba zachować umiar.

Czy jest więc jakaś złota reguła: kiedy, komu i ile zajęć dodatkowych?

Nie ma. Niektórzy twierdzą, że maksymalnie trzy zajęcia w tygodniu, żeby dziecko miało czas na naukę, odpoczynek, a także nudę, ale to nie jest miarodajne, bo każdy człowiek jest inny. Niektóre dzieci wykazują ponadprzeciętne zdolności w danej dziedzinie i same chcą się rozwijać, inne są bardziej wycofane i wolą zostać w domu. Czasem nikt nie pyta ich jednak o zdanie.

Czyli wybór zajęć powinno się zacząć od szczerej rozmowy z dzieckiem?

Tak, warto zapytać, na co dziecko najbardziej chciałoby chodzić, bo to, co jest bliskie mamie czy tacie, niekoniecznie musi je interesować. Dzieci wstydliwe lub wycofane mogą źle się czuć na zajęciach grupowych. A te pełne energii nie usiedzą podczas całej partii szachów. Przede wszystkim musi to być coś, co sprawi, że młody człowiek chociaż na chwilę zapomni o szkole i zrelaksuje się. Jeśli obserwujemy, że chętnie uczestniczy w zajęciach i wraca uśmiechnięty – nawet pomimo zmęczenia – to znaczy, że jest to dobry wybór.

Nie warto przelewać na dziecko własnych, niezrealizowanych planów, bo może ono czuć wielką presję.

Warto też sprawdzić ofertę kursów mniej konwencjonalnych np. zajęcia rycerskie, lub kształtujących umiejętności „miękkie", takie jak treningi umiejętności społecznych, kreatywnego myślenia czy pamięci i koncentracji. To bardzo rozwojowe propozycje, które uczą asertywności, pracy w grupie i wielu zasad społecznych. Dla młodszych ciekawą opcją są zaś zajęcia, w których uczestniczy rodzic z dzieckiem np. muzyczne czy sportowe, przy których nie tylko dobrze się bawią, ale też pogłębiają swoją relację.

Zdarza się, że wybór zajęć dodatkowych jest często spełnieniem marzeń

Dr Sylwia Gwiazdowska-Stańczak, asystent w Katedrze Psychologii Wychowawczej i Rodziny Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Autorka książki pt.: „Zaangażowanie w naukę i klimat w szkole" oraz współautorka „Rodzina uczniów zdolnych".

nie dziecka, ale rodzica. Mamy – niespełnionej baletnicy, czy taty – niedoszłego piłkarza.

Nie warto przelewać na dziecko własnych, niezrealizowanych planów, bo może ono czuć wielką presję. Będzie posłusznie chodziło na zajęcia przez wzgląd na dorosłego, ale nic z nich nie wyniesie. Trzeba rozmawiać. Wybierając zajęcia dodatkowe, zawsze warto ten wybór przedyskutować.

Dziecko nie zawsze potrafi się bronić przed ambicjami rodziców.

Ale zdarza się, że robią to ci, którzy te zajęcia prowadzą. Coraz częściej nauczyciele nie tylko liczą na zysk z zajęć, ale chcą, aby grupa była zmotywowana i zgrana. Jeśli w grupie znajduje się dziecko, które przychodzi na siłę, jest przemęczone, płacze lub przeszkadza innym, to trener powinien poruszyć tę kwestię z rodzicami i przystopować ich ambicje. Mimo że rodzice chcą jak najlepiej, to czasem popełniają błędy i warto wskazywać im właściwą drogę. Nie wyniki, turnieje i pokazy są najważniejsze, ale frajda dziecka ze zdobycia nowych umiejętności.

A jeśli dziecko nie ma żadnych zainteresowań lub interesuje się tylko grami na komputerze? Jak podsuwać mu pomysły, aby zaangażować go w jakiś sport lub inne ciekawe zajęcia?

Spędzanie wolnego czasu wyłącznie przed komputerem to kwestia granic postawionych przez rodziców. Wszystko jest dla ludzi i nie powinno się zakazywać gier, bo kompetencje cyfrowe też są bardzo ważne w naszym życiu. Warto jednak przekierować zainteresowania dziecka np. w stronę programowania czy gier, które są edukacyjne i też rozwijają pewne umiejętności. Jeśli dziecko nic innego nie robi oprócz siedzenia przed komputerem to dlatego, że kiedyś nikt nie zaproponował mu ciekawszej alternatywy. Dzieci z natury wolą spędzać czas z rodzicami, a ponieważ się rozwijają, potrzebują też ruchu. Może w takim wypadku warto zorganizować wycieczkę rowerową lub obejrzenie jakiegoś filmu razem.

Zajęcia dodatkowe to może być początek pasji, a nawet zawodu młodego człowieka. Jak spędzać czas kreatywnie, a jednocześnie rozwijać kompetencje u dziecka?

To, co damy i pokażemy dziecku, ile poświęcimy mu czasu – z tym pójdzie ono w świat. Można kupić sztalugę, farby i zachęcać do malowania razem, szczególnie kiedy jest ono małe. Można zacząć od tego, co nam sprawia przyjemność i spróbować zainteresować tym swoją pociechę. Jeśli trzeba ugotować obiad, to warto stworzyć jakieś wykwintne danie razem. Później zaś zejść do piwnicy czy garażu i wspólnie pomajsterkować. Inną propozycją jest rozpoczęcie kolekcjonowania znaczków czy ciekawych kamieni, a następnie szukanie informacji na ten temat, aby poszerzać swoją wiedzę. Wszystko zależy od kreatywności rodzica.

Jeśli dziecko nic innego nie robi oprócz siedzenia przed komputerem to dlatego, że kiedyś nikt nie zaproponował mu ciekawszej alternatywy.

Drugi element to szkoła, gdzie wzbudzanie pasji i zainteresowań zależy przede wszystkim od zaangażowania nauczycieli. Rodzic nie zna się na wszystkim, ale powinien wspierać zainteresowania dziecka.

Zdarza się i tak, że dziecko chce spróbować wszystkiego, skacze z kursu na kurs i szybko nudzi się danym przedmiotem. Co z tego, że spróbuje wielu zajęć, jeśli nie zdąży się niczego nauczyć?

Na tym często polega szukanie swojej drogi. Może się jednak zdarzyć, że dziecku nic się nie będzie podobało. Wcale nie musi to znaczyć, że należy jeszcze raz przewertować internet w poszukiwaniu czegoś wyjątkowego. Może w ten sposób dziecko szuka bliskości i towarzystwa i zamiast cieszyć się z uczestnictwa w ciekawych zajęciach, czeka tylko na czas, jaki mama lub tata poświęcą mu w drodze na lekcje.

A jednak przyzwyczailiśmy się do tego, że edukacja musi być kosztowna i jeśli chcemy mieć wykształcone dzieci, to musimy wysupłać na nie ostatni grosz.

Zajęcia dodatkowe nigdy nie były tanie. Wiadomo, że są pomoce dla rodzin takie jak 500+ i inne, ale zajęcia są coraz droższe i rodzice kalkulują, czy 200 zł miesięcznie to nie za dużo. A jeśli mają kilkoro dzieci, to wydatki rosną. Są tacy, którzy potrafią odmawiać sobie, aby inwestować w rozwój dziecka. Ale przecież to, że dziecko codziennie będzie chodziło na jakieś zajęcia, nie zawsze będzie oznaczało, że w przyszłości zdobędzie pracę marzeń.

Są jeszcze korepetycje z przedmiotów szkolnych, na które chodzi większość maturzystów i ósmoklasistów.

Przywykliśmy do tego, że system edukacji nie jest wydolny. Szukanie dodatkowej pomocy dydaktycznej zaczyna się więc już od podstawówki – nawet jeżeli uczeń niekoniecznie jej potrzebuje. Mamy świadomość, że jeśli dziecko nie będzie chodziło na korepetycje, to nie zda egzaminu, nie dostanie się na studia czy wybranej szkoły średniej. Tymczasem – pomijając dzieci ze szczególnymi potrzebami lub te mniej zdolne – każdy uczeń powinien mieć zapewnioną pełną edukację w szkole, do której uczęszcza. Są klasy, gdzie wszystkie dzieci chodzą na korepetycje z matematyki, angielskiego czy innego przedmiotu, więc może to być problem systemowy, który powinien zostać rozwiązany.

Jest pani autorką książek o zaangażowaniu w naukę i wychowaniu zdolnych dzieci. Jak zatem wychowywać zdolne dzieci?

Nie ma na to recepty, moje badania polegały na sprawdzeniu, jakie relacje i postawy w rodzinie wiążą się z wyższymi osiągnięciami dzieci. Okazuje się, że najgorsza jest postawa niekonsekwentna, nadmiernie wymagająca lub ochraniająca. Nie powinniśmy dzieci rozpieszczać i dawać zbyt mało swobody. Żeby rozwijać kreatywność, nie możemy też wszystkiego zakazywać. Jeśli chcemy zrobić coś z dzieckiem i jeśli ma się ono czegoś nauczyć, to pozwólmy mu popełniać błędy. Nie mówmy: „nie rusz, bo się pobrudzisz!", „zostaw, bo popsujesz!", „zejdź, bo spadniesz". Trzeba wspierać, mówić, słuchać i rozmawiać.

Początek nowego roku szkolnego może być początkiem pasji i zainteresowań wielu uczniów. Warto więc usiąść i wspólnie zastanowić się, czego nauczyć dzieci w tym roku?

Tak. I jako mama mogę doradzić, że aby zaoszczędzić czas i pieniądze, warto skorzystać z lekcji pokazowych, w ten sposób sprawdzić, czy dane zajęcie spodoba się dziecku, i dopiero wtedy je na nie zapisać. Można porozmawiać z innymi rodzicami i zapytać o ich doświadczenie w różnych kursach. Przede wszystkim warto jednak postawić w tym roku na bliski kontakt z dzieckiem i spędzanie z nim jak najwięcej czasu.

Typowe obrazki Polski roku 2022? Podróż pociągiem z dziećmi. Cisza, spokój. Wszystkie przyklejone do ekranów smartfona, tylko paluszki chodzą: „kliku kliku".

Smartfon jak alkohol

Bogna Białecka

Mama z dzieckiem na zakupach. Mama przegląda półki, a maluszek grzecznie siedzi w wózku, wpatrzony w bajkę na ekraniku smartfona mamy.

Park. Grono ośmiolatków siedzi na ławce. Niby przyszli jeździć na rolkach, jednak sprzęt leży na trawie, chłopcy grają w grę mobilną, a dziewczynki przesyłają sobie dziesiątki identycznych zdjęć „dzióbka" przez Snapchat.

Polska znajduje się w światowej czołówce, jeżeli chodzi o wczesne dawanie smartfonów małym dzieciom. 46,8 proc. z nich dostaje smartfony w wieku 7–8 lat, a 1,3 proc. otrzymuje pierwszy smartfon, mając 3–4 lata. To dane z roku 2021 z badań Urzędu Komunikacji Elektronicznej.

Dlaczego tak się dzieje? Z jednej strony składa się na to autentyczny brak wiedzy wielu rodziców, że może to zaburzać rozwój dziecka, z drugiej – jest to po prostu wygodne. Smartfon zapewnia natychmiastowy kontakt, a w czasie wolnym dzieci są ciche, zadowolone, nie biegają, nie brudzą się, nie wdają się w konflikty i pięknie zajmują same sobą.

Niestety, jeśli posłuchać psychiatrów dziecięcych, logopedów, pediatrów – wszyscy alarmują, że dzieci w ogóle nie powinny otrzymywać smartfonów, gdyż potężnie zaburzają one rozwój.

Mówi o tym od lat na przykład prof. Manfred Spitzer, a potwierdzają to kolejne autorytety w zakresie psychiatrii dziecięcej, np. dr Nicholas Kardaras i dr Victoria Dunckley. Na naszym polskim podwórku przed zaburzającą mocą ekranów przestrzega prof. Jagoda Cieszyńska.

Przyklejeni do ekranów

Prawdziwa historia: Jasiu ma dwa lata i w zasadzie nie mówi, zaledwie kilka słów. Zaniepokojeni rodzice zwrócili się do psychologa, bo ten brak chęci komunikacji i zamknięcie w sobie mogą być objawem autyzmu, czego bardzo się boją. To, co szczególnie zwróciło uwagę specjalisty, to przyklejenie dziecka do smartfona, który cały czas ściskał w rączce. Rodzice przyznali, że dziecko dużo czasu spędza, oglądając bajeczki. Zaczęło się od wręczania maluchowi smartfona z bajką, by usiedział na nocniku czy zjadł posiłek. Jednak z czasem maluch zaczął domagać się bajeczki przed snem, a potem w każdej chwili nudy czy zmęczenia. Teraz to podstawowy sposób na uspokojenie.

Obserwujemy w tej chwili plagę dotykającą kilkulatków, które nie mówią czy wykazują inne poważne dysfunkcje rozwojowe, a jednocześnie są przyklejone do tabletów lub smartfonów i wpadają w histerię przy próbie odebrania sprzętu. Coraz więcej małych dzieci cierpi też na krótkowzroczność, będącą następstwem korzystania z urządzeń elektronicznych. Z kolei coraz więcej nastolatków uwikłanych w świat cyfrowy przejawia cechy depresji i uzależnienia od elektroniki, a rodzice rozpaczliwie szukają pomocy.

Jednak nie u każdego dziecka skutki korzystania ze smartfona są dramatyczne i szybko uwidaczniające się. U wielu ten negatywny

fot. Aleksander Dummer/Unsplash

wpływ jest skumulowany. To znaczy dziecko na pozór funkcjonuje normalnie, jednak ma np. problem ze skupianiem uwagi, a z czasem – w późniejszych latach życia – diagnozuje się u niego ADHD czy np. zaburzenia opozycyjno-buntownicze. Dr Victoria Dunckley ostrzega, na podstawie swoich badań i długoletniej praktyki psychiatrycznej, że może być to objawem Zespołu Stresu Elektronicznego.

Brutalnie mówiąc – poważne zaburzenia wymagające leczenia, stwarzające potężne problemy zarówno w nauce, jak i relacjach z ludźmi pojawiają się u dzieci, które nigdy by nie zachorowały, gdyby nie dostały zbyt wcześnie dostępu do elektroniki.

Bezpieczny czas przed ekranem dla mniejszych dzieci to do dwóch godzin dziennie, dla większych – cztery. Ile czasu tracą rzeczywiście? Badania przeprowadzone przez naszą Fundację Edukacji Zdrowotnej i Psychoterapii pokazały, iż w czasie nauki zdalnej było to średnio dziewięć godzin dziennie, czyli etat z nadgodzinami. Z kolei badania NASK pokazały, że złe nawyki wyrobione w czasie nauki zdalnej zostały i średnia czasu ekranowego poza okresem nauki zdalnej skoczyła z czterech i pół godziny dziennie w roku 2019 do niemal sześciu w 2021. To kilkukrotnie więcej niż zalecane. Na każdym dziecku zostawi to piętno.

Wciągający wirtualny świat

Dziesięcioletnia Wiktoria ma własny kanał na TikToku, gdzie wrzuca nagrania swojego pudelka. Co ciekawe, ma kilka tysięcy obserwujących i snuje wizję bycia prawdziwą tiktokerką zarabiającą w ten sposób na życie. Choć teoretycznie robi rzeczy kreatywne, pochłania jej to coraz więcej czasu. Nad jednym 30-sekundowym filmikiem potrafi spędzić kilka godzin, bo ciągle jest niewystarczająco dobrze. W rezultacie zaczyna myśleć, że jest beznadziejna, bo inni tiktokerzy nagrywają po wiele filmików dziennie i wydają się mieć niekończący strumień pomysłów, tylko ona jest taka kiepska.

Podział na świat wirtualny i realny to podział starszego pokolenia. Dla młodych świat realny i wirtualny to jedna rzeczywistość, tylko różne miejsca. Technologia staje się dla nich narzędziem zaspokojenia zwykłych potrzeb: na przykład komunikacji, bycia z innymi, rozrywki. Może też sprzyjać rozwojowi pasji, bo dzięki filmowym poradnikom da się dziś rozwijać niemal każde hobby. Jednak na autentyczne potrzeby nakładają się pułapki czyhające na nas w cyfrowej przestrzeni.

Wiele mechanizmów związanych z samym światem cyfrowym powoduje, że on nas bardzo wciąga. Porównujemy czasem smartfon – niezbyt trafnie – do noża, którym można ukroić kromkę chleba albo zaatakować drugą osobę, ale sam w sobie jest tylko neutralnym narzędziem.

Tymczasem już sam smartfon ma wbudowane mechanizmy sprzyjające uzależnieniu. Choćby to, że cały czas jest pod ręką. W naturalnej sytuacji, gdy młoda osoba zaczyna się nudzić, zastanawia się: może wyjdę na dwór albo poczytam książkę, może porysuję? Odrobina nudy sprzyja kreatywności, co więcej – jest nam niezbędna, by przemyśleć różne problemy. Kiedy smartfon, tablet czy konsola do gier jest wciąż pod ręką, to pytanie „co robić?" nawet się nie pojawia. Zabijanie nudy odbywa się w sposób natychmiastowy. Co więcej – to szczególnie dotyka dziewcząt – świat prezentowany w mediach społecznościowych staje się punktem porównań. Z jednej strony wyidealizowane życie idoli – tiktokerów czy instagramerów, z drugiej – szare doświadczenie nauki w szkole, niezgrabny wygląd, czy, co gorsza, pryszcze dziecka czy nastolatki, która zaczyna czuć się bezwartościowa. I coraz bardziej pragnie lajków i serduszek, świadczących o jej jakiejś tam wartości.

Polska znajduje się w światowej czołówce, jeżeli chodzi o dawanie smartfonów małym dzieciom.

Gry cyfrowe i media społecznościowe mają w siebie wbudowane algorytmy sprzyjające powstawaniu uzależnienia. Jeśli ktoś jest ciekawy, jak to dokładnie się dzieje, warto przeczytać książkę Nira Eyala „Skuszeni. Jak tworzyć produkty kształtujące nawyki konsumenckie". To książka pisana z pozycji marketingowca dotycząca sztuczek psychologii behawioralnej, dzięki którym korzystanie np. z danej aplikacji czy gry stanie się dla konsumenta nawykiem, a tak naprawdę nałogiem. Autor unika tego określenia, choć jest trafniejsze niż „nawyk". A potem pomyślcie sobie, że adresatami opisywanych sztuczek marketingowych są wasze dzieci korzystające z tych aplikacji i gier.

Kreatywni użytkownicy

Marek jest zastępowym. Dużo czasu spędza na planowaniu zbiórek, a ponieważ zna świetnie język angielski, korzysta z kilku blogów dotyczących amerykańskiego skautingu, by czerpać stamtąd pomysły. Ponieważ jego zbiórki i niecodzienne pomysły zaczęły być sławne, postanowił poprowadzić własny blog, gdzie opisuje, a po trochu tłumaczy wiele gier, zabaw i wyzwań.

I to jest ciekawe – już wiele lat temu prof. Jacek Pyżalski podkreślał ważną rzecz, która wynikała z jego badań nad cyberprzemocą – że ludzie zachowują się podobnie w świecie wirtualnym i rzeczywistym. To jeden świat, a dwa miejsca. Dlatego – na przykład – ktoś uprawiający cyberprzemoc jest najczęściej też sprawcą przemocy w świecie realnym. Internet jest tylko kolejnym narzędziem gnębienia kogoś. Działa to też w drugą stronę – ludzie, którzy robią w świecie realnym rzeczy kreatywne, ciekawe, elektroniki też używają twórczo. Nie mają czasu, by tracić go np. na bezsensowne wysyłanie tysięcy podobnych fotek komunikatorami czy klikanie w jedną z tysięcy niemal identycznych, odmóżdżających gierek. Jednak, co ważne – są to osoby, którym pozwolono rozwinąć ich pasje, hobby. To ludzie, którym ktoś wcześniej pokazał, jak można sensownie i rozwijająco korzystać z zasobów internetowych i programów. Warto dać też naszym dzieciom taką szansę. Uczmy je pozytywnych sposobów korzystania z elektroniki – na komputerze czy laptopie (z których skorzystanie wymaga chwili namysłu), zamiast wręczania im natychmiastowego zabijacza czasu w postaci smartfona, zawsze pod ręką.

Nie jesteś sam

Zatem jak się bronić przed negatywnymi skutkami inwazji ekranów? Przede wszystkim – pamiętajmy, że lepiej zapobiegać problemom niż leczyć. O tym, jakie kroki warto podjąć, opowiada dołączony do niniejszego wydania miniporadnik dla rodziców „Dzieci w wirtualnej sieci". Co ważne – nikt z nas nie chce być „tym rodzicem", który sam jeden wyłamuje się z trendów. Boimy się, że jeśli na przykład zamiast smartfona wręczymy dziecku zwykły telefon z klapką pozbawiony gier, zdjęć i innych bajerów, dziecko będzie wyśmiane czy wykluczone z grupy. Jednak właśnie w tej chwili, z niniejszym wydaniem, poradnik „Dzieci w wirtualnej sieci" trafił jednocześnie do tysięcy rodziców. Wykorzystajmy tę chwilę, by znaleźć w naszym otoczeniu innych rodziców, którzy chcieliby wprowadzić swoim dzieciom zdecydowane ograniczenia w dostępie do nowych technologii, dla ich dobra i zdrowia. Razem w grupie można naprawdę dużo – czy to znaleźć, czy zorganizować naszym dzieciom zajęcia rozwijające ich pasje czy hobby, na których elektronika będzie nieobecna i zakazana. Możecie stworzyć klub rodziców i zaapelować o wpisanie w statut szkoły zakazu przynoszenia przez dzieci i korzystania w szkole ze smartfonów. Możecie w końcu wspierać się nawzajem i wymieniać pomysłami, jak zapewnić naszym dzieciom zdrowe, szczęśliwe i sprzyjające rozwojowi dzieciństwo, jakiego sami doświadczaliśmy.

Po konkretne pomysły i strategie radzenia sobie z trudnościami zapraszamy do lektury miniporadnika, a także na strony prowadzone przez naszą fundację – rodzice.co, zatroskani.pl, edukacja-zdrowotna.pl. Służymy pomocą, prowadzimy warsztaty zarówno dla dzieci oraz nastolatków, jak i dla rodziców i nauczycieli, szkolimy psychologów i pedagogów. Walcząc o zdrowie swojego dziecka, nie jesteś sam!

Autorka jest psychologiem, prezesem
Fundacji edukacji Zdrowotnej i Psychoterapii

W SKRÓCIE

■ **„Wspólna droga”** – to hasło VI Męskiego Oblężenia Jasnej Góry 24 września. Wśród prelegentów: o. Michał Legan, bp Krzysztof Włodarczyk, Krzysztof Zuba, Marcin Jakimowicz. Szczegóły: oblezenie.mezczyzni.net.

fot. mat. pras.

■ **Kampania zgodna z prawem.** Sąd Rejonowy w Warszawie orzekł, że kampania informacyjna „stopaborcji.pl” Fundacji Pro – Prawo do Życia jest zgodna z jej celami statutowymi oraz prawem. Postępowanie zainicjował starosta pruszkowski, który na podstawie skarg dwóch osób złożył wniosek do sądu, twierdząc m.in., że kampania ta może negatywnie wpływać na psychikę dzieci i że narusza dobra osobiste skarżących.

■ **Szkoły katolickie w liczbach.** Według danych Rady Szkół Katolickich w roku szkolnym 2020/2021 wszystkich szkół katolickich w Polsce było 487 – uczą się w nich 72 tys. uczniów. W tej liczbie 259 to szkoły podstawowe (1,8 proc. wszystkich szkół podstawowych), 144 licea ogólnokształcące (3,5 proc.), 23 technika i szkoły branżowe (mniej niż 1 proc.), 8 to szkoły artystyczne (muzyczne i plastyczne). 53 szkoły to instytucje adresowane do dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, a 35 z nich działa w ramach młodzieżowych ośrodków szkolno-wychowawczych lub młodzieżowych ośrodków socjoterapii. Szkoły katolickie są prowadzone przez zakony, stowarzyszenia, diecezje, parafie, fundacje, Caritas, osoby fizyczne, ruchy religijne. W każdej diecezji są co najmniej dwie szkoły katolickie, najwięcej – w archidiecezji krakowskiej (49) i obu warszawskich (47).

■ **Dla katechetów i liderów.** Trwa nabór do Akademii Katolickiej w Warszawie. W ofercie m.in. teologia (również jedyna w Polsce w formie blended-learning), kierunek łączący muzykę kościelną z edukacją muzyczną, etyka, formacja intelektualna i poszerzanie kompetencji dla katechetów, nauczycieli, duszpasterzy, małżeństw, liderów wspólnot oraz Akademia Dziennikarstwa.

fot. PAP/Waldemar Deska

DOŻYNKI NA JASNEJ GÓRZE

Pod hasłem „Do Maryi Królowej Pokoju” na Jasnej Górze odbyło się ogólnopolskie święto dziękczynienia za plony. Tradycyjnie w dożynkach wziął udział Prezydent RP i tysiące przedstawicieli polskiej wsi. Nie zabrakło też uchodźców z Ukrainy. Podczas Mszy św. zostały pobłogosławione płody rolne i specjalnie przygotowane wieńce dożynkowe – wiele z nich nawiązywało do fatimskiej modlitwy o pokój, polskich symboli narodowych i św. Andrzeja Boboli.

Prezydent Andrzej Duda w wystąpieniu przed sumą dożynkową zauważył, że ten rok, choć tak trudny w gospodarce światowej, także żywnościowej, w Polsce jest rokiem dobrych zbiorów, który przebiegł bez wielkich klęsk żywiołowych niszczących plony i trud pracy rolników.

W dożynkach wzięli także udział uchodźcy, którzy dziękowali nie tylko za dobroć Polaków, ale również ukraińskim rolnikom, którzy z narażeniem życia sieją i zbierają, by nie zabrakło chleba. Na ręce prezydenta RP podziękowanie złożyły także karmelitanki bose, mniszki klauzurowe z Charkowa, które znalazły schronienie w pobliżu sanktuarium.

A WIĘC: WOJNA

„Pożoga”, „Wojna!” i „Orlęta. Grodno” to tytuły wystaw upamiętniających 83. rocznicę wybuchu II wojny światowej. Zaprasza na nie Kordegarda, Galeria Narodowego Centrum Kultury. Pierwsza z nich prezentuje prace autorów, dla których wojenne przeżycia stały się matrycą myślenia o ich twórczości: Jonasza Sterna, Aliny Szapocznikow i Władysława Hasiora. Druga od 1 września przedstawia agresję niemiecką na Polskę, od 17 września także radziecką. Trzecia przypomina dramatyczny epizod wrześniowej inwazji sowieckiej – obronę polskiego Grodna, prowadzoną przez nieliczne oddziały wojskowe, wspomagane przez ludność cywilną, przede wszystkim młodzież szkolną.

fot. mat. pras.

AFIRMACJA RODZINY

Pod hasłem „I ślubuję ci” 18 września przejdzie ulicami Warszawy XVII Narodowy Marsz dla Życia i Rodziny. Organizatorzy podkreślają, że współczesne programy i agendy polityczne próbują zawłaszczyć pojęcie małżeństwa i radykalnie zmienić jego znaczenie. Dodają, że w takiej sytuacji trzeba stanąć w obronie małżeństwa i wartości.

– W Polsce statystycznie rozpada się dziś co trzecie małżeństwo. Chcemy dać publiczne świadectwo o znaczeniu i wartości małżeństwa jako nierozerwalnego związku kobiety i mężczyzny – wskazuje Paweł Ozdoba, prezes Centrum Życia i Rodziny.

Narodowy Marsz dla Życia i Rodziny to także wydarzenie pełne afirmacji takich wartości jak pełne prawo do życia, a także rodzina.

fot. mat. pras.

fot. PAP/Darek Delmanowicz

NIEZŁOMNI NA POMNIKU

W Mielcu na Podkarpaciu odsłonięto pomnik Żołnierzy Wyklętych Niezłomnych. „Przedstawiono na nim 12 postaci podziemia antykomunistycznego, które na trwałe zapisały się w polskiej historii. Za każdą z nich stoi dramatyczna opowieść o heroicznej walce i męczeńskiej ofierze złożonej z życia za wolność i niepodległość Polski” – tak w odczytanym przez wicepremiera Piotra Glińskiego liście pisał premier Mateusz Morawiecki.

Inicjatorem powstania pomnika było Stowarzyszenie Prawda i Pamięć oraz Stowarzyszenie Społeczno-Edukacyjne „Orzeł Biały-Strzelec” prowadzące zbiórkę publiczną, która stanowi 65 proc. wkładu w finansowanie monumentu, pozostałe 35 proc. to granty, donacje od firm i instytucji. W sumie cała inicjatywa pochłonęła około miliona złotych. Przewodniczącym komitetu budowy pomnika był Tadeusz Płużański./**PAP**

fot. BP Jasnej Góry

WIDZIALNA I SŁYSZALNA

Na Jasną Górę przybyli przedstawiciele redakcji programów katolickich TVP z nowym kierownikiem, paulinem o. Michałem Leganem. Zapewnił on, że uczyni wszystko, by Jasna Góra, która jest sercem polskiego Kościoła, była jeszcze bardziej „widzialna i słyszalna”. Jak przekonuje, np. transmisja porannej Mszy św. o godz. 7 cieszy się, zwłaszcza wśród chorych, ogromną popularnością. Nadawanie programów katolickich w TVP rozpoczęto od 1989 r. Z końcem 1993 r. powstała odrębna redakcja. Dwa lata temu TVP podpisała nową umowę z Episkopatem Polski, na mocy której zobowiązała się do nadawania wskazanych transmisji i programów religijnych w swoich siedmiu ogólnokrajowych stacjach, kanałach TVP3 oraz serwisie internetowym. Odpowiada za to właśnie Redakcja Programów Katolickich TVP. Redakcja to 15 tytułów cotygodniowych oraz transmisje codzienne, niedzielne i watykańskie związane np. ze świętami Bożego Narodzenia.

PO BOMBARDOWANIU

Na Westerplatte trwa dziewiąty etap prac archeologicznych. Odkryto m.in. leje po bombardowaniu z 2 września 1939 r. i oficerskie artefakty.

fot. PAP/Adam Warżawa

W SKRÓCIE

■ **Ciepło z ograniczoną ceną.** Sejm przyjął ustawę o wsparciu odbiorców ciepła. Przewiduje ona obowiązkowe ograniczenie cen ciepła sieciowego przez wytwórców oraz dodatki dla gospodarstw domowych używających do ogrzewania drewna, pelletu, LPG lub oleju opałowego.

■ **Znicz dla Westerplatczyka.** W 83. rocznicę wybuchu II wojny światowej w regionie świętokrzyskim płoną znicze pamięci na grobach żołnierzy, w tym lokalnych obrońców Westerplatte – to akcja Delegatury Instytutu Pamięci Narodowej w Kielcach „Zapal znicz pamięci”.

■ **Starania o rekompensatę.** Straty Polski w wyniku rozpętanej przez Niemców wojny to 6 bilionów 220 mld 609 mln zł – czytamy w raporcie o stratach podczas II wojny światowej. Roszczenia odszkodowawcze Polski wobec Niemiec nie wygasły i nie uległy przedawnieniu – zaznaczają jego autorzy. Pierwszy tom zawiera opracowanie podsumowujące prace nad oszacowaniem strat poniesionych przez Polskę z winy okupantów niemieckich. Kolejne dwa zawierają listę miejsc zbrodni popełnionych przez Niemców w latach 1939–1944 oraz bardzo obszerną dokumentację fotograficzną obrazującą zbrodnie popełniane na obywatelach polskich.

fot. PAP/Grzegorz Momot

■ **Tatrzańscy szerpowie.** Wolontariusze, m.in. z górskiego środowiska harcerzy ZHP, zorganizowali dwudniową wycieczkę po polskiej stronie Tatr dla ponad 50 osób z niepełnosprawnościami oraz ich rodziców i opiekunów. Część podopiecznych porusza się o własnych siłach, inni pokonują trasę na plecach wolontariuszy.

■ **Ikony dobra.** W ramach projektu „Ikony dobrem pisane” w Muzeum Domu Rodzinnym Ojca Świętego Jana Pawła II w Wadowicach podopieczni Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego Zespołu Placówek Edukacyjno-Opiekuńczo-Wychowawczych w Wielkich Drogach biorą udział w warsztatach pisania ikon, filmowych, muzycznych i aktorskich. Na koniec młodzież z trudnościami wychowawczymi przygotuje widowisko multimedialne.

Jacek Karnowski

Stawka wyborów

Zaprezentowany w dniu 83. rocznicy napaści na Polskę „Raport o stratach wojennych poniesionych przez Polskę w wyniku agresji i okupacji niemieckiej w czasie II wojny światowej" analizowany jest pod wieloma względami. Obóz Zjednoczonej Prawicy wskazuje na dążenie do elementarnej sprawiedliwości, opozycja skupia się na przypisywaniu całemu procesowi motywów politycznych. Wszystkie te wątki można uzasadnić, ale jednocześnie nie powinniśmy zgubić z oczu sprawy najważniejszej: otóż „Raport" jest przede wszystkim wypełnieniem testamentu pokolenia wojennego. Podsumowuje polskie straty ludzkie i materialne w sposób metodyczny, precyzyjny, oparty na precyzyjnie zdefiniowanej metodologii. I zostanie już na zawsze, niezależnie od dalszych losów procesu reparacyjnego.

Podliczenie jest precyzyjne: Polsce należy się 6 bilionów 220 miliardów 609 milionów złotych. Jarosław Kaczyński, bez którego proces reparacyjny nie ruszyłby z miejsca, zapowiedział złożenie wniosku do rządu Niemiec w tej sprawie. Być może będzie to pierwsze zadanie nowego ambasadora w Niemczech. Jednocześnie lider PiS podkreśla, że musimy uzbroić się w cierpliwość i konsekwentnie budować presję na państwo niemieckie. Poczekamy na pewno lata, a może i dekady. Oficjalna reakcja niemiecka na prezentację „Raportu" okazała się w dużej mierze przewidywalna: rząd w Berlinie uważa, że sprawa jest zamknięta i odwołuje się do decyzji Rady Ministrów PRL z 1953 r. Tu mamy jednak mocne argumenty: komunistyczne państwo ogłosiło taką decyzję, ale nie dopełniło podstawowych obowiązków prawnych, co sprawia, że był to jedynie akt propagandowy. Co ważne, reakcje medialne były już bardziej zróżnicowane. Np. Christopher von Marshall, publicysta dziennika „Tagesspiegel", ocenił, że żądana przez Polskę kwota „mogłaby zostać spłacona przez kilka lat, gdyby trzeba było". W szczelnym dotąd murze pojawiają się na razie drobne, ale jednak, szczeliny.

Stawką wyborów w 2023 r. będzie polska podmiotowość.

Patrząc z politycznego punktu widzenia, podniesienie kwestii reparacji – możliwe dzięki naprawdę podmiotowej pozycji polskiego rządu – to rzadki przypadek precyzyjnie mierzonego działania, które umożliwia osiągnięcie wielu celów jednocześnie. I nie jest to zarzut, ale komplement, ponieważ politycy muszą przewidywać konsekwencje swoich działań. Dziś mamy w istocie same korzyści. Reparacje okazały się skutecznym wehikułem przypominania o prawdzie historycznej. Każdy, kto o nich pisze – a pisze prasa całego świata – musi umieścić kontekst, czyli niemiecko-sowiecką napaść na naszą Ojczyznę i niebywale brutalną okupację. Ktoś może powiedzieć: no dobrze, ale psujemy sobie relacje z Niemcami. To jednak byłoby naiwne spojrzenie. Od 2015 r. Niemcy robią wszystko, co mogą, by obalić rząd Prawa i Sprawiedliwości, używając do tego przede wszystkim skolonizowanych przez siebie instytucji unijnych. Są to działania tak brutalne, że nawet bezprecedensowa rola Polski w niesieniu pomocy Ukrainie nie wpłynęła na złagodzenie stanowiska Brukseli i Berlina. Centrum unijne wyraźnie liczy na zwycięstwo opozycji w przyszłorocznych wyborach i tu również reparacje mają znacznie: wyostrzają różnicę w podejściu do Niemiec. Grzegorz Schetyna w pierwszym odruchu powtórzył jota w jotę stanowisko Berlina. Tusk próbuje grać sprytniej, deklarując, że „nikt nas nie będzie dzielił w sprawie reparacji", dodając jednak, że „zamiast cynicznej kampanii politycznej oczekujemy precyzyjnego harmonogramu prac dyplomatycznych". W sumie wzmacnia więc te wątki, które mają sparaliżować polskie roszczenia. Gdyby lider PO naprawdę chciał pomóc, powinien kierować apele pod adresem Niemiec. To tu, a nie na krajowym podwórku, rozstrzyga się ta batalia.

Były premier twierdzi jednocześnie, że „jest ofiarą fałszywej propagandy PiS-u w sprawach niemieckich", gdy tymczasem „nikt go nie musi uczyć historii", a „Kaczyński nie będzie go uczył polskości". Cóż, to nie jest kwestia propagandy; stawiane przez PiS zarzuty miały solidne oparcie w rzeczywistości. Platforma w tak wielu sprawach reprezentowała stanowisko identyczne z niemieckim, że w oczach wielu stała się „spółką-córką państwa niemieckiego". W ostatnich latach tę zależność jeszcze zwiększyła, zaciągając potężne długi polityczne w Berlinie; unijna akcja przeciw Polsce prowadzona była przecież na wyraźne życzenie naszej opozycji. Stawką wyborów w 2023 r. naprawdę będzie więc polska podmiotowość. Obecna opozycja, nawet gdyby chciała, niepodległości nie udźwignie.

Autor jest redaktorem naczelnym tygodnika „Sieci"

Pochopne odwołanie

Na początku sierpnia abp Józef Guzdek odwołał ks. Kamila Ciulkina z funkcji wikariusza parafii św. Jadwigi Królowej w Białymstoku i skierował go na terapię odwykową po tym, gdy do redakcji „Kuriera Porannego" i metropolity białostockiego dotarła anonimowa wiadomość, że duchowny miał odprawiać Mszę św. pod wpływem alkoholu. Z dokumentacji medycznej, do której dotarli dziennikarze, wynika, że ksiądz „nie jest uzależniony od alkoholu i nie wymaga skierowania na terapię", a specjaliści stwierdzili, że „presja społeczna i stres, który przeżywał w różnych okolicznościach, objawiały się zaburzeniem równowagi, sztywnością nóg i drżeniem ciała". W rozmowie z portalem osoby, które znają ks. Ciulkina, powiedziały m.in., że duchowny zmaga się z problemami z kręgosłupem z powodu urazu sprzed lat, przez co trudno mu ustać na nogach.

Pierwszy transport

Konsul generalna Republiki Federalnej Niemiec w Gdańsku Cornelia Pieper uczestniczyła w uroczystych obchodach 83. rocznicy pierwszego transportu więźniów do obozu Stutthof w Sztutowie. Obóz został założony w momencie wybuchu II wojny światowej, 2 września 1939 r. trafili tam pierwsi więźniowie. Liczbę ofiar obozu szacuje się na około 65 tys., spośród których ok. 28 tys. stanowiły osoby pochodzenia żydowskiego.

fot. PAP/Adam Warżawa

Nawrócenie, przebaczenie, pojednanie

Zadaniem Kościoła jest przypominanie o wartości nawrócenia, przebaczenia i pojednania. Do decydowania o praktycznych formach przywrócenia sprawiedliwości powołane są instytucje państwowe – napisał przewodniczący KEP abp Stanisław Gądecki w Oświadczeniu w sprawie „Raportu o stratach poniesionych przez Polskę w wyniku agresji i okupacji niemieckiej w latach 1939-1945”.

Zaznaczył, że „poruszane w tym raporcie kwestie należy rozpatrywać w kontekście wieloletniego procesu polsko-niemieckiego pojednania”, którego początkiem był list polskich biskupów do biskupów niemieckich z 1965 r. „Po latach możemy stwierdzić, że tamten dokument okazał się proroczy. Rozpoczął proces pojednania między Polakami i Niemcami, bez lekceważenia dokonanych zbrodni, bez zapominania o ofiarach i bez zamykania się w poczuciu doznanych krzywd” – napisał i zauważył, że w życiu politycznym miłosierdziu i przebaczeniu muszą towarzyszyć roztropność i sprawiedliwość. Cytując św. Jana Pawła II, zwrócił uwagę, że „nie istnieje (…) żadna sprzeczność między przebaczeniem a sprawiedliwością. Przebaczenie bowiem nie usuwa ani nie umniejsza konieczności naprawienia zła, będącej nakazem sprawiedliwości” (Orędzie na XXX Światowy Dzień Pokoju, 1 stycznia 1997 r.).

„Niech więc naszym wspólnym pragnieniem będzie, aby dwa pojednane ze sobą narody, polski i niemiecki, kierowały swój wzrok ku lepszej przyszłości” – podkreślił hierarcha.

Ukraińcy o Wołyniu

53 proc. Ukraińców jest gotowych wyrazić zgodę na ekshumacje w Galicji i na Wołyniu, zbudowanie cmentarzy i zamontowanie tablic informujących, że mieszkańców wiosek zabiła UPA, jeśli na grobach ukraińskich ofiar polskiego podziemia zostaną zamontowane podobne tabliczki – wynika z sondażu Info Sapiens na zlecenie Centrum Mieroszewskiego.

„W historii Polski i Ukrainy było wiele tragicznych momentów, a jedną z nich była Rzeź Wołyńska – 15 proc. Ukraińców wie o niej, a 62 proc. trochę słyszało o tych wydarzeniach” – czytamy w raporcie. Respondentów pytano „czym była Tragedia Wołyńska lub Rzeź Wołyńska”. 42 proc. miało trudności z odpowiedzią na to pytanie.

Maksymalny błąd statystyczny badania szacowany jest na 3,1 proc.

Przeprowadzające badanie Centrum Dialogu im. Juliusza Mieroszewskiego to nowa instytucja nadzorowana przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Jej poprzednikiem było Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia, które 27 lipca 2022 r. zostało przekształcone wskutek zmiany uwarunkowań międzynarodowych po agresji na Ukrainę.

Celem działalności Centrum Mieroszewskiego jest inicjowanie, wspieranie i podejmowanie działań na rzecz dialogu i porozumienia w stosunkach Polaków z narodami Europy Wschodniej, w szczególności z Ukraińcami, Białorusinami, Gruzinami, Mołdawianami i Rosjanami./**PAP/bs**

Pocztówka z wojny

Poczta Polska rozpoczyna nową serię filatelistyczną „Zniszczenia wojenne”. Jako pierwszy z serii zaprezentowano Pałac Saski. Autor wydawnictwa, Jarosław Ochendzan, w polu znaku opłaty kartki umieścił wizerunek budynku sprzed 1939 r. W części ilustracyjnej kartki znalazła się natomiast fotografia lotnicza ruin Pałacu Saskiego i Ogrodu Saskiego w Warszawie z 1945 r. Całość uzupełnia datownik z grafiką symbolicznych bomb spadających na miasto. W projekcie kartki wykorzystano zdjęcia z zasobów Wojskowego Biura Historycznego oraz Muzeum Powstania Warszawskiego. Podczas prac projektowych Pocztę Polską wspierała Centralna Biblioteka Wojskowa, Wojskowe Biuro Historyczne, Pałac Saski sp. z o.o. oraz Muzeum Powstania Warszawskiego.

fot. media.poczta-polska.pl

Jaka ochrona małżeństwa?

Naczelny Sąd Administracyjny potwierdził stanowisko Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie, zgodnie z którym transkrypcja zagranicznego aktu małżeństwa osób tej samej płci byłaby niezgodna z polskim porządkiem prawnym. Uzasadnienie wyroku odbiega jednak od ugruntowanej wykładni art. 18 dotyczącego ochrony tożsamości małżeństwa. Zdaniem NSA z artykułu wynika, że małżeństwo kobiety i mężczyzny jest szczególnie chronione przez polskie prawo, jednak nie jest to jednoznaczne z konstytucyjną definicją małżeństwa. Instytut Ordo Iuris przygotował opinię na ten temat, w której przypomina, że zapis o szczególnej ochronie małżeństwa jako związku kobiety i mężczyzny został wprowadzony właśnie po to, aby zapobiec wdrożeniu do polskiego prawa regulacji nadających związkom jednopłciowym przywileje należne małżeństwom.

TVP bez Kurskiego

Rada Mediów Narodowych odwołała Jacka Kurskiego ze stanowiska prezesa TVP. Na jego miejsce powołała Mateusza Matyszkowicza, członka zarządu TVP od kwietnia 2019 r. Przewodniczący Rady Krzysztof Czabański jest pewien, że wzmocni on ofertę merytoryczną TVP. Po odwołaniu Jacka Kurskiego zarząd będzie jednoosobowy.

REKLAMA

Nur-Sułtan

fot. Unsplash.com

Do kraju meczetów, cerkwi i kościołów

Papież Franciszek odwiedzi Kazachstan jako drugi po Janie Pawle II zwierzchnik Kościoła rzymskokatolickiego w dniach 13–15 września. Dla tamtejszych katolików – w tym Polaków – będzie to niezwykle ważne wydarzenie.

Piotr Kościński

W 2001 r. Jan Paweł II przybył do półmilionowej wówczas Astany – miasta postsowieckiego, z jednym, bardzo wysokim budynkiem – hotelem. Podczas Mszy siedział pod ogromnym, niebieskim, półprzezroczystym namiotem. Była piękna pogoda, a kilkanaście kilometrów dalej lał deszcz – krążyły pogłoski, że kazachskie lotnictwo rozpyliło nad Astaną środek likwidujący chmury…

Dzisiaj Astana to ponadmilionowy Nur-Sułtan (miasto nazwano tak na cześć pierwszego prezydenta kraju), z nowymi, monumentalnymi budowlami w stylu wschodnim, w tym – z powstałym w 2012 r. meczetem sułtana Hazrata i drugim co do wielkości Abu Nasra al-Farabi, zbudowanym w 2005 r., oraz najnowszym, największym w Azji Środkowej, otwartym niedawno przez Nursułtana Nazarbajewa. Może się w nim modlić 30 tysięcy wiernych!

Jedna Msza św.

Inaczej niż Jan Paweł II Franciszek nie przyjeżdża do Kazachstanu wyłącznie z pielgrzymką do katolików. Formalny powód jego wizyty to uczestnictwo w Zjeździe Przywódców Religii Światowych i Tradycyjnych.

Pierwszy taki zjazd odbył się w 2003 r., a jego inicjatorem był prezydent Nazarbajew. Z początku było to wydarzenie o bardzo skromnym zasięgu – ledwie kilkanaście delegacji – ale przez lata stało się rzeczywiście znaczące. Jak mówił w piśmie „Astana Times" Bułat Sarsenbajew, przewodniczący Centrum Rozwoju Dialogu Międzywyznaniowego i Międzycywilizacyjnego im. Nursułtana Nazabajewa, spodziewanych jest sto delegacji z 60 krajów, w tym przedstawiciele islamu, chrześcijaństwa, judaizmu, szintoizmu, buddyzmu, zoroastrianizmu i hinduizmu. Obok papieża spodziewany jest wielki imam z Egiptu, Ahmed Mohamed Ahmed el-Tayeb, a także prawosławny patriarcha Teofil III z Jerozolimy. Tematem przewodnim tegorocznego spotkania będzie rola przywódców religijnych w społecznym i duchowym rozwoju ludzkości po pandemii.

Ale oczywiście obecność Ojca Świętego będzie bardzo istotna przede wszystkim dla katolików. Jak mówił metropolita archidiecezji Najświętszej Maryi Panny w Nur-Sułtanie abp Tomasz Peta w wywiadzie dla KAI, wizyta papieska zawsze ma podwójny charakter: państwowy (papież jest także głową państwa) i duszpasterski. Od strony duszpasterskiej najważniejszym wydarzeniem będzie Msza Świę-

ta pod gołym niebem 14 września na terenie Wystawy Światowej Expo 2017. Władze przygotowują ołtarz polowy i sektory, w których będzie sześć tysięcy miejsc siedzących i duża liczba miejsc stojących.

Odbędzie się też spotkanie Ojca Świętego z biskupami, kapłanami, osobami konsekrowanymi, seminarzystami, a także przedstawicielami wiernych świeckich, 15 września w katedrze w Nur-Sułtanie. Ojciec Święty poświęci ikonę – tryptyk przedstawiający Matkę Bożą o twarzy Kazaszki z Dzieciątkiem podobnym do Matki. Jest to ikona Matki Wielkiego Stepu, przeznaczona dla sanktuarium w Oziornoje – wsi na północy Kazachstanu, zamieszkanej wyłącznie przez Polaków, gdzie Matka Boża jest czczona jako Królowa Pokoju.

Wbrew oczekiwaniom nie dojdzie do spotkania Ojca Świętego z moskiewskim patriarchą Cyrylem.

Oprócz katolików z Kazachstanu, do Nur-Sułtana przybędą też wierni z Rosji. Pielgrzymka, odbywająca się pod hasłem „Jesteśmy świadkami jedności", wyruszy z Moskwy 12 września do Omska na Syberii, a potem do kazachskiej Karagandy (koło której znajdował się Karłag, jeden z największych sowieckich łagrów), a wreszcie do Nur-Sułtana.

Przede wszystkim islam

Niedawno otwarty „główny meczet republiki" został zbudowany z inicjatywy Nursułtana Nazarbajewa. To on położył kamień węgielny pod tę świątynię w marcu 2019 r., dzień przed ustąpieniem z urzędu prezydenta.

– Niech Allah wysłucha wszystkich zanoszonych tu modlitw – powiedział Nazarbajew podczas otwarcia meczetu. Oficjalnie na budowę nie wydano państwowych pieniędzy – ale też nie wiadomo, kto za nią zapłacił. Według informacji mediów kazachskich kopuła meczetu ma średnicę 62 metrów, minarety mają po 130 metrów wysokości.

Islam według oficjalnych danych wyznaje 70 proc. mieszkańców Kazachstanu. W dużych miastach są budowane nowe, ogromne meczety – także w dawnej stolicy, Ałma-Acie, gdzie Meczet Centralny powstał w 1999 r. We wsiach powstają o wiele mniejsze budowle, ale stale ich przybywa. I tak na przykład w wiosce na północy, Kellerowce, mieszkali w przeszłości Polacy i Niemcy (pierwsi – deportowani z Ukrainy, drudzy – z Powołża). Dlatego powstał tam kościół. Ale Niemcy wyjechali do swej dawnej ojczyzny, a na ich miejsce osiedlili się Kazachowie. I zbudowali niewielki meczet.

Jednak islam kazachski jest szczególny. Pozostaje pod ścisłą kontrolą państwa. Duchowni, którzy przybywają z zagranicy, muszą (niezależnie od wyznania) co pół roku odnawiać stosowne zezwolenie. Jeśli jakiś imam z Arabii Saudyjskiej czy innego arabskiego kraju jest zbyt radykalny, po prostu musi wyjechać. W meczetach co prawda każdy zdejmuje buty, ale noszenie nakrycia głowy nie jest obowiązkowe. A wizyta cudzoziemca nie budzi większego zdziwienia.

Gdy w 2001 r. polscy dziennikarze obsługujący pielgrzymkę Jana Pawła II poprosili o spotkanie z wielkim muftim, władze to zorganizowały. A ówczesny duchowy przywódca kazachskich muzułmanów powiedział, że jest profesorem prawa koranicznego, a wielkim muftim został niespodziewanie – polecił mu to prezydent Nazarbajew… – To oczywiste, że prezydentowi się nie odmawia – oznajmił. Dziś główni duchowni islamscy jeżdżą samochodami na rządowych numerach rejestracyjnych, więc pewno od tego czasu zmieniło się niewiele.

15 do 20 proc. mieszkańców to wyznawcy prawosławia. I jest to prawosławie rosyjskie – funkcjonuje Metropolitarny Okręg Rosyjskiego Kościoła Prawosławnego w Republice Kazachstanu. Siedzibą metropolity jest Sobór Zaśnięcia Matki Bożej w Nur-Sułtanie, działający od 2010 r., kiedy to poświęcił go patriarcha Cyryl. Paradoksalnie, stosunki między prawosławnymi i katolikami są w Kazachstanie na ogół dobre – dla tych pierwszych zagrożeniem (nawet jeśli potencjalnym) jest przede wszystkim islam.

Katolików jest około 120 tys. W przeszłości było ich dużo więcej, ale wielu wyjechało – niemal wszyscy Niemcy do RFN, a i spora część Polaków w ramach tzw. repatriacji – do Polski. Jak wskazuje abp Peta, Kościół (cztery diecezje łacińskie i greckokatolicka administratura apostolska) działa w kraju dziewięć razy większym od Polski, co oznacza, iż funkcjonuje w trudnych warunkach; do siedziby diecezji mogą być setki kilometrów. – Choć liczba katolików nie jest wielka, to wydaje mi się – a podobnie widzą to ci, którzy przyjeżdżają z zewnątrz – że są to wspólnoty bardzo żywotne, rozmodlone – podkreśla. Funkcjonuje seminarium duchowne w Karagandzie; w tym roku po raz pierwszy rektorem seminarium został obywatel Kazachstanu, ksiądz narodowości kazachskiej.

Papieska pielgrzymka umocni Kazachstan, który usiłuje balansować między Rosją i Chinami. Wzmocni też kazachskich katolików, w tym Polaków.

Co istotne – i co podkreślają duchowni różnych wyznań i władze Kazachstanu – nie ma żadnych sporów na tle religijnym.

Bez Cyryla

W Watykanie liczono na to, że w Kazachstanie dojdzie do spotkania papieża z patriarchą Cyrylem. W sierpniu dochodziło do kolejnych spotkań. Metropolita wołokołamski Antoni, szef Wydziału Zewnętrznych Kontaktów Kościelnych Patriarchatu Moskiewskiego (OWCS), gościł w Rzymie. Najpierw przyjęty został przez abp. Paula R. Gallaghera, sekretarza ds. relacji Stolicy Apostolskiej z państwami i organizacjami międzynarodowymi, a potem przez Ojca Świętego. Potem w siedzibie OWCS w Moskwie odbyło się spotkanie metropolity Antoniego z nuncjuszem apostolskim w Federacji Rosyjskiej, arcybiskupem Giovannim D'Aniello. Było to pierwsze spotkanie przedstawiciela papieża w Rosji z tak wysokim przedstawicielem Rosyjskiego Kościoła Prawosławnego.

Tymczasem okazało się, że patriarcha Moskwy i Wszechrusi Cyryl nie pojedzie do Kazachstanu. Cerkiew oficjalnie ogłosiła, że przyczyną jest postępowanie Watykanu. Metropolita Antoni oświadczył, że „do niedawna trwały przygotowania do drugiego spotkania Jego Świątobliwości Patriarchy Cyryla z Moskwy i Całej Rusi z papieżem Franciszkiem. Pierwsze takie spotkanie odbyło się, jak wiadomo, w lutym 2016 r. w Hawanie, na Kubie. Od wiosny bieżącego roku, ku naszemu głębokiemu zadziwieniu, w watykańskim komunikacie publicznym ogłoszono publicznie, że przygotowania do spotkania zostały zawieszone, a samo spotkanie nie odbędzie się". I co więcej, „od tego czasu żadna propozycja z Watykanu dotycząca ewentualnego zorganizowania spotkania w innym czasie i miejscu nie wpłynęła do Moskwy oficjalnie".

Trochę dziwi stwierdzenie, że metropolita Antoni uznał, że w sprawie możliwego spotkania w Nur-Sułtanie „nie nawiązano (…) żadnego oficjalnego kontaktu", skoro on sam gościł u papieża Franciszka i przyjmował w Moskwie nuncjusza. Bardziej trafiają do przekonania słowa, że spotkanie patriarchy moskiewskiego i papieża „nie może odbywać się na uboczu, nawet jeśli jest to tak znaczące wydarzenie jak Kongres Przywódców Religii Światowych i Tradycyjnych". Zwłaszcza, że jego wynikiem powinien być jakiś „dokument" – choć nie bardzo wiadomo jaki.

Można raczej przypuszczać, że powód, dla którego Cyryl nie przybędzie, jest zupełnie inny. Papież z pewnością chciał z nim rozmawiać o wojnie na Ukrainie. Ale popierający rosyjską agresję patriarcha nie jest tym zainteresowany.

Ale i bez tego spotkania to ważna wizyta. Papieska pielgrzymka umocni Kazachstan, który usiłuje balansować między Rosją i Chinami. Wzmocni też kazachskich katolików, w tym Polaków, których jest ponad 30 tys. I powinna przyczynić się do poprawy stosunków między różnymi religiami. Tym bardziej więc trzeba uważnie się jej przyglądać.

fot. PAP/EPA/Riccardo Antimiani

Wujek – błogosławiony papież

Jan Paweł I, czyli Albino Luciani – papież uśmiechu, którego pontyfikat trwał 33 dni, poprzednik Jana Pawła II – został beatyfikowany 4 września w Rzymie. Dla czytelników tygodnika „Idziemy" wspomina go jego siostrzenica – Lina Petri.

Kiedy miałam dwa latka, mój wujek otrzymał w Rzymie sakrę biskupią z rąk Jana XXIII. Z okresu dzieciństwa znam go bardziej z opowiadań mojej mamy Antonii, która zawsze dużo o nim mówiła. Był dla niej wyjątkową osobą – osiem lat starszy brat stanowił dla niej światło w życiu.

Dorastali w górskich okolicach, w pobożnej atmosferze. Nasza rodzina zawsze była uboga. Kiedy wujek Albino przyszedł na świat, jego ojciec pracował na emigracji w Niemczech. Na chrzcie otrzymał imię na pamiątkę kolegi taty, który zginął tragicznie podczas pracy.

Moje pierwsze wspomnienie wujka Albino sięga czasów, kiedy był biskupem Vittorio Veneto. Rezydencja biskupów mieście się na wzniesieniu, dlatego zwana jest potocznie zamkiem. Był tam ogród, a w nim oczko wodne z czerwonymi rybkami. Pamiętam, jak wujek głaskał mnie po głowie. Miałam wtedy jakieś 4–5 lat.

W okresie mojego dzieciństwa wujek odwiedzał nas spontanicznie. Żyliśmy bardzo skromnie, nie było u nas telefonu, więc nie miał jak uprzedzić nas o wizycie. Wchodził, a mama w pośpiechu robiła porządki, krępowała się, że nie wszystko jest idealnie ułożone. Ale krępowała się nie swojego brata, tylko jego sekretarza. Wujek przywoził ze sobą drobne upominki.

Wujek zawsze mi powtarzał: „Mam dług wobec twojej mamy, ponieważ poświęciła się dla mnie, żebym ukończył studia".

Kiedy miałam dziewięć lat, udzielił mi sakramentu bierzmowania w Vittorio Veneto. Zatrzymaliśmy się wszyscy u niego na noc. Spałam wtedy razem z mamą w sporym łóżku, w którym spał Jan XXIII, gdy pewnego razu – będąc patriarchą Wenecji – przejeżdżał przez te okolice. Siostry mówiły mi: „W tym łóżku spał Jan XXIII!". Był już wtedy określany jako dobry papież. Na drugi dzień w swojej kaplicy wujek udzielił mi sakramentu bierzmowania.

Gdy byłam nastolatką, wujek zaczął pisać listy do czasopisma ojców francisz-

kanów „Messaggero di Sant'Antonio". Przychodziło do nas do domu, było bardzo powszechnie czytane w naszych okolicach. Mama wyczekiwała kolejnego numeru i komentowała listy wujka: „Zgadza się. To wszystko prawda. Przeczytajcie. Zobaczcie, ile dobra możecie wynieść". To były piękne chwile.

Dług wobec siostry

Mama Antonia miała podstawowe wykształcenie, ale była osobą bardzo inteligentną. Musiała przerwać naukę na rzecz braci, którzy poszli do seminarium. Wujek Edoardo nie ukończył go, założył potem rodzinę i miał dziesięcioro dzieci. Mama rozpoczęła pracę w wieku 11 lat, żeby wspomóc kształcenie i pierwsze lata kapłaństwa wujka Albino. Kupiła mu zegarek, także płaszcz kapłański. On nigdy tego nie zapomniał. Zawsze mi powtarzał: „Mam dług wobec twojej mamy, ponieważ twoja mama poświęciła się dla mnie, żebym ukończył studia".

Kiedy został patriarchą Wenecji, nasze spotkania były częstsze, ponieważ dojazd był łatwiejszy. Nie mieliśmy swojego samochodu. Odwiedzaliśmy go w każde Boże Narodzenie i Wielkanoc. Przywoziliśmy mu kosz jabłek, które w naszych stronach są wyjątkowo pyszne. Ich zapach unosił się po całym pociągu. Owoce zostawialiśmy u sióstr i szliśmy na uroczystą Mszę św. do bazyliki św. Marka. Już wtedy trudno było się skupić: ludzie wchodzili, wychodzili. Wujek ubolewał, że choć było wiele osób, większość z nich to turyści.

Czas spędzaliśmy spokojnie. Były też obecne siostry zajmujące się domem. S. Vincenza gotowała smaczne posiłki. Kiedyś w tajemnicy przed wujkiem, żeby go nie krępować, przygotowywała nam pakunek z jego zużytymi, pocerowanymi podkoszulkami i skarpetami do pracy dla mojego taty, który był murarzem. S. Vincenza była jak członek rodziny. To ona później razem z pozostałymi siostrami, a wśród nich s. Margheritą, do dziś żyjącą, weszła owego 28 września do pokoju wujka i zastała go zmarłego. Siostry zajrzały tam zaniepokojone, kiedy po godzinie od zostawienia kawy przy drzwiach jego pokoju, zobaczyły, że napój nie został jeszcze wypity.

W czasie naszych spotkań wujek wyjaśniał mamie decyzje Pawła VI, opowiadał o swojej diecezji. W okresie po Soborze Watykańskim II we Włoszech zarówno w społeczeństwie, jak i w Kościele nastąpiła kontestacja, chęć zmiany. Moja mama za każdym razem, kiedy byliśmy w Wenecji – udawaliśmy się tam całą rodziną: rodzice, ja i brat – wyrażała swoje zmartwienie: „Co to będzie po tych rewolucjach, już nic się nie rozumie. Mawiają, że niepotrzebne jest odmawianie różańca. Biedny papież!". Wujek ją umacniał: „To prawda, Paweł VI bardzo cierpi, ale należy mieć ufność. Bądź spokojna. To, co obowiązywało przez dwa tysiące lat w Kościele, pozostanie". Kiedy teraz widzę na nowo powrót do różańca, pobożności, przypominają mi się jego słowa.

W Wenecji bardzo cierpiał. Wtedy w modzie było bycie liberalnym, poglądy ekstremistyczne. On się z tym nie zgadzał, wyrażał jasno doktrynę, przez co był nielubiany. Zawsze miał silne zasady. Był wierny i oddany Pawłowi VI.

Drzwi zawsze otwarte

Wujka Albino poznałam bliżej w okresie dojrzewania i później mojej młodości, kiedy studiowałam w Rzymie, a on często przyjeżdżał do Wiecznego Miasta na obrady Konferencji Episkopatu Włoch. Studiowałam medycynę, więc rozmawialiśmy na wiele tematów naukowych i moralnych.

Oczywiście, był przede wszystkim moim wujkiem. Zdawaliśmy sobie sprawę, że był wyjątkową osobą. Odznaczał się głębią człowieczeństwa i wiary, przy tym pozostał prostym, skromnym człowiekiem. Był takim, jakim świat poznał go w czasie jego krótkiego pontyfikatu. Spontaniczny, pogodny, ujmował wszystko w prosty sposób. Jednocześnie widać było w jego wypowiedziach głębię. Przedstawiał ważne kwestie w prosty sposób, tak że ludzie je rozumieli i coś w nich pozostawało. W jego wypowiedziach, tekstach widać jego dogłębne przygotowanie i formację duchową. Pokazał to proces kanonizacyjny, a teraz świat dodatkowo będzie mógł to poznać dzięki Watykańskiej Fundacji Jana Pawła I powołanej przez papieża Franciszka właśnie dla większego poznania jego osobowości i nauczania poprzez studia naukowe nad jego pismami, które kryją archiwa.

Był taki, jak w czasie jego krótkiego pontyfikatu. Spontaniczny, pogodny, ujmował wszystko w prosty sposób. Jednocześnie widać było w jego wypowiedziach głębię.

Był zawsze skromną osobą i ubogi pozostał do końca. Był wrażliwy na sprawy społeczne. Nam, swoim siostrzeńcom i bratankom dał wiele, zwłaszcza w kontekście okresu dojrzewania. Ciepły i żartobliwy, a jednocześnie w sprawach poważnych był dla nas przewodnikiem. Towarzyszył nam w naszych problemach, sprawach, udzielał rad. To, że ja z bratem wyszliśmy na ludzi, zawdzięczamy mojej mamie i wujkowi Albino.

Wujek został wybrany papieżem 26 sierpnia 1978 r. Dzień przed inauguracją pontyfikatu przyjął nas, całą najbliższą rodzinę, na audiencji. Była to oficjalna audiencja, nie prywatna, w Bibliotece Pałacu Apostolskiego z całym ceremoniałem. Powiedział nam wtedy, że nie w taki sposób chciałby nas przyjmować, że drzwi apartamentu zawsze są dla nas otwarte. Najpierw spotkał się tylko z moją mamą i wujkiem. Powiedział im: „Bądźcie spokojni, tak jak ja jestem spokojny. Nie zrobiłem nic, żeby nosić białą sutannę". Wzruszył się bardzo, kiedy moja mama powiedziała mu: „Albino, pomyśl, gdyby teraz tu z nami była nasza mama".

Z Janem Pawłem II

Nie zdążyłam odwiedzić go w Pałacu. Miałam przyjść do niego po raz pierwszy z okazji urodzin, 17 października. Kiedy zmarł mój wujek, miałam 22 lata. Ponieważ studiowałam w Rzymie, mogłam zobaczyć go zmarłego w jego pokoju rano w dniu jego śmierci. Wieczorem przyjechała moja mama. Gdy wyszłam po nią na stację kolejową, powiedziała mi: „Czuję się, jakby drugi raz zmarła mi mama".

Przyjeżdżała w rocznice śmierci brata na Msze św., które odprawiał Jan Paweł II. Gdy w czasie zimy mieszkała u mnie, codziennie rano chodziła do bazyliki św. Piotra na Mszę św., później schodziła do Grot Watykańskich i długo modliła się przy jego grobie. Wtedy wchodziło się do bazyliki bez kontroli bezpieczeństwa. Nikt jej nie rozpoznawał. Czasem ktoś zapytał, dlaczego codziennie przychodzi i długo się tu modli. Zaproponował krzesło, by sobie usiadła. Dziś dziękuję Panu Bogu, że dał jej ten czas, kiedy mogła bez problemu wejść i się modlić przy jego grobie.

Jan Paweł II przyjął na audiencji prywatnej moją mamę razem z bratem 28 października 1978 r., na krótko po jego wyborze, z którego się cieszyliśmy. Był na tyle delikatny, że zaprosił nas na krótką modlitwę przy grobie Jana Pawła I w Grotach Watykańskich równo miesiąc po śmierci wujka. Ja też wtedy byłam razem z nimi. Rozmawiając z wujkiem Edoardo, Jan Paweł II powiedział do niego: „Ja nie mam już rodziny. Teraz ty stań się dla mnie bratem". Kilka razy się spotkali w Watykanie, a także w czasie wakacyjnego pobytu Jana Pawła II w Dolomitach, gdyż w tych okolicach mieszkał wujek Edoardo.

Wspomnienia wysłuchała i przetłumaczyła

Anna Artymiak

XXVII TARGI WYDAWCÓW KATOLICKICH

NAGRODA FENIKS 2022

29.09. – 2.10.2022
Zamek Królewski w Warszawie,
Plac Zamkowy 4

ORGANIZATOR
STOWARZYSZENIE WYDAWCÓW KATOLICKICH

WSPÓŁORGANIZATOR
ZAMEK KRÓLEWSKI W WARSZAWIE

Informacje i zgłoszenia
swk@swk.pl
www.swk.pl

Stowarzyszenie Wydawców Katolickich oraz idziemy
zapraszają do ARKAD KUBICKIEGO na Targi Wydawców Katolickich
idziemy Kto czyta – nie błądzi!
JEDNORAZOWY bilet wstępu

REKLAMA

Marek Jurek

Unieważniona zbrodnia

To dopiero sztuka – tak się oburzać, żeby jednocześnie oburzenie gasić. Magdalena Mach, redaktorka naczelna „Gazety Wyborczej Rzeszów", napisała niedawno, że nie można bawić się słowami, bo „wiemy już" jak się może skończyć choćby metaforyczne podżeganie do zabójstwa, gdyż o tym „przekonaliśmy się 13 stycznia 2019 r. w Gdańsku". Słowa przerażające, tym bardziej, że pani redaktor Mach napisała je, prezentując 23 sierpnia codzienny newsletter „Gazety Wyborczej", a więc w imieniu całej redakcji.

Jak się okazuje, przed 13 stycznia 2019 r., czyli przed zamordowaniem prezydenta Gdańska Pawła Adamowicza, nie wydarzyło się nic istotnego, co uświadamiałoby, jak tragiczne mogą być skutki werbalnej czy symbolicznej agresji. Najwyraźniej za fakt mało istotny, pewnie tragiczny, ale w istocie nieznaczący, „Wyborcza" uważa mord, do którego doszło w Łodzi pół roku po katastrofie smoleńskiej, po zmasowanej kampanii rządzącej wtedy PO przeciw upamiętnianiu śmierci prezydenta Lecha Kaczyńskiego i przeciw jego bratu, przywódcy ówczesnej opozycji, Jarosławowi Kaczyńskiemu.

Warto przypomnieć fakty. Systematyczne zakłócanie spotkań w kampanii prezydenckiej prezesa PiS organizowane przez posła Janusza Palikota, wicelidera większości rządowej w Sejmie. Zezwolenie przez rządzącą stolicą wiceprzewodniczącą PO, Hannę Gronkiewicz-Waltz, na antyżałobną demonstrację w środku nocy, w centrum starej Warszawy, która to manifestacja skończyła się odrażającymi antychrześcijańskimi bluźnierstwami. Publicznie deklarowane „zrozumienie" Róży Thun dla „manifestantów" chcących przeszkodzić w pochowaniu prezydenta na Wawelu. W szczytowym momencie tej kampanii Palikot oświadczył: „zastrzelimy Jarosława Kaczyńskiego, wypatroszymy i skórę wystawimy na sprzedaż w Europie".

W tym właśnie klimacie były członek Platformy Obywatelskiej wtargnął do biura poselskiego Janusza Wojciechowskiego (dziś członka Komisji Europejskiej) i krzycząc, że chce zabić Jarosława Kaczyńskiego, zamordował jednego z pracowników biura (Marka Rosiaka), ciężko raniąc innego (Pawła Kowalskiego). Dla „Wyborczej" to żadna przestroga, sprawa zamknięta, do której nie warto wracać.

Gdy w Parlamencie Europejskim trwała uroczystość poświęcona pamięci Pawła Adamowicza, podszedł do mnie wstrząśnięty kolega z (!) Platformy Obywatelskiej: – Słuchaj – powiedział – kiedy zabili Marka Rosiaka, Janusz [Wojciechowski] sam się musiał zgłosić, żeby poprosić o minutę ciszy, nikogo to nie obchodziło. Nikogo to nie obchodziło wtedy i tym bardziej nie ma obchodzić teraz.

Można wykorzystywać śmierć Pawła Adamowicza do dyskredytowania krytyki publicznej, choć trzeba pamiętać, że brała w niej również udział PO. Ale nie można przypominać śmierci Marka Rosiaka, by pokazać, do czego prowadzą seanse „słusznej nienawiści". Ciszej nad tą trumną – zdaje się szeptać „Gazeta Wyborcza". Ale to uciszanie słychać, aż nadto wyraźnie.

Styl i elegancja

ks. Stefan Moszoro-Dąbrowski

Każdy z was, młodzi przyjaciele,
znajduje też w życiu jakieś swoje „Westerplatte".
Jakiś wymiar zadań, które musi podjąć i wypełnić.
(…) Wreszcie – jakiś porządek prawd i wartości,
które trzeba „utrzymać" i „obronić".

Jan Paweł II

Żaden ze śmiertelników, no może z wyjątkiem indyjskich fakirów, nie panuje swoją wolą nad trawieniem, rytmem serca ani innymi czynnościami życiowymi. Ale wiele innych zachowań pozostaje w zasięgu naszej kontroli: uczymy się chodzić, siadamy na krześle, jemy przy stole, wycieramy nos. Można to zrobić w sposób kontrolowany, ale trzeba się tego nauczyć, gdyż nie są to zachowania spontaniczne.

Austriacki psychiatra i psychoterapeuta Viktor Frankl (1905–1997) wspomina, że strażnicy – i cały system obozów koncentracyjnych – pragnęli zniszczyć właśnie poczucie godności, sprawić, by więźniowie zaczęli poniżać samych siebie i niszczyć jako ludzi. Dlatego tak ważne były detale związane z wyglądem i toaletą oraz sposobem zachowania. Gdy człowiek nie potrafił już przestrzegać tych szczególnych zachowań związanych z ludzką godnością, załamywał się i stawał się zjawą lub umierał.

Wszystkie dobre rzeczy posiadają złoty środek, czyli szczyt pomiędzy skrajnościami. Wzniosłość dobrego wychowania jest środkiem między kiczem, prostactwem, nienaturalnością czy pedanterią. Chodzi o to, by w całym postępowaniu przebijał porządek rozumu, nie zaś głupota stosowania pewnych form tylko po to, aby stawiać siebie ponad innych. Słowem nie chodzi o sztuczność tak zwanego ą, ę , bułkę przez bibułkę.

Na drugim krańcu, daleko o sztywnego formalizmu, znajduje się grubiaństwo, ordynarność, wulgarność, prostactwo czy zły gust. Już same te słowa są niezwykle wyraziste. Na przykład grubiański jest ten, kto posiada „grubą" skórę, ktoś przyzwyczajony do traktowania ludzi i rzeczy bez należytej delikatności. Zwykle dochodzi do tego także sponiewieranie języka. Jego świat składa się z prostych i „niskich" elementów: jedzenia, picia, zmysłowości, rozrywki, wszystko inne wydaje mu się absurdalne i szalone. Oczywiście praca i zarabianie pieniędzy – jeżeli już są – to w ostateczności, aby zaspokajać te potrzeby.

Dbanie o dobre wychowanie prowadzi do szacunku wobec świata i drugiego człowieka.

Życie ludzkie, aby było przeżywane z godnością, wymaga pewnego ciążenia w stronę idealnych zachowań, które są jednocześnie estetyczne i moralne. Te dwie sfery się wzajemnie przenikają. Wcześniej czy później prostackie postępowanie czyni prostackim serce. Brudne ręce brudzą wszystko. Natomiast dbanie o dobre wychowanie, prowadzi do szacunku wobec świata i drugiego człowieka. Tym samym otwiera na podziw piękna, a ten wskazuje na Stwórcę. „Niebiosa i ziemio, chwalcie Pana!" (Ps 148).

Autor jest duchownym Prałatury Opus Dei w Warszawie

Halo, tu Ziemia!

Anna Wardak

„Mimozami jesień się zaczyna, złotawa, krucha i miła…" – evergreen Cz. Niemena do słów wiersza J. Tuwima chociaż trochę koi ból rozstania z krainą słonecznego luzu, nadmorskich zachodów słońca, cienistych ścieżek i skalistych górskich szlaków. Szkoda lata, ale z drugiej strony: „wszystko ma swój czas i jest wyznaczona godzina na wszystkie sprawy pod niebem (Koh 3,1)".

Przez kolejne miesiące nasz rytm będą odmierzać plany zajęć, grafiki i deadline'y. Życie ma swój zmienny puls, nieraz szybki jak górski potok, to znów leniwy jak rzeczne rozlewisko lub spokojny jak tafla jeziora, w której wyraźnie można zobaczyć własne odbicie. Ta naprzemienność pracy i odpoczynku pozwala złapać oddech, by potem ruszyć naprzód równym krokiem.

Źle jednak, jeśli trud wewnętrznego wzrostu i pracy nad charakterem postrzegamy jako narzucony balast, który z ulgą zrzucamy z ramion w czasie wakacji. Nauczyciele mówią, że są dzieci sprawiające po wakacjach wrażenie kosmonautów, którzy po miesiącach lewitacji na orbicie doświadczają zderzenia z ziemią. Poczynając od zwrotów grzecznościowych, a kończąc na szoku, że „na jutro to znaczy na jutro", że trzeba dokończyć nudną pracę, a z jedzeniem poczekać do przerwy. Tak jakby to wszystko było dziwnym wymysłem niepotrzebnym w „normalnym" życiu.

Ale doświadczenie pokazuje, że osoby, które nie potrafią porządnie i sensownie pracować, nie potrafią też dobrze odpoczywać. Jeśli nie mają samodyscypliny i wewnątrzsterowności, dzięki którym postępują dobrze niezależnie od tego, czy ktoś je widzi, czy też nikogo przy nich nie ma, często nie potrafią właściwie korzystać z czasu wolnego – pozbawione własnego kręgosłupa moralnego i trzymające pion jedynie dzięki zewnętrznemu gorsetowi, pozostawione same sobie są bezradne jak meduza wyrzucona na piaszczystą plażę.

Uczmy dzieci, że życie jest ciągłością.

Uczmy dzieci, że życie jest ciągłością. Drogą prowadzącą w konkretnym kierunku, którą raz szybciej, raz trochę wolniej, ale cały czas próbujemy piąć się w górę, nie zataczając się po niej dwa kroki do przodu, a potem trzy w tył, albo – spuszczeni ze smyczy zewnętrznych nakazów i zakazów – natychmiast skręcamy, żeby pobuszować po krzakach i potaplać się w kuszącym bagienku. Pokazujmy im w różnych sytuacjach: w domu, w ekskluzywnym kurorcie czy pod gruszą u cioci, że zasady są czymś wewnętrznym i stałym, a cnoty takie, jak: uprzejmość, wytrwałość, odpowiedzialność, porządek, radość czy hojność – to cechy, które ułatwiają, a nie komplikują życie i choć wykształcenie ich w sobie trochę nas kosztuje, ostatecznie czynią szczęśliwymi nas samych i ludzi wokół. Postępując w ten sposób, pomożemy naszym dzieciom uniknąć wielu życiowych turbulencji i niejednego twardego lądowania.

Autorka jest doradcą rodzinnym, moderatorką Akademii Familijnej, mamą dziesięciorga dzieci

Przepisy drogowe

ODPOWIADA **ks. Marek Kruszewski**

Tak wiele jest na polskich drogach idiotycznych znaków ograniczenia prędkości postawionych bez sensu! Jak człowiek widzi w piękny dzień szeroką drogę, to uważa, że jazda po niej z przepisową prędkością jest przesadą. Wszyscy wtedy naciskamy na gaz i przez to uczymy się łamać wszelkie przepisy. Uważamy tylko na policyjnych łapaczy mandatów stojących nie tam, gdzie potrzeba, ale w bardzo bezpiecznych miejscach. Czy nie lepiej byłoby podnieść przepisowe prędkości, zamiast deprawować ludzi? Czy mamy obowiązek zachowywać głupie przepisy drogowe?

Proszę pamiętać, że znaki ograniczenia prędkości są generalnie ustawione z myślą o samochodach ciężarowych jadących w złych warunkach atmosferycznych. Niewielu z nas jest specjalistami od zachowania TIR-ów na mokrej nawierzchni, trudno więc ocenić, czy istnieje przesada w polskich ograniczeniach prędkości. Chodzi zresztą nie tylko o bezpieczeństwo jadących, ale czasem o bezpieczeństwo drogi. I tak np. na odnowionym odcinku jezdni może być niezrozumiale duże ograniczenie prędkości

nie dlatego, że drogowcy zapomnieli zdjąć znaki. Chcieli ochronić starą konstrukcję wiaduktu pokrytego nowym asfaltem. Kiedy na taki wiadukt wjedzie szybko jadąca, obciążona ciężarówka, wtedy go niszczy. A że przy okazji samochody osobowe muszą jechać wolniej, to fakt. Kiedyś – miejmy nadzieję – nadejdą czasy podwójnego oznakowania dróg: dla osobowych i dla ciężarowych. Na razie warto jeździć przepisowo. I nie dlatego, że policja nas złapie, ale dlatego, że jeśli spowodujemy wypadek zakończony śmiercią bądź kalectwem, wtedy ogromne znaczenie dla naszego sumienia będzie miało pytanie: ile „za szybko" jechaliśmy? Prawo przy całej swojej ułomności chroni nas przed nami samymi i przed innymi użytkownikami dróg. Gdyby ludzie indywidualnie decydowali o dozwolonej dla siebie prędkości, wtedy wypadków byłoby jeszcze więcej.

Co do „łapaczy mandatów" – spotkałem na terenie naszej diecezji wielu mądrych policjantów, nie złośliwych, naprawdę pilnujących bezpieczeństwa. Ale czy nie ma „łapaczy"? Może to dzięki nim trwa ciągle zabawa w kotka i myszkę z policją: mruganie światłami, ostrzeganie przez CB-radio. Z drugiej jednak strony cieszymy się, gdy policja złapie nietrzeźwego kierowcę albo prawdziwego pirata drogowego. Kłopotem w Polsce są moim zdaniem nie tyle wątpliwe przepisy drogowe czy niektórzy policjanci, ale nasz nierozważny, wieczny pośpiech. To najczęściej on krzywdzi nas na drogach i w życiu.

xmarekk@o2.pl
Autor jest proboszczem parafii św. Patryka w Warszawie

RECENZJA

Nieodkryty pontyfikat

W ludzkiej pamięci funkcjonuje jako poprzednik Jana Pawła II, którego pontyfikat trwał zaledwie trzydzieści trzy dni. Jednak papiestwo Jana Pawła I było esencją jego wcześniejszego życia. Jaka była zatem droga Albino Lucianiego, późniejszego biskupa Vittorio Veneto i patriarchy Wenecji, na Stolicę Piotrową?

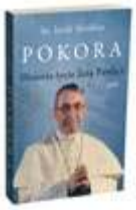

Dzięki monografii ks. Jacka Skrobisza możemy odkryć postać Jana Pawła I, poczynając od dziecięcych lat spędzonych w Canale d'Agordo, przez formację seminaryjną, aż do późniejszej pracy duszpasterskiej, która powiodła kard. Albino Lucianiego do Watykanu. Jak napisał we wstępie ks. Robert Skrzypczak, to „fascynujące życie chrześcijanina i pasterza zakochanego w Chrystusie i Kościele (…), uformowanego wydarzeniami składającymi się na dzieje Włoch: wojną, głodem, emigracją zarobkową ojca, ekspansją marksizmu w środowiskach robotniczych, terroryzmem nękającym Włochy w latach siedemdziesiątych, rewolucją obyczajową (…)". Kard. Luciani całym sercem angażował się w obronę małżeństwa i prawa do życia, gdy włoski rząd w 1970 r. zatwierdził prawo do rozwodów, a kilka lat później zalegalizował aborcję m.in. do dziewięćdziesiątego dnia życia.

Mimo upływu lat moralne problemy i dylematy, z którymi przyszło mierzyć się Janowi Pawłowi I, także zanim objął Watykan, niewiele odbiegają od trudności dzisiejszych katolików./**amd**

„Pokora. Historia życia Jana Pawła I"
ks. Jacek Skrobisz
Wydawnictwo Esprit
Kraków 2022

fot. FB/Muzeum Etnograficzne

Antropolodzy w podróży

Państwowe Muzeum Etnograficzne w Warszawie zaprasza do wzięcia udziału w cyklu wykładów online „Antropolodzy w podróży", który pozwoli poznać świat analizy jednej z najbardziej kształcących sfer ludzkiego życia – podróży.

Podczas zajęć zgłębione zostaną zagadnienia towarzyszące wędrowaniu przez pryzmat wielu jego aspektów. Uczestnicy usłyszą o historii samej turystyki, ale również historii jej badania. Przyjrzą się motywacjom, które pchają ludzi w najodleglejsze krańce świata. Rozważą relacje z napotkanymi osobami, które nierzadko są trudne, ale zawsze wzbogacające.

Jako pierwsze na myśl przychodzą nam lasy, morza, łąki czy delty rzek. Ale już niedługo podróże coraz częściej będą odbywać się w kosmicznej pustce. Jak to wpłynie na przyszłych wędrowców? Jak zmieni się sam akt podróżowania? Zanim do tego dojdzie, musimy jednak zadowolić się naszymi przyziemnymi podróżami. Również tymi mniej oczywistymi – wędrówką odbywaną poprzez strony książki czy poznawaniem własnej okolicy. Ostatecznie – trwałą zmianą miejsca zamieszkania. Wędrówka może być wreszcie nie tylko przyjemnością, ale również koniecznością.

Spotkania odbywać się będą w przestrzeni wirtualnej. Zapisy: rezerwacje@ethnomuseum.pl tel: 22 696 53 80 lub: 510 336 571. Wykłady odbywają się online na platformie Zoom./**dg**

Fronton sanktuarium

fot. Patryk Lubryczyński

Madonna z Siekierek

Sanktuarium Matki Bożej Nauczycielki Młodzieży na warszawskich Siekierkach świętuje 25-lecie istnienia. Dlaczego akurat to miejsce od lat przyciąga pielgrzymów z Polski?

To tutaj miały miejsce domniemane objawienia Matki Bożej oraz Pana Jezusa. – W Dzienniku Objawień widzącej opisanych zostało ok. 120 zjawień Matki Bożej i 40 objawień Pana Jezusa – opowiada o. Tadeusz Suślik SchP, kustosz sanktuarium Matki Bożej Nauczycielki Młodzieży.

Na wiśni

3 maja 1943 r. po nabożeństwie majowym po raz pierwszy dwunastoletnia Władzia, czyli Eugenia Władysława Fronczak, zobaczyła świetlistą postać na tle kwitnącej wiśni. Maryja mówiła jej: „To jest miejsce święte, należy je czcić i szanować”, „Śpiewajcie i módlcie się tu do Mnie”, „Módlcie się, bo idzie na was wielka kara, ciężki krzyż”, „Postawcie tu krzyż lub kapliczkę”. Rok później wybuchło powstanie warszawskie. 23 sierpnia 1944 r. policja wezwała na posterunek przy ul. Gościniec ok. 120 mężczyzn z Siekierek, których Niemcy wywieźli do obozów koncentracyjnych lub rozstrzelali. Po wojnie warszawiacy zwozili materiały ze zniszczonych domów, aby zbudować Matce Bożej kaplicę, którą ukończyli 3 maja 1946 r. Ostatnie ukazanie się – Pana Jezusa – miało miejsce 15 września 1949 r., a więc w święto Matki Bożej Bolesnej.

Ojciec kustosz Tadeusz Suślik

fot. Patryk Lubryczyński

Podczas wizytacji 4 października 1970 r. parafii św. Bonifacego, do której należały Siekierki, miejsce objawień odwiedził kard. Stefan Wyszyński. Przemawiając do zgromadzonych wokół kapliczki, oświadczył: „Nie jestem tu pierwszy raz. Jeśli nie ja, to mój następca zbuduje świątynię, aby Matka Boża otrzymała tu należną chwałę”. 10 lat później kard. Wyszyński powierzył mieszkańców osiedli Augustówki i Siekierek duszpasterskiej trosce ojców pijarów, ustanawiając przy istniejącej kaplicy ośrodek duszpasterski. Jego następca kard. Józef Glemp w marcu 1988 r. erygował na Siekierkach parafię Najświętszej Maryi Panny Królowej Wyznawców, a 31 sierpnia 1997 r. powołał diecezjalne sanktuarium Matki Bożej Nauczycielki Młodzieży. W dekrecie kard. Glemp jako powód podał oddolny kult Matki Bożej, potrzeby duchowe wiernych i charyzmat pijarski, w który wpisuje się szczególna troska o wychowanie dzieci oraz młodzieży.

Przejawy kultu

We wnętrzu sanktuarium zwraca uwagę monumentalna ponad czterometrowa figura z białego marmuru przedstawiająca Matkę Bożą i modlące się przed nią dzieci. Rzeźbę wykonała Iwona Jesiotr-Krupińska. W sprawie wyglądu Madonny artystka konsultowała się z Eugenią Władysławą Papis (z d. Fronczak). Ta sama autorka wykonała też wyjątkowe stacje drogi krzyżowej w formie ksiąg. Na podstawie świadectw widzącej powstały również barwne obrazy autorstwa Marii Wollenberg- Kluzy.

Każdego trzeciego dnia miesiąca w kaplicy NMP Królowej Wyznawców, która znajduje się w historycznym miejscu objawień, trwa adoracja Najświętszego Sakramentu, a po niej odprawiana jest Msza św. w intencjach składanych przez pielgrzymów. 11 dnia miesiąca celebrowana jest Msza św. z udziałem chorych. W sobotę przed trzecią niedzielą miesiąca odbywa się czuwanie „Pod płaszczem Maryi”, a w ostatnią sobotę miesiąca – „Wieczór z Maryją”. Z kolei 28 dnia miesiąca ma miejsce adoracja i Eucharystia w intencji moralnej odnowy narodu polskiego, a zwłaszcza Warszawy. – Wezwanie do modlitwy, nawrócenia, pokuty, wynagradzania za grzechy Sercu Jezusa, pogłębiania wiary oraz pokładania ufności w opiece Matki Bożej jest nadal aktualnym przesłaniem – mówi o. Tadeusz.

Jest wiele osób, które wymodliły tu potrzebne im łaski. Świadectwa i prośby zostały zapisane w ponad 70 księgach pamiątkowych oraz opracowane m.in. w książce Tadeusza Kundy „Drugi cud nad Wisłą”. – W ostatnim czasie małżeństwa dzieliły się radosną wiadomością, że dzięki modlitwie w tym miejscu otrzymały dar potomstwa – dodaje o. Tadeusz Suślik.

W tym roku 11 września sanktuarium świętuje 25-lecie istnienia. W programie obchodów znalazły się o 7.40 „Godzinki o niepokalanym poczęciu NMP”, 15.00 „Koronka do Bożego Miłosierdzia” i Adoracja, 17.30 Różaniec. Msze św. o 8.00, 9.30, 11.00, 13.00, 18.00. O godz. 13.00 Msza św. pod przewodnictwem bp. pomocniczego Piotra Jareckiego z aktem zawierzenia szkolnictwa Matce Bożej, po niej występ zespołu wokalnego Con Forza pod dyrekcją Sławomira Kuczka. Homilie w tym dniu będzie głosił ks. prof. Marian Kowalczyk SAC.

Figura Niepokalanej

fot. Patryk Lubryczyński

Prezbiterium kaplicy w miejscu objawień

fot. Patryk Lubryczyński

Sanktuarium Matki Bożej Nauczycielki Młodzieży
ul. Gwintowa 3, 00-704 Warszawa,
tel. +48 22 841 58 44,
e-mail: sanktuarium@pijarzy.pl,
www. sanktuarium.pijarzy.pl

W SKRÓCIE

■ **600-lecie Mińska Maz.** Bp Romuald Kamiński będzie celebrował 10 września o godz. 11.00 Mszę św. w parafii Narodzenia NMP przy ul. Kościelnej 1 w Mińsku Mazowieckim z okazji 600-lecia nadania praw miejskich.

■ **Pomnik kard. Józefa Glempa.** Parafia Ofiarowania Pańskiego przy ul. Stryjeńskich 21 w Warszawie zaprasza 14 września o godz. 19.00 na Mszę św., podczas której odsłonięcia i poświęcenia pomnika-ławeczki przedstawiającej kard. Józefa Glempa dokona metropolita warszawski kard. Kazimierz Nycz.

■ **Ofiarom praskich katowni.** Izba Pamięci Strzelecka 8 IPN Oddział w Warszawie oraz Stowarzyszenie Miłośników Polskiej Tradycji i Kultury zapraszają na obchody upamiętniające ofiary 78. rocznicy zajęcia warszawskiej Pragi przez Armię Czerwoną. W programie: 15.00 wykład VI Obwód Praga AK w Powstaniu Warszawskim – prelegent: Radosław Stróżyk, 16.00 zwiedzanie z przewodnikiem Izby Pamięci Strzelecka 8, 17.15 złożenie kwiatów przed tablicą poświęconą więźniom Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Warszawie na budynku kamienicy przy ul. Strzeleckiej 8, 18.00 Msza św. w intencji osób zamordowanych i zadręczonych przez NKWD i UB w katowniach praskich w latach 1944–1954 w kościele Matki Bożej Loretańskiej przy ul. Ratuszowej 5A. Po Eucharystii złożenie kwiatów przed tablicami upamiętniającymi więzionych i zamordowanych przez NKWD i UB przy budynkach na ul. Cyryla i Metodego 4 oraz ul. Sierakowskiego 7.

■ **Rekolekcje kapłańskie.** Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży (KSM) zaprasza do udziału w ogólnopolskich rekolekcjach księży zainteresowanych Stowarzyszeniem, kapłanów pełniących funkcję asystentów oddziałów i kół KSM oraz duchownych pracujących z młodzieżą. Prowadzenie – ks. Piotr Jarosiewicz, Asystent Diecezjalny KSM Diecezji Drohiczyńskiej, znany z wykorzystywania mediów społecznościowych w ewangelizacji i duszpasterstwie. Rekolekcje w dniach 10–13 października w Nadbużańskim Ośrodku Edukacji w Broku. Koszt uczestnictwa 590 zł/os. Zgłoszenia do 30 września na adres: biuro@ksm.org.pl.

■ **Wykład w MAW.** Muzeum Archidiecezji Warszawskiej znajdujące się przy ul. Dziekania 1 w Warszawie zaprasza 27 września o godz. 17.30 na wykład pt. „Między wschodem a zachodem. Gułag a obóz koncentracyjny: cechy wspólne i różnice", który wygłosi Janusz Gaworski. Wstęp wolny.

DZIEŃ SENIORA I CHOREGO

Już po raz piąty Krajowe Duszpasterstwo Służby Zdrowia zaprasza na Diecezjalny Dzień Seniora i Chorego, który odbędzie się 24 września w parafii św. o. Pio, ul. Fieldorfa 1, na warszawskim Gocławiu. Spotkanie adresowane jest do seniorów, osób chorych, niepełnosprawnych i ich opiekunów z diecezji warszawsko-praskiej. Od godz. 10.00 przewidziana jest część medyczna z prelekcją lekarską, badaniami i poradami, o godz. 11.00 Msza Święta pod przewodnictwem bp. Jacka Grzybowskiego, połączona z udzieleniem sakramentu namaszczenia chorych. Po Eucharystii planowana jest część kulturalna – spotkanie integracyjne z agapą.

BAROKOWY FESTIWAL

II Festiwal Barokowy Polskiej Opery Królewskiej Monteverdi odbywa się w Warszawie w dn. 11–23 września. Znakomici soliści, artyści Zespołu Wokalnego oraz muzycy Zespołu Instrumentów Dawnych Polskiej Opery Królewskiej Capella Regia Polona wystąpią z koncertami w Teatrze Królewskim w Starej Oranżerii w Muzeum Łazienki Królewskie w Warszawie o godz. 19.00 w następujących terminach, z repertuarem: 11 września – „Sì dolce è'l tormento", 16 i 17 września – „Orfeusz", 22 i 23 września – „Koronacja Poppei". W kościele św. Anny, ul. Krakowskie Przedmieście, 15 września o godz. 20.00 wykonają „Laudate Dominum". Więcej informacji na stronie www.operakrolewska.pl. Bilety do nabycia na stronie www.ewejsciowki.pl.

HARCERSKA JEDNOŚĆ

Tegoroczne wakacje były dla harcerzy z drużyn diecezji warszawsko-praskiej czasem przygody i rozwoju duchowego. Księża modlitwą i obecnością towarzyszyli młodym skautom przy zdobywaniu kolejnych stopni na drodze rozwoju. Od września w każdy trzeci czwartek miesiąca o godz. 18.00 w Katedrze Polowej WP, ul. Długa 13/15 w Warszawie, odprawiona będzie Msza św. dla harcerzy wszystkich formacji, potem planowane jest spotkanie, podczas którego poznawać będą swojego patrona – bł. ks. Stefana Wincentego Frelichowskiego – i rozmawiać na tematy związane z wiarą i służbą w harcerskich organizacjach. Na najbliższym spotkaniu 15 września spotkają się tylko wędrownicy i instruktorzy z wszystkich harcerskich formacji.

fot. www.diecezja.waw.pl

fot. ks. Paweł Kłys

KONGRES FAUSTYNY

Pod hasłem „Apostołowie Miłosierdzia", w parafii Św. Faustyny Kowalskiej odbył się II Łódzki Kongres Św. Faustyny. 3 września miały miejsce wykłady i prelekcje, a w niedzielę 4 września przez cały dzień podczas liturgii wierni i uczestnicy kongresu mogli wysłuchać osób, które świadczą miłosierdzie: czynem, słowem i modlitwą. Na zakończenie Kongresu Mszę św. celebrował autor książki „Skandal Miłosierdzia", metropolita łódzki abp Grzegorz Ryś. – Miłosierdzie musi być głębokie, dlatego że miłosierdzie jest Bożą odpowiedzią na zło, a ze złem nie można się zmagać na poziomie objawów. Znacznie łatwiej jest zmienić struktury niż ludzi, ale miłosierdzie sięga w głąb człowieka! – mówił abp Ryś./**ks. Paweł Kłys**

ZABYTKOWA KAPLICZKA

Zakończył się remont zabytkowej 91-letniej, murowanej kapliczki na Wawrzyszewie, znajdującej się w sąsiedztwie ulicy Wolumen. Remont był inicjatywą władz Bielan, które zwróciły się do Stołecznego Konserwatora Zabytków o pomoc w jej odnowieniu. Kapliczka została odrestaurowana na zlecenie biura stołecznego konserwatora zabytków, a o otoczenie zadbała dzielnica. Fundatorem kapliczki przy zbiegu ulic Wolumen i Wirgiliusza był Antoni Zakrzewski, właściciel posiadłości we wsi Wawrzyszew. Gdy ją stawiano w 1931 r., znajdował się na niej napis: „Boże, święć tej wiosce". Teraz o kapliczkę troszczą się mieszkańcy Bielan.

fot. FB/WarszawskieKapliczkiPrzydrożne/

KATECHECI U MALCZEWSKIEJ

Niechby się naprawdę okazywało, że młodzi nie są żadną przyszłością Kościoła, tylko są jego teraźniejszością, dniem dzisiejszym. Stańmy przy nich, żeby im to pokazać, żeby ich do tego zaprosić, żeby im otworzyć drzwi, żeby im towarzyszyć nawet, jakby to miało być – jak mówi św. Paweł – bolesne. Byleby to były bóle rodzenia, a nie narzekania! Nie wystarczy być pedagogiem, trzeba być ojcem lub matką! – mówił abp Ryś. W pierwszą sobotę września do kościoła parafialnego Najświętszego Serca Jezusowego w Parznie k. Bełchatowa, gdzie spoczywają doczesne szczątki Sługi Bożej Wandy Malczewskiej, pielgrzymowali katecheci Archidiecezji Łódzkiej, którzy – prosząc o wstawiennictwo nauczycielkę ludu prostego – zainaugurowali nowy rok katechetyczny 2022/2023./**ks. Paweł Kłys**

fot. ks. Paweł Kłys

W SKRÓCIE

■ **Pielgrzymka rowerowa.** W podziękowaniu za dar beatyfikacji Matki Elżbiety Róży Czackiej 24 września odbędzie się pielgrzymka rowerowa Warszawa-Laski z kilku miejsc archidiecezji warszawskiej. Grupa pierwsza – ks. Krzysztof Adamski, (godz. 11.00 kościół seminaryjny – ul. Krakowskie Przedmieście 52/54, Warszawa), druga – ks. Artur Kaczyński, (godz. 11.00 parafia Narodzenia NMP – ul. 3-go Maja 9, Komorów), trzecia – ks. Grzegorz Pakowski (godz. 10.30. – parafia św. Szczepana – al. Krakowska 6, Raszyn). Koszt 10 zł. Formularz zgłoszeniowy na stronie Facebook: bike&Cross, więcej inf. pod adresem e-mail: artur_kaczynski@o2.pl.

■ **Organy archikatedry.** Toni Pussinen z Finlandii 18 września o godz. 16.00 wykona utwory Johanna Sebastiana Bacha, Dietricha Buxtehude, Sigfrida Karg-Elert, Gustava Adolfa Merkel, Louisa James Alfred Lefébure-Wély, Franza Liszta. Archikatedra św. Jana Chrzciciela na Starówce, ul. Świętojańska 8. Koncerty pod patronatem medialnym tygodnika „Idziemy".

■ **Pamięci bohaterów.** Uroczystość patriotyczna poświęconą pamięci Żołnierzy 77. Pułku Piechoty Wojska Polskiego i 77. Pułku Piechoty Armii Krajowej okręgu Nowogródek oraz mieszkańców ziemi lidzkiej, odbędzie się 11 września o godz. 13.00 – Msza św. w kościele św. Zygmunta przy pl. Konfederacji w Warszawie, 14.00 – uroczystość patriotyczna przy głazie pamiątkowym.

■ **Pielgrzymka ze św. Jakubem.** Konfraternia św. Jakuba Starszego Apostoła w Warszawie zaprasza na pielgrzymkę po drogach św. Jakuba w intencji upamiętnienia męczeństwa kapelanów katyńskich Warszawa-Kalisz (etap 1. Warszawa-Niepokalanów). W programie 17 września (26 km): godz. 7.00 Msza św. w katedrze polowej WP przy ul. Długiej 13/15 w Warszawie, 7.30 wyjście na warszawską Drogę św. Jakuba, ok. godz. 14.30 dotarcie do Płochocina i powrót pociągiem do Warszawy. 18 września (ok. 24 km): 7.18 odjazd z Dworca PKP Warszawa-Śródmieście, 8.05 wyjście na warszawską drogę św. Jakuba w Płochocinie, 9.00 Msza św. w sanktuarium Prymasowskiej Wspomożycielki w Rokitnie, ok. godz. 15.00 dotarcie do Niepokalanowa i powrót pociągiem do Warszawy. Szczegółowe inf. konfraterniaswjakuba@gmail.com, tel. 508-321-108, 510-175-331.

Diecezjalne Spotkanie Rodzin

fot. Aleksandra Plichta

W niedzielę 4 września w Sanktuarium św. Jana Pawła II w Radzyminie odbyło się Diecezjalne Spotkanie Rodzin. Wziął w nim udział także Ruch Światło-Życie, który przeżywał tego dnia powakacyjny Dzień Wspólnoty.

Do Radzymina przybyły setki osób, aby uroczyście zakończyć Rok Rodziny Amoris Laetitia w diecezji warszawsko-praskiej. Wśród wspólnot, które przybyły na miejsce, obecne były Odnowa w Duchu Świętym, Équipes Notre-Dame, Szafarze Nadzwyczajni z diecezji, Rowerowa Pielgrzymka z Wołomina oraz Ruch Światło-Życie – zarówno Domowy Kościół, jak i wspólnota młodzieżowa.

Na początku spotkania odbyły się konferencje z podziałem na grupy wiekowe. Konferencję dla dzieci wygłosił ks. Łukasz Stańczuk, dla młodzieży Michał „Pax" Bukowski, zaś dla rodziców i małżonków Tomasz Zieliński. Michał „Pax" Bukowski niegdyś jako pogubiony w życiu i uzależniony nastolatek, a dziś ewangelizator, mąż, tata, ojciec, lider hip-hopowego zespołu Muode Koty i prowadzący młodzieżowego programu Studio Raban głosił świadectwo swojego nawrócenia. Przekonywał młodzież, że Bóg ma dla nas plan większy niż nasze marzenia. Z kolei Tomasz Zieliński, założyciel Fundacji Usłyszeć na Czas, pomagającej dzieciom i nastolatkom z depresją i myślami samobójczymi, mówił o uzdrowieniu i pogłębieniu komunikacji między małżonkami oraz między rodzicami i dziećmi. Radził, by postawić na słuchanie i próbę zrozumienia tego, co mówią – często nie wprost – do nas inni, i dlaczego to mówią.

Po konferencjach miała miejsce polowa Msza św. pod przewodnictwem bp. ordynariusza Romualda Kamińskiego. Homilię wygłosił bp Jacek Grzybowski.

– Jezus w Ewangelii mówi jasno – kochać kogokolwiek bardziej niż Boga, znaczy kochać nieprawdziwie. Świat, w którym Bóg nie jest kimś pierwszym, jest światem nieprawdziwym, jest światem fałszywym, wypaczonym przez grzech człowieka. Co oznaczają zatem twarde słowa Jezusa? Sądzę, iż ważną, ale trudną prawdę – być człowiekiem religijnym, to być człowiekiem wolnym, wolnym także od względów i więzów ludzkich (…). Nigdy nie możemy nikogo ani niczego czynić Bogiem, można bowiem ulec pokusie ubóstwienia tego, co doczesne – mówił w homilii bp Grzybowski.

Na koniec Mszy Świętej rodziny zawierzyły się opiece Matce Bożej Łaskawej, patronce diecezji warszawsko-praskiej. Następnie miała miejsce Agapa – posiłek i wspólne zabawy. Podczas całego wydarzenia nie zabrakło również świadectw osób, które były w wakacje na rekolekcjach.

Aleksandra Plichta

Odprawa katechetyczna

W Świątyni Opatrzności Bożej w Warszawie 3 września odbyła się odprawa katechetyczna dla katechetów archidiecezji warszawskiej, którą rozpoczęła Eucharystia pod przewodnictwem bp. Michała Janochy.

Bp Janocha w homilii zwrócił uwagę, że przyszłość Kościoła rozgrywa się także w sferze kultury. – Człowiek jest powołany do twórczości, jest to powołanie do kontynuacji tajemnicy stworzenia, powołanie do tworzenia kultury. Tego nie mogą aniołowie, tego nie potrafią zwierzęta – tylko człowiek jest w stanie tworzyć, współpracując z dziełem samego stwórcy.

Po Mszy św. przybył kard. Kazimierz Nycz, który wręczył wyróżnienia za 25 lat nieprzerwanej pracy w katechizacji 6 księżom, 4 siostrom zakonnym i 13 osobom świeckim.

Drugą część spotkania z prelekcją dla katechetów poprowadził ks. kanonik dr Łukasz Przybylski, dyrektor Wydziału Duszpasterstwa Dzieci i Młodzieży Kurii Metropolitalnej Warszawskiej. Powiedział dla „Idziemy", że celem spotkania jest zapoznanie katechetów z tym, co ich czeka w najbliższym roku, ze zmianami w prawie oświatowym czy w sprawach dotyczących awansu zawodowego nauczycieli. – Omawiamy również sprawy dotyczące przygotowań do ŚDM w Lizbonie. Chcemy zachęcić młodzież, aby przez najbliższy rok poprzez formację, poprzez uczestnictwo w lekcjach religii, spotkaniach w parafiach zechciała przygotować się i uczestniczyć w spotkaniu z papieżem i młodzieżą z całego świata – powiedział ks. Przybylski.

Wobec problemu braku nauczycieli religii ofertę edukacyjną dla chętnych do tego zawodu przedstawił ks. prof. Krzysztof Pawlina, rektor Akademii Katolickiej w Warszawie i diakon Roman Wojciechowski z UKSW.

Kard. Kazimierz Nycz udzielił błogosławieństwa na nowy rok pracy katechetycznej.

Robert Śliwiński

fot. Robert Śliwiński

Rocznica beatyfikacji

W pierwszą rocznicę beatyfikacji kard. Stefana Wyszyńskiego i matki Elżbiety Czackiej, 12 września, Msze Święte zostaną odprawione: w Świątyni Opatrzności Bożej w Warszawie, ul. Hlonda 1 o godz. 18.00, w Archikatedrze św. Jana Chrzciciela w Warszawie, ul. Świętojańska 8 o godz. 19.00. Dzień wcześniej, 11 września, uroczystości dziękczynne odbędą się w Warszawie-Choszczówce, ul. Świerkowa 4, na terenie Instytutu Prymasa Wyszyńskiego. W programie: godz. 15.00 – Koronka do Bożego Miłosierdzia przy pomniku Prymasa, do godz. 17.00 festyn, podczas którego będzie malowanie Obrazu Jasnogórskiego na drewnie, zdobienie sukni Matki Bożej, robienie kwiatów z bibuły, loteria fantowa, gry o Prymasie Wyszyńskim, strefa ciszy, poczęstunek, uczestnicy proszenie są o przyniesienie ciasta, owoców lub soków na wspólny stół; godz. 17.00 – plenerowe oglądanie reportażu z przeżywanej w Choszczówce uroczystości beatyfikacyjnej; godz. 18.00 – Msza Święta pod przewodnictwem bp. Romualda Kamińskiego, potem modlitwa uwielbienia.

Także 11 września uroczystości dziękczynne odbędą się w kaplicy Matki Bożej Anielskiej w Laskach pod Warszawą. Eucharystia zostanie odprawiona o godz. 11.00. Po Mszy św. zaplanowana jest gra terenowa: „Bądź zimny – bądź gorący. Wędrówka przez życie: od Róży do Elżbiety". Po niej będzie franciszkański poczęstunek.

fot. www.flickr.comphotosepiskopatnews

fot. www.jezuici.pl

Żegnamy kapłana

O. Stanisław Pomykała SJ zmarł 3 września w Kolegium Księży Jezuitów w Warszawie, w 73. roku życia, 58. powołania zakonnego i 46. kapłaństwa. W 1980 r. rozpoczął pracę w Polskiej Sekcji Radia Watykańskiego w Rzymie. Towarzyszył wielu pielgrzymkom Jana Pawła II. W 1991 r. został posłany do Nowosybirska, wspomagając bp. Josepha Wertha SJ – pierwszego ordynariusza Administracji Apostolskiej Nowosybirska, obejmującej wówczas całą Syberię. Po roku został członkiem Niezależnego Regionu Rosyjskiego Towarzystwa Jezusowego. W tym czasie był założycielem i dyrektorem Centrum Duchowości „Inigo" w Nowosybirsku i prowadził rekolekcje, również w innych miastach Federacji Rosyjskiej i w byłych republikach radzieckich. Prowadził wykłady z duchowości i pedagogiki ignacjańskiej na uniwersytecie w Nowosybirsku. Od 2011 r. pracował na Białorusi, w parafii Trójcy Świętej w Głębokiem w diecezji witebskiej, a następnie w Witebsku – w parafii św. Antoniego oraz w parafii św. Władysława, którą jezuici przejęli w 2019 r. i wybudowali w niej kościół pod wezwaniem św. Ignacego Loyoli. Był ojcem duchownym kapłanów diecezji witebskiej. Na początku 2020 r. zaczął zmagać się z chorobą nowotworową, co było powodem powrotu do Polski na leczenie i zamieszkaniem w domu zgromadzenia przy ul. Rakowieckiej 61 w Warszawie.

Kursy biblijno-teologiczne

Wydział Teologiczny UKSW w Warszawie zaprasza na kursy studium wiedzy biblijnej i teologicznej. Kursy powstały z inicjatywy i we współpracy z Katolicką Odnową w Duchu Świętym diecezji warszawsko-praskiej. Pierwsza oferta to kurs I stopnia studium wiedzy biblijnej i teologicznej. Zespół doświadczonych wykładowców będzie przekazywać podstawową wiedzę z zakresu Pisma św. oraz wybranych przedmiotów teologicznych. Program kursu obejmuje 120 godzin wykładowych ze Starego i Nowego Testamentu, teologii dogmatycznej, pastoralnej, duchowości i liturgiki.

Druga propozycja to kurs II stopnia dla katechistów parafialnych. Zajęcia te przeznaczone są dla osób, które ukończyły kurs I stopnia, celem jest przekazanie wiedzy, w jaki sposób mówić o Jezusie w świecie współczesnym. Przewidziane są zajęcia teoretyczne z zakresu pedagogiki, psychologii, katechetyki, komunikacji, teologii pastoralnej oraz warsztaty. Te ostatnie będą polegały na prowadzeniu katechez dla dorosłych w wybranych parafiach oraz udziale w rekolekcjach ewangelizacyjnych. Łączny czas zajęć to 90 godzin + praktyki katechetyczne i rekolekcyjne. Po ukończeniu kursu i uzyskaniu kwalifikacji, uczestnicy mają możliwość ubiegania się o misję kanoniczną do głoszenia katechez dla dorosłych.

Koszt każdego z kursów: 650 zł, płatność w dwóch ratach, start: 22 października, zajęcia odbywają się w soboty. Więcej inf.: Wydział Teologiczny Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, ul. Dewajtis 5, 01-815 Warszawa, tel: +48 22 561 89 60, e-mail: wtdz@uksw.edu.pl.

Radio Warszawa – dobrze słuchać

Z ks. dr. **Mariuszem Wedziukiem**, dyrektorem redaktorem naczelnym Radia Warszawa, rozmawia Irena Świerdzewska.

fot. arch. Radia Warszawa

Czym są podyktowane gruntowne zmiany wizerunkowe i programowe w Radiu Warszawa?

Przełomowe, największe od 12 lat zmiany, podyktowane są przede wszystkim troską o słuchaczy. Chcemy im towarzyszyć i dla nich zmieniać się tak, jak zmieniają się ich potrzeby. Nowością jest pasmo poranne od poniedziałku do piątku w godz. 7.00–10.00 „Poranek z Radiem Warszawa. Budzimy stolicę i okolicę". Dotychczas nie mieliśmy własnego poranka, korzystaliśmy z zewnętrznej produkcji. Teraz sami zagospodarowujemy czas antenowy, tworząc audycję o charakterze społeczno-religijnym prowadzoną przez naszych doświadczonych dziennikarzy: Ewę Pietrzak, Jarosława Wydrę, Janusza Zalewskiego. Wydawcą poranka jest Małgorzata Kurzajewska-Zarinah. Składają się na niego trzy rozmowy, pierwsza na tematy lokalne – „Na bieżąco/Tu i teraz"; główna rozmowa na tematy społeczno-religijne – „Rozmowa poranka/Gość poranka" oraz w formie poradnikowej na tematy dotyczące codziennego życia – „Porannik/Poranny poradnik". Lokalne serwisy i wiadomości z życia Kościoła przygotowujemy sami. W programie jest „Przegląd dobrych wiadomości", jakich dzisiaj brakuje w mediach.

Jak odzwierciedlane jest życie diecezji i parafii?

Wprowadziliśmy w nowej ramówce „Przystanek parafia". Kilka razy dziennie, od poniedziałku do piątku, z jednej parafii prezentujemy krótkie nagrania z udziałem parafian, księży, w których mówią, czym żyje ich wspólnota; prezentujemy ciekawostki o parafii, rozmowy z aktywnymi parafianami. Na zakończenie tygodnia, w niedziele o godz. 20.00, Ewa Pietrzak prowadzi dłuższą rozmowę z przedstawicielami parafii. Modlitwę różańcową o godz. 21.30 z radiowego studia prowadzą wspólnoty działające w tej parafii.

Radio Warszawa towarzyszy słuchaczom w codziennej modlitwie. Jak mogą się w nią włączać?

Wiele osób, zwłaszcza samotnych, chce uczestniczyć w modlitwie wspólnotowej. Codziennie transmitujemy Mszę św., Koronkę do Bożego Miłosierdzia z Łagiewnik i z Warszawy, Apel Jasnogórski z Częstochowy. Zapraszamy słuchaczy do wspólnej modlitwy różańcowej na antenie Radia o godz. 21.30. Można łączyć się telefonicznie, żeby odmawiać dziesiątki Różańca, wcześniej składać intencje, które dotychczas były zgłaszane do Koronki do Bożego Miłosierdzia.

Jak zmienił się układ pasm w ciągu dnia?

W nowej odsłonie mamy cztery pasma. Rozpoczynamy dzień o godz. 5.55. Po radiowym poranku drugie pasmo „Kawa na wynos" w godz. 10.00–14.00 prowadzi Katarzyna Supeł-Zaboklicka, trzecie pasmo z podziałem na „Popołudnie z Radiem Warszawa" oraz „W rytmie miasta" prowadzi nasz nowy prezenter Michał Łopaciński, czwarte pasmo „Wieczór w dobrej atmosferze" – Wojciech Dąbrowski. W godz. 22.00–5.55 jest tzw. „Dobra noc z Radiem Warszawa", pasmo animowane komputerowo.

Chcemy być blisko słuchaczy i sprawić, by w każdym dniu mogli znaleźć u nas przystań.

Jakie macie nowe stałe cykle obok tych, które powróciły po wakacyjnej przerwie?

Wśród nowości są „Ludzkie pytania o wiarę". W czasach kiedy potrzebna jest katecheza dorosłych, każdego dnia eksperci, teolodzy w rozmowie z Katarzyną Supeł-Zaboklicką tłumaczą podstawowe zagadnienia dotyczące prawd wiary. Z historykami w poniedziałki o godz. 20.00 w audycji „Historii nie mierzą zegary" rozmawia Karolina Stachacz-Bartosik. Z różnymi wspólnotami i ruchami w Kościele zaznajamia słuchaczy we wtorki o godz. 20.00 Randa Ombach. Audycję publicystyczną na tematy bieżące „Zdaniem Kościoła" prowadzi we środy o godz. 20.00 Katarzyna Supeł-Zaboklicka. Ciekawa audycja jest prowadzona we środy o godz. 22.05 przez Pawła Zuchowicza – „Ślubuję Ci miłość. Radiowy kurs małżeński". Wychodzimy naprzeciw potrzebie permanentnej formacji małżonków. Z kolei w soboty po godz. 10.00 i w niedziele po godz. 8.00 w podróż po miejscach, do których pielgrzymujemy, zabiera słuchaczy Małgorzata Kurzajewska-Zarinah.

Czy konieczna była zmiana loga Radia?

Nowe logo oddaje nowy charakter Radia Warszawa. Chcemy być otwarci, przyjaźni w odbiorze dla każdego słuchacza, mieszkającego w Warszawie i okolicach, można nas słuchać też przez internet na całym świecie. Nowe kolory – zielony i niebieski – odzwierciedlają bliskie nam wartości, poszukiwanie w świecie dobra, prawdy i piękna. Podkreślają też otwartość Radia na zmiany oraz umiejętność wsłuchiwania się w głos słuchaczy. Ważną zmianą jest szata muzyczna, co Radio zawdzięcza szefowi muzycznemu, Piotrowi Krasuskiemu. Mamy też nową, muzyczną oprawę identyfikacyjną.

Nowe hasło Radia, nowy tzw. liner „Dobrze słuchać" oddaje charakterystykę naszej stacji, która chce towarzyszyć słuchaczom w drodze, podczas wykonywania codziennych obowiązków, w pracy, a także w momentach, kiedy chcą odpocząć od codziennego zgiełku i szybkiego tempa życia.

Chcemy być blisko słuchaczy i sprawić, by w każdym dniu mogli znaleźć u nas przystań i odpocząć chwilę, co nam przyświecało w tworzeniu hasła: „Dobrze słuchać". Dobra muzyka, dobre audycje sprawiają, że naprawdę dobrze jest słuchać Radia Warszawa. Większość audycji po emisji można odsłuchać na stronie internetowej w podcastach. Jesteśmy w serwisach: Spotify, YouTube, w mediach społecznościowych: Facebook, Twitter, Instagram. Tam, gdzie gromadzą się ludzie, tam trzeba być z katolickim przekazem medialnym. Zapraszamy na www.radiowarszawa.com.pl, gdzie zamieszczone są wszystkie zmiany programowe.

fot. Agnieszka Zielińska

fot. arch. MAW

Nobilitacja grafik Dürera

W Muzeum Archidiecezji Warszawskiej przy ul. Dziekania 1 w Warszawie do 18 września przedłużono wystawę dzieł norymberskiego artysty Albrechta Dürera.

Mowa o trzech cyklach drzeworytów: „Żywocie Maryi", „Wielkiej Pasji" oraz „Apokalipsie". Grafiki, które przyniosły autorowi największą sławę, zostały wydrukowane na papierze żeberkowym i oprawione w jeden wolumin. Sam artysta traktował wspomniane drzeworyty jako jedno dzieło, mając na celu stworzenie konstrukcji przypominającej książkę. W związku z tym tworzył ilustracje, które zajmowały całą stronę.

Tym, co go wyróżniło wśród innych rysowników tworzących na przełomie XV i XVI w., okazały się miedzioryty i drzeworyty monochromatyczne. Stosując czarną linię na grafikach i uzyskując dzięki temu głębię ostrości i przestrzeni, wyrwał się z obowiązujących wówczas konwencji.

Największą sławę przyniosły mu ilustracje stworzone do Księgi Objawienia wizji św. Jana. Łącznie na „Apokalipsę" złożyło się 16 rycin. Z kolei na cykl „Wielkiej Pasji" złożyło się 12 drzeworytów, a na „Żywot Maryi" 20. Wszystkie te dzieła Albrecht Dürer obsadził w dobrze znanych sobie realiach.

Ci, którzy odwiedzili Muzeum 30 sierpnia, mieli okazję wysłuchać prelekcji dr Joanny Sikorskiej „Albrecht Dürer (1471–1528) i nobilitacja grafiki". Można było zapoznać się m.in. z początkami kariery artysty, momentem zwrotnym i ukierunkowaniem jego artystycznej działalności jako rytownika.

Po obejrzeniu wystawy nasuwają się słowa poety R. W. Emersona: „Każdy artysta zaczynał kiedyś jako amator" – także Albrecht. Warto wybrać się do muzeum, by zaznajomić się z twórczością tego niebanalnego artysty.

Agnieszka Zielińska

REKLAMA

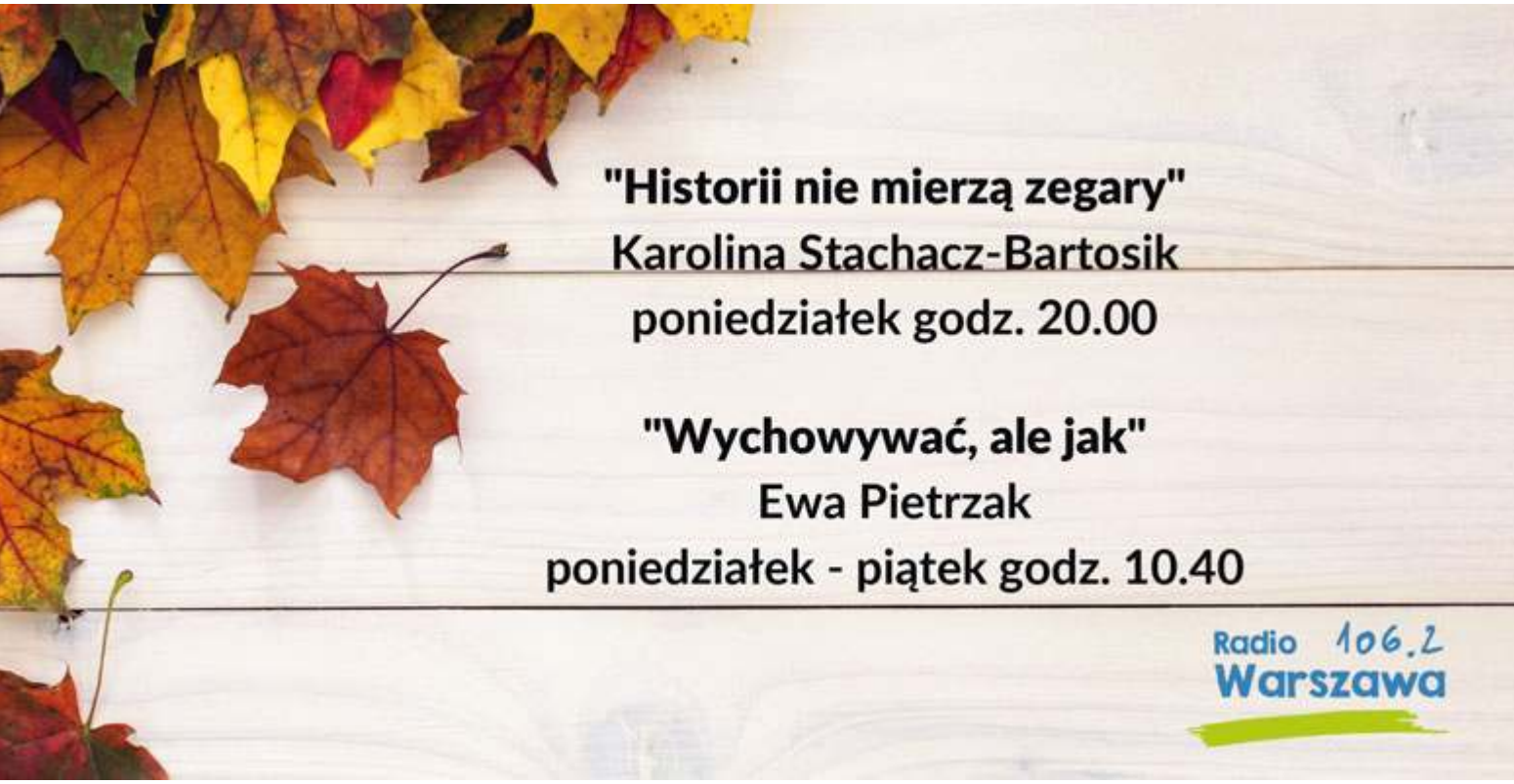

Podróże uchwycone w obiektywie

Dom Spotkań z Historią zaprasza na pierwszą w Polsce ekspozycję prac Witolda Marczewskiego – inżyniera elektryka, pasjonata fotografii, który w swojej pracy podróżował po wielu krajach świata.

Na wystawie zaprezentowano zdjęcia Witolda Marczewskiego wykonane m.in. na polach naftowych w azerbejdżańskim Baku, w Stambule, Grecji, Francji, Włoszech, a także na polskich wsiach i miastach – w Lublinie, Puławach, Kazimierzu nad Wisłą czy też w Warszawie. Aż jedna trzecia zbiorów W. Marczewskiego to zdjęcia stereoskopowe, które cieszyły się w tamtym czasie zaskakującą dla nas dziś popularnością.

Z 1400 zdjęć, które do tej pory zostały zdigitalizowane wysiłkiem Fundacji Archeologia Fotografii, kuratorki – Anna Brzezińska i Barbara Roszuk-Galus – wybrały ponad sto fotografii. To przekrój przez ogromny dorobek Marczewskiego, „wizjonera z początku ubiegłego wieku", jak opisują go kuratorki w towarzyszącym wystawie albumie. Znajdziemy tu fotografie krajobrazów, architektury czy wręcz reporterskie ujęcia dokumentujące wydarzenia historyczne (na przykład wydarzenia w czasie konfliktu ormiańsko-azerskiego i protesty na ulicach Kijowa w 1918 r.), życie codzienne mieszkańców odwiedzanych krajów i ich portrety. Wśród fotografii znalazły się też migawki z życia rodziny Marczewskich oraz fotografie studyjne.

Wystawa jest czynna do 25 września 2022 r., w siedzibie DSH na Karowej 20 w Warszawie. Wstęp wolny./**dg**

fot. fot. FB/Dom Spotkań z historią

fot. fot. FB/Muzeum Narodowe

Z rodziną do muzeum

Muzeum Narodowe w Warszawie zaprasza na rodzinne spotkania w każdą niedzielę o godz. 12.00 i 14.00. W trakcie wydarzenia uczestnicy odkrywają muzeum, podziwiają dzieła i mogą zadawać przewodnikom pytania na temat sztuki i obecnych w muzeum eksponatów. Znajdzie się też czas na wspólną zabawę. Więcej informacji. na: www.mnw.art.pl./**dg**

Malarskie podróże

W 300. rocznicę urodzin malarza Bernardo Belloto, 23 września, Zamek Królewski zaprasza na wystawę. To najważniejsze wydarzenie tego roku dla zamku – retrospektywny pokaz dzieł nadwornego malarza króla Stanisława Augusta, najlepszego europejskiego weducisty XVIII w., artysty, dzięki któremu przetrwał do naszych czasów niezwykły wizerunek Warszawy ostatniej ćwierci tego stulecia.

W oczekiwaniu na otwarcie tej ważnej wystawy zamek zaprasza na filmowe podróże w świat malarstwa i jego twórców, które przybliżą nietuzinkowe osobowości i wielkie dzieła malarskie z różnych miejsc w czasie i przestrzeni./**dg**

Kajakiem po Jeziorze Wilanowskim

Do 30 września można wyruszyć kajakiem na Jezioro Wilanowskie i podziwiać z wody pałac, ogrody, a także rezerwat przyrody Morysin. Kajaki można wypożyczyć w parku przy Pompowni. Wypożyczalnia działa codziennie, oferuje kajaki i łódki wiosłowe. Organizuje także rejsy gondolą, które odbywają się w czwartki, soboty i niedziele oraz dni wolne od pracy od godz. 12.00, w piątki od godz. 16.00 do końca dnia. Istnieje możliwość wynajęcia gondoli na wyłączność dla grupy 10-osobowej (urodziny, spotkanie towarzyskie, sesja zdjęciowa) – terminy do ustalenia. Przystanią Wilanów opiekuje się Fundacja „Dom Wisły", kontakt tel. 570 143 943./**dg**

fot. fot. www.wilanow-palac.pl

fot. TVP

O tragicznym Wyzwolicielu

Mirosław Winiarczyk

W letnim programie Telewizji Polskiej zakończyła się emisja tasiemcowego serialu kolumbijskiego „Bolivar". Było to pewnego rodzaju wydarzenie repertuarowe. W najlepszym, wieczornym paśmie oglądalności na antenie TVP1 widzowie obejrzeli historię życia Simona Bolivara, wenezuelskiego rewolucjonisty, działacza niepodległościowego i dowódcy wojsk walczących na początku XIX w. o wyzwolenie Wenezueli, Kolumbii, Ekwadoru, Peru i Boliwii spod panowania Hiszpanii. Jest rzeczą zdumiewającą, że temu telewizyjnemu wydarzeniu repertuarowemu, ważnemu dla propagowania historii powszechnej i pełnego współczesnych odniesień, nie poświęcono żadnych publicystycznych publikacji. W mediach często można przeczytać obszerne omówienia nowości sensacyjnych i fantastycznych nadawanych na rozmaitych płatnych kanałach i platformach, a o „Bolivarze" nie znalazłem żadnych artykułów. A przecież musiał być jakiś powód, dla którego kierownictwo TVP zdecydowało się na emisję tego serialu.

Filmowa biografia Simona Bolivara (1783–1830) została przez kolumbijskich twórców zrealizowana w gatunkowej mieszance historycznej opowieści awanturniczej, epopei wojennej, romansu i melodramatu, a także politycznych rozważań o naturze rewolucji społecznej i walki narodowo-wyzwoleńczej. Wątki biograficzne, rodzinne i romansowe zostały tu zręcznie połączone z historią walki i zmagań Bolivara o spełnienie swego marzenia z młodości – walki o niepodległość Ameryki Południowej. Młody Simon, pochodzący z zamożnej rodziny posiadaczy ziemskich w Wenezueli, podczas podróży po Europie, fascynował się sukcesami Napoleona (do czasu jego klęski) w obalaniu systemu feudalnego i walk z Hiszpanami. Po powrocie do Ameryki Południowej postanowił działać. Zorganizował propagandę niepodległościową, a później oddziały powstańcze i regularną armię, skutecznie walczącą z Hiszpanami. Równocześnie twórcy serialu barwnie ukazują prywatne losy Bolivara – śmierć rodziców i ukochanej młodej żony, a także późniejsze relacje z kobietami, zwłaszcza z ostatnią towarzyszką życia – Manuelą. W końcu widzimy, jak – zgodnie z porzekadłem, że rewolucja pożera własne dzieci – schorowany Bolivar, zwany Wyzwolicielem, zostaje przed śmiercią zdradzony i obalony. Świetnie dobrana obsada aktorska przyczynia się do sukcesu oglądalności tej barwnej historii.

Nasuwa się jednak pytanie: jak ma się kolumbijski serial do historycznej prawdy? Czy autorzy chcieli w atrakcyjny sposób propagować lewicową teorię o walkach narodowo-wyzwoleńczych, do dziś żywą w Ameryce Łacińskiej. Wspomnijmy komunistyczny kult Fidela Castro i Che Guevary, teologię wyzwolenia itd. Zauważam więc dziwną zbieżność między przesłaniem serialu „Bolivar" a lewicową rzeczywistością we współczesnej Ameryce Łacińskiej, przejawiającą się w sferze politycznej, ideologicznej i kulturowej, także w tamtejszych kinematografiach. Z jakiego powodu więc Telewizja Polska postanowiła propagować ten serial…?

Historyczny serial fabularny; „Bolivar". Kolumbia, 2019; reżyseria: Juana Uribe; aktorzy: Luis Gerónimo Abreu, José Ramón Barreto, Adrian Makala i inni; 69 odcinków; emisja, TVP1, lipiec–sierpień, 2022

KONKURS

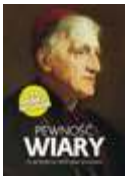

Gdy John Henry Newman odkrył, że 39 artykułów – podstawę anglikanizmu – można pogodzić z treściami katolickimi, zaczął podważać sens istnienia Kościoła państwowego i nawrócił się na katolicyzm. Dla protestantów konwertyta, dla katolików neofita, stał na społecznym rozdrożu, acz wciąż się nawracał. Na jego pisma natknął się modernistyczny, lewicujący pisarz Stanisław Brzozowski, toczący walkę duchową. Zdecydował się na publikację fragmentów z Newmana i – jak twierdzą niektórzy – chwilę przed śmiercią wrócił do Kościoła. Skomponowany przez niego wybór pism byłego anglikanina „Pewność wiary" (Fronda) poprzedza przedmowa ks. prof. Jana Sochonia.

Wśród czytelników, którzy 12 września między godz. 13 a 13.15 zadzwonią pod nr (22) 512 00 95 i odpowiedzą na pytanie – **Który polski poeta poprzedził przedmową pierwszy wybór pism Newmana dokonany przez Brzozowskiego?** – wylosujemy trzy egzemplarze książki.

Odpowiedź na pytanie konkursowe 36: Sanktuarium Świętej Rodziny znajduje się w Poświętnym. Zwycięzcom gratulujemy!

Powalczą o Złote Orły

20 polskich filmów, w tym 15 premier, weźmie udział w Konkursie Głównym 47 Festiwalu Polskich Filmów Fabularnych w Gdyni, który odbywać się będzie od 12 do 17 września. W konkursie bierze też udział tegoroczny polski kandydat do Oscara – „IO" Jerzego Skolimowskiego.

Wśród obrazów znalazło się sześć pełnometrażowych debiutów reżyserskich oraz dwa, które są dopiero drugimi filmami w dorobku początkujących reżyserów. „Mogę się tylko cieszyć, że wybrano tak wiele tytułów. Ta decyzja, która została podjęta w procesie selekcji, pokazuje, że z polskim filmem jest dobrze" – ocenił dyrektor PISF Radosław Śmigulski.

fot. FB/PFN Orły

O Złote Lwy w konkursie głównym ubiegać się będą: „Apokawixa" Xawerego Żuławskiego, „Brigitte Bardot cudowna" Lecha Majewskiego, „Broad Peak" Leszka Dawida, „Chleb i sól" Damiana Kocura, „Cicha ziemia" Agi Woszczyńskiej, „Filip" Michała Kwiecińskiego, „Głupcy" Tomasza Wasilewskiego, „Iluzja" Marty Minorowicz, „Infinite Storm" Małgorzaty Szumowskiej, „IO" Jerzego Skolimowskiego, „Johnny" Daniela Jaroszka, „Kobieta na dachu" Anny Jadowskiej, „Orlęta. Grodno'39" Krzysztofa Łukaszewicza, „Orzeł. Ostatni patrol" Jacka Bławuta, „Strzępy" Beaty Dzianowicz, „Śubuk" Jacka Lusińskiego, „Tata" Anny Maliszewskiej, „The Silent Twins" Agnieszki Smoczyńskiej, „Wesele" Wojciecha Smarzowskiego oraz „Zadra" Grzegorza Mołdy.

Selekcji tytułów do Konkursu Głównego dokonali dyrektor artystyczny festiwalu Tomasz Kolankiewicz oraz powołany przez niego zespół selekcyjny – filmoznawczyni Paulina Kwiatkowska, krytyczka filmowa Adriana Prodeus i reżyser filmowy Janusz Zaorski, a także komitet organizacyjny./**dg**

fot. xhz

Teatr to nie publicystyka

Z **Piotrem Zarembą**, historykiem, publicystą, komentatorem politycznym, krytykiem teatralnym i prozaikiem, rozmawia Barbara Stefańska.

W sztuce „Horror licealny", którą wystawił młodzieżowy teatr Panopticum z Lublina na podstawie Pana scenariusza, pojawia się ocena współczesnego teatru, w szczególności prób „unowocześniania" klasyków.

To jest jeden z wątków, nie główny. Przedstawienie opowiada o tym, jak młodzi aktorzy-amatorzy z katolickiego liceum – ekscytując się XVII–wieczną sztuką Moliera „Świętoszek" – zderzają się z patologiami współczesnego świata. Konstruując przedstawienie, posługują się kalkami ze współczesnego teatru – jest pomysł na dopisywanie piosenek, na to, żeby mężczyzna grał kobietę i vice versa. Tylko jeden z aktorów jest zwolennikiem wierności tekstowi.

Dlaczego reżyserzy próbują unowocześniać klasyczne sztuki?

Zmarły już wielki reżyser Peter Brook mówił, że każde pokolenie powinno mieć własnego Szekspira. Dostosowujemy teatr do swojej wrażliwości, realiów. Ale z drugiej strony np. w teatrze brytyjskim wierność tekstowi jest dużo większa niż w Polsce czy w Niemczech. Nie mówię tutaj o sztukach współczesnych, ale o wystawianiu klasyków. Granicą „unowocześnień" powinien być zdrowy rozsądek; trudno jest mi się zgodzić na to, że obraz przeczy tekstowi – mówi się coś innego, a pokazuje coś innego. Takim klasycznym przykładem była inscenizacja Jana Klaty, który już parę lat temu wystawił „Króla Leara" Szekspira w Starym Teatrze jako przedstawienie o papieżu, którego córki są biskupami. Jeśli on uważa, że rozrachunek z Kościołem jest tematem wartym pokazania, powinien napisać własny tekst, a nie korzystać w ten sposób z Szekspira. To powoduje dysonans poznawczy. Ja się zawsze zastanawiam, ile z tego rozumie młody widz, który ogląda to po raz pierwszy. Poza tym, czy warto naginać dawne teksty do naszych poglądów i naszej estetyki?

Może klasycy już nie trafiają do widzów?

Mam wrażenie, że znacząca część widzów jest ciekawa wiernego oddawania tematów i sytuacji. Np. w Teatrze Dramatycznym wystawiono „Amadeusza" Petera Shaffera w reżyserii Anny Wieczur. Sztuka pochodzi z lat 70. XX w., ale dotyczy wydarzeń z wieku XVIII. To spektakl kostiumowy – co jest obecnie rzadkie – i wierny tekstowi. Dawno nie widziałam takich emocji w teatrze, ustawiały się kolejki przy kasach. To przedstawienie wystawiono na pożegnanie dyrektora Tadeusza Słobodzianka.

Teatr jest także zjawiskiem społecznym. Ale czy – Pana zdaniem – jego rolą jest włączanie się w bieżące spory, czy pokazywanie treści ponadczasowych?

To jest zasadnicza sprawa. Teatr coraz częściej staje się bardzo doraźną publicystyką, co dotyczy zarówno klasyki, jak i współczesnych tekstów, częściej będących scenariuszami nie dramatami literackimi.

Teatr coraz częściej staje się bardzo doraźną publicystyką, co dotyczy zarówno klasyki, jak i współczesnych tekstów.

Akceptuję aluzyjne odniesienia do spraw dla nas ważnych, ale nie ma sensu wpychać na siłę, np. Szekspirowi, treści, których u niego nie ma. On nam mówi wystarczająco dużo rzeczy uniwersalnych. Nikt nie zabrania twórcom napisać tekstu, będącego rodzajem repliki czy pastiszu dawnej twórczości. Dobrym przykładem jest Sławomir Mrożek, którego dramat „Miłość na Krymie" jest parafrazą kilku utworów rosyjskich i zawiera odniesienie do współczesnej Rosji. Ale to jest jego własne. Mam wrażenie, że część reżyserów – mówiąc brutalnie – nie jest na tyle utalentowana, by stworzyć coś własnego, więc na-

kładają współczesne kostiumy na dawnych bohaterów.

Jakieś przykłady?

Przykładem są najnowsze „Dziady" Mai Kleczewskiej w krakowskim Teatrze im. Słowackiego. Ona uznała, że opowie nam XIX-wieczny utwór jako opowieść o złym PiS-ie rządzącym Polską i o złym Kościele. Jeżeli rzeczywiście uważa, że jest analogia między działaczkami strajku kobiet a filaretami i filomatami, mogłaby się pokusić o własny utwór. W obecnej formie jest to jaskrawo sprzeczne z intencjami autora. Jeśli ksiądz Piotr jest tam biskupem pedofilem, co ma do tego tekst Mickiewicza? To jest grane w umysłowej próżni, ba, dla mnie to rodzaj kradzieży słów Mickiewicza, bo on o czym innym pisał i inaczej widział Kościół. Dostajemy nieustający dysonans między tym, co widzimy i słyszymy, bo aktorzy mówią dawnym tekstem.

Są jeszcze gorsze przykłady, np. dopisywania całych fragmentów do dawnych sztuk. W warszawskiej Akademii Teatralnej Adam Nalepa wystawił „Edypa i Antygonę" – połączono dwa dramaty Sofoklesa. Antygona jest w tym spektaklu liderką strajku kobiet, w tle są sceny filmowe z demonstracji w Warszawie. Powstaje nonsens. U Sofoklesa bohaterka stawia opór prawu stanowionemu w imię prawa naturalnego. A jeśli ktoś broni prawa naturalnego w Polsce – to obrońcy życia. Po drugie, dopisano tam całe partie tekstu, m.in. wulgarne, kuriozalne zdania. Na premierę został zaproszony wybitny pisarz Antoni Libera, który tłumaczył te dramaty, i przeżył szok. Ale to już skrajny przykład.

Jednak każde pokolenie w jakiś sposób odnosi klasyczną literaturę do obecnych realiów.

Nie jestem zwolennikiem muzealnictwa, ale pewnego rodzaju spójności intelektualnej między tym, co widzimy i słyszymy. Czasem sprawdza się dodanie jakichś elementów, jeśli tworzą spójną całość z dawnym tekstem. Spektakle nie muszą być wystawiane tak, jak sto lat temu. Ale próbuje się nam wmówić, że wszystko można pokazać wyłącznie w dzisiejszych realiach, co nas zubaża, gdyż nie uczy wyobraźni. Jakby odbiorca był w stanie zaakceptować tylko taką rzeczywistość, jaką zna z własnego podwórka.

Teatr powinien posługiwać się językiem wysokim?

To znak czasów, że twórcy nie są w stanie znieść posługiwania się tego typu językiem. Wspomniany Antoni Libera broni teatru mówiącego tekstem wysokim. Ja nie odrzucam zabawy konwencją, w niektórych przypadkach to ma sens. Jednak uważam, że literatura to nie jest publicystyka. Korzystanie z tekstów literackich nie musi prowadzić do manifestacyjnego wywrzaskiwania własnych poglądów ze sceny.

Czy da się uniknąć pewnego przechylenia środowiska artystycznego w jedną stronę?

We wszystkich krajach naszego obszaru kulturowego środowiska artystyczne są wychylone w lewo. Można jednak unikać skrajności. Dobrym przykładem był warszawski Teatr Dramatyczny pod kierownictwem Tadeusza Słobodzianka. To człowiek lewicowych poglądów, jego własne sztuki nie zawsze mi odpowiadały, natomiast on stawiał sobie za cel robienie normalnego literackiego teatru, gdzie było miejsce i na commedię dell'arte, i na „Hamleta" Szekspira, na „Rewizora" Gogola i Franza Kafkę. Innym przykładem jest Teatr Narodowy w Warszawie – Jana Englerta. Tam dostajemy czasem grę różnymi konwencjami, jednak jest to teatr mający poczucie ciągłości kultury.

Wielu reżyserów przypisuje swojemu ego, swojej wizji świata, nadrzędną rolę wobec tworzywa, jakim jest tekst.

Nieżyjący już wielki reżyser Erwin Axer mówił, że rolą reżysera jest rozumne odczytanie myśli autora. Taki program minimalistyczny. Dziś, wręcz przeciwnie, wielu reżyserów przypisuje swojemu ego, swojej wizji świata, nadrzędną rolę wobec tworzywa, jakim jest tekst. Taki teatr częściej nas zubaża nie wzbogaca.

Wspomniany dyrektor Słobodzianek zakończył jednak swoją kadencję.

Zmieniono go na Monikę Strzępkę, która zapowiada tworzenie teatru feministycznego. Ona raczej nie będzie wystawiała klasyki, ale współczesne scenariusze czy komentarze. Zmiany dokonało miasto, ratusz warszawski i mam wrażenie, że – albo ugięto się pod pewnym szantażem, bo ona wygłosiła tezę, że jest kobietą, zasługuje na ten teatr, jest młodsza od poprzedniego dyrektora, a druga teza – że zrobiono to z powodów politycznych, gdyż nowa dyrektor jest bardzo wojownicza w sporach światopoglądowych, więc oddano ten teatr komuś, kto ma robić nieustanną hecę polityczną.

Niegdyś teatr był ważnym narzędziem wychowawczym. Dziś również może pełnić tę rolę wobec młodzieży?

Świat młodzieżowych teatrów amatorskich jest bardzo bogaty, obecny w każdym mieście, ale oni adresują swoje spektakle do małej społeczności, często jednej szkoły. Choć wspomniany teatr „Panopticum" jest międzyszkolny. Teatry młodzieżowe dbają o komunikatywność, tam nie ma miejsca dla reżysera, który realizuje swoją wizję, bez zważania na publiczność. W tym sensie jest to dobra szkoła dla przyszłych artystów.

W polskim teatrze mamy też pozytywne zjawiska. W warszawskiej Akademii Teatralnej powstaje co roku kilka mądrych i dobrych spektakli dyplomowych, które nie są publicystyką. Polscy aktorzy nadal są uczeni dobrego rzemiosła. Niektórzy twierdzą, że nastąpi z czasem przesycenie ego reżyserskim i zwrot w inną stronę, gdyż spora część publiczności szuka czegoś innego niż wrzaskliwej publicystyki.

Niektóre klasyczne utwory są ciągle wystawiane. A inne nie. Z czego to wynika?

Trwa Rok Romantyzmu Polskiego, ale w zasadzie utworów romantycznych nie gra się na scenie. Istnieje przeświadczenie, że to jest passé, niezrozumiałe. Część tekstów rzeczywiście może być warta przypominania tylko w filologicznym wymiarze. Jednak jeszcze kilka lat temu Andrzej Seweryn wystawił w Teatrze Polskim „Irydiona" Zygmunta Krasińskiego i to było dobre przedstawienie. Klarowne, dialogujące z publicznością.

Ciekawy, choć kontrowersyjny, był „Kordian" w reżyserii Jana Englerta w Teatrze Narodowym. Englert wystawił w zasadzie wszystkie główne dzieła romantyczne. Więc da się sięgać do tej epoki. A obecnie reżyserzy jakby się tego obawiali. Grywana jest często „Balladyna" Słowackiego, która jest traktowana jako historia baśniowa, makabreska. W tym przypadku ja się nie denerwuję na różne sztuczki formą, współczesnym kostiumem, bo Słowacki nie umieścił tej sztuki w konkretnej rzeczywistości historycznej. Ten typ historii nadaje się do zabawy konwencją.

A jak można przekazywać w teatrze treści religijne?

W Lublinie, w Teatrze im. Juliusza Osterwy Jarosław Gajewski wystawił „Historię o chwalebnym Zmartwychwstaniu Pańskim" Mikołaja z Wilkowiecka. To jest klasyka, z pewnymi unowocześnianiami, ale z ogromnym wyczuciem wrażliwości człowieka wierzącego. To warto polecić.

Z treściami religijnymi ludziom teatru, dla których są one ważne, trudniej jest się przedzierać, trochę to jest spychane do niszy. W Teatrze Telewizji był wystawiony „Wieczernik" Ernesta Brylla, ale na scenach takich rzeczy nie ma. Niektórzy artyści – mniejszość – wciąż mają takie inspiracje. Znam głęboko religijnych aktorów, którzy czują się w swojej wrażliwości osamotnieni. Choć zdecydowanie nie cały świat teatru jest antyreligijny, mamy sporo przedstawień neutralnych.

fot. xhz

Sanktuarium Krzyża Świętego

Było narodowym sanktuarium i pierwszą duchową stolicą Polski, zanim stała się nią Jasna Góra. Sanktuarium Relikwii Drzewa Krzyża Świętego w Górach Świętokrzyskich wraca powoli do dawnej świetności.

Irena Świerdzewska

Wśród Puszczy Jodłowej, której urodę opiewał Stefan Żeromski, na szczycie Łysej Góry, króluje świętokrzyski klasztor z kościołem. Zasadniczo dociera się tam pieszo jedną z trzech tras. Od strony Nowej Słupni wiedzie tam Królewska Droga, nazwana tak od czasu, kiedy pielgrzymował tędy król Władysław Jagiełło. Wielu pielgrzymów wybiera tę kamienistą trasę ze stojącymi przy niej stacjami drogi krzyżowej. Władca Polski 11 razy przybywał, by modlić się przy relikwiach Drzewa Krzyża Świętego. Przed wyruszeniem pod Grunwald w 1410 r. przez dwa kolejne dni przychodził do sanktuarium, zagłębiał się w modlitwę i rozdawał ubogim jałmużnę.

Relikwie od Węgrów

Na Święty Krzyż od początku jego istnienia, czyli od XI w., przybywali pielgrzymi niezależnie od stanu czy pochodzenia. W okresie międzywojennym Klemens Chojan w „Ilustrowanym Miesięczniku Świętokrzyskim" napisał: „ (…) Kiedyś każdy polski król uważał sobie za świętą powinność czołem uderzyć przed cudowną Relikwią Drzewa Krzyżowego. Przybywali tu prosić o pomyślność Rzeczypospolitej przed zbrojnymi rozprawami na Grunwald, Smoleńsk, Chocim (…)". Chętnie bywał tu syn Jagiełły, król Kazimierz Jagiellończyk, a później także jego koronowani synowie.

– Wiadomo, że relikwie trafiły tu w XI w. za sprawą św. Stefana I, króla Węgier – mówi o. dr Marian Puchała, superior zgromadzenia Misjonarzy Oblatów Maryi Niepokalanej i kustosz Relikwii Drzewa Krzyża Świętego. Jeden z fresków w kaplicy sanktuarium przedstawia scenę przekazania relikwii przez króla Węgier synowi Emerykowi. Hipotez, w jaki sposób trafiły do Polski, jest kilka. Jedna z nich mówi, że książę Emeryk poszukiwał kandydatki na żonę i przybył do Polski z relikwiami. Uczestnicząc w polowaniu, zabłądził w puszczy. Wtedy ukazał mu się Anioł i zapewnił, że zostanie uratowany, ale w zamian ma przekazać relikwie ówczesnemu opactwu benedyktyńskiemu na Łysej Górze. W Nowej Słupi, u wejścia na Drogę Królewską znajduje się kamienna figura Emeryka.

Na Święty Krzyż od początku jego istnienia, czyli od XI w., przybywali pielgrzymi niezależnie od stanu czy pochodzenia.

Największe lata świetności sanktuarium przypadają na czasy Jagiellonów. Narodowe sanktuarium, jakim był Święty Krzyż, dzieliło losy Ojczyzny. Nie oszczędziły tego miejsca najazdy Tatarów, Szwedów, napaść niemiecka i rosyjska, niosące cierpienie i śmierć. Sanktuarium znacznie podupadło od czasu, kiedy zaborca rosyjski w 1819 r. dokonał kasaty klasztoru. Zakon benedyktynów musiał opuścić Święty Krzyż. Relikwie Drzewa Krzyża Świętego na krótko trafiły do kościoła parafialnego w Nowej Słupi. Ludzie nadal pielgrzymowali na Święty Krzyż, więc po roku zdecydowano o powrocie relikwii. Większość obiektów klasztoru władze rosyjskie w 1882 r. przekształciły na więzienie. W 1941 r. Niemcy wykorzystali je na obóz zagłady dla jeńców radzieckich. Jakie panowały w nim warunki, świadczy odnaleziona tabliczka z napisem: „Kanibalizm będzie karany rozstrzelaniem".

Pod pieczą oblatów

Zgromadzenie Misjonarzy Oblatów Maryi Niepokalanej objęło pieczę nad sanktuarium w 1936 r. Nie wszystkie budynki znajdujące się w obrębie dawnego opactwa benedyktyńskiego zostały zwrócone duchownym. Do dawnego kompleksu nie wróciło skrzydło zachodnie oraz tzw. szpitalik, w którym dawniej mieściła się apteka benedyktyńska.

– Od 30 lat zabiegamy o tzw. integrację klasztoru. Jesteśmy jednym z nielicznych miejsc pielgrzymkowych w Polsce bez bazy noclegowej. Brakuje też pomieszczenia na spotkania większych grup, na konferencje. Spotkania muszą odbywać się w kościele, przy sprzyjającej pogodzie w wirydarzu, czyli klasztornym ogrodzie. Oblaci czekają na decyzje władz sa-

fot. xhz

morządowych, by móc odkupić część dawnego klasztoru, która dziś nikomu nie służy. Na parterze znajduje się Muzeum Przyrodnicze, które chce przenieść się do Nowej Słupi.

– Wiedzieliśmy, jak cenny otrzymujemy zabytek i jak bardzo jest on zniszczony – mówi o. Marian Puchała. Sanktuarium szczególnie ucierpiało w czasie I wojny światowej. Wieża została zbombardowana przez wojsko austriackie, większość klasztoru była w ruinie. Niemal całkowicie zniszczona była biblioteka świętokrzyska, należąca w średniowieczu do najznamienitszych w Polsce. Posiadała w szczytowym momencie ok. 12 tys. woluminów, wiele manuskryptów pisanych przez benedyktynów. – Wiele dzieł wywieziono do Petersburga i w inne części świata. Po zawierusze wojennej niektóre wróciły do Polski, w tym najstarszy zabytek prozy religijnej – pochodzące z XIII w. „Kazania Świętokrzyskie", które obecnie znajdują się w Bibliotece Narodowej w Warszawie. W 2012 r. dzięki staraniom naszego stowarzyszenia Per Crucem na kilka godzin zostały przywiezione i zaprezentowane na Świętym Krzyżu – opowiada o. Marian Puchała. – Dzisiaj ze słynnej biblioteki mamy kilka książek. Staramy się dotrzeć do świętokrzyskich zbiorów i zdigitalizować je, by były dostępne jako e-booki – mówi o. Puchała.

Oblaci czekają na decyzje władz samorządowych, by móc odkupić część dawnego klasztoru, która dziś nikomu nie służy.

Odnośnie do oblatów ukuto już powiedzenie: benedyktyni – góry, cystersi – doliny, a oblaci – ruiny. Święty Krzyż to kolejny kompleks klasztorny, który to zgromadzenie ratuje. Klasztor wraca do dawnej świetności. W 2014 r. została odbudowana ze zniszczeń wieża. – Ostatnie dwa lata to czas remontów i rewitalizacji wnętrz. W kaplicy Oleśnickich, gdzie znajdują się relikwie krzyża, zostały odrestaurowane posadzka oraz zniszczona, nieszczelna latarnia wieńcząca kopułę; zabezpieczone zostały freski na ścianach. W krużgankach i pozostałych pomieszczeniach wymieniono instalację. Ze względu na położenie i na fakt obecności w skałach krzemienia, który jest dobrym przewodnikiem, często w czasie burz miały miejsce wyładowania atmosferyczne, które niszczyły instalacje elektryczne. Udało się zamontować piorunochrony, które będą teraz nas skutecznie chronić – mówi o. Marian.

Czas chwały

Papież Benedykt XVI w 2013 r. podniósł kościół na Świętym Krzyżu do rangi bazyliki. Prezydent Andrzej Duda ogłosił wzgórze pomnikiem historii. Rocznie przybywa na Święty Krzyż ok. 300 tys. pielgrzymów. Nawiedzają Kaplicę Oleśnickich, gdzie znajduje się wystawiony do Adoracji relikwiarz z Drzewem Krzyża Świętego. Na ścianach i kopule historię relikwii opowiadają freski: znalezienia Krzyża Świętego przez cesarzową Helenę czy przekazania relikwiarza cesarzowi Konstantynowi. Relikwiarz w formie krzyża z podwójnym ramieniem, na wzór Krzyża Jerozolimskiego, wystawiony jest w kaplicy od 1723 r.

W krużgankach uwagę zwraca „czarny ołtarz". Tu zostały pochowane zebrane i przeniesione z innych miejsc klasztoru szczątki 82 opatów, 275 przeorów i 1080 zakonników. Tylu zakonników posługiwało na Świętym Krzyżu do 1766 r. Kolejni pochowani są w klasztornych podziemiach.

fot. xhz

Odpust na Świętym Krzyżu, najważniejsze wydarzenia:

- 11 września, godz. 12.00 – suma odpustowa pod przewodnictwem abp. Stanisława Gądeckiego
- 12 września, godz. 12.00 i 18.00 – Eucharystia, bp Edward Frankowski
- 13 września, godz. 12.00 i 18.00 – Eucharystia, ks. mjr Krzysztof Ziobro; godz. 17.00 droga krzyżowa
- 14 września, godz. 12.00 – suma odpustowa pod przewodnictwem bp. Krzysztofa Nitkiewicza, ordynariusza diecezji sandomierskiej; godz. 21.00 nocne czuwanie Wspólnot Intronizacji NSPJ, z udziałem bp. Janusza Mastalskiego
- 15–17 września, godz. 12.00 i 18.00 – Eucharystia; 16 września, godz. 20.00 Świętokrzyskie Nocne Czuwanie
- 18 września, godz. 12.00 – suma odpustowa, ks. prałat Tadeusz Huk z Zalesia Dolnego

Szczegółowy program: www.swietykrzyz.pl

Pielgrzymi przybywający na Święty Krzyż kierują się ku miejscu pochówku Jeremiego Wiśniowieckiego. Ciało bohatera spod Beresteczka przywiozła tu żona Gryzelda, by nie zostało zbezczeszczone przez Kozaków.

Najwięcej pielgrzymów przybywa w dni odpustowe, których jest kilka: 18 lutego, 21 maja, 15 czerwca, 29 czerwca, 2 sierpnia. Te najważniejsze trzy to odpust przypadający w Uroczystość Trójcy Przenajświętszej, której wezwanie nosi tutejsza świątynia, kolejny 4 lipca w uroczystość ku czci Najdroższej Krwi Chrystusa oraz główny odpust 14 września w Święto Podwyższenia Krzyża Świętego. Obchody głównego odpustu trwają tydzień, w tym roku odbędą się w dniach 11–18 września. Oficjalne rozpoczęcie nastąpi podczas Mszy św., której 11 września o godz. 12.00 na Świętym Krzyżu przewodniczyć będzie abp Stanisław Gądecki, przewodniczący Episkopatu Polski (więcej w ramce powyżej).

W sanktuarium dwukrotnie gościł prezydent RP Andrzej Duda, premier Węgier Janusz Ader, w tym roku kard. Gerhard Müller. – Jesteśmy zaskakiwani wielkimi postaciami nawiedzającymi sanktuarium. Skontaktował się z nami nowy konsul węgierski z propozycją kontynuowania współpracy – mówi kustosz sanktuarium.

Rok po internowaniu Święty Krzyż nawiedził i kazanie wygłosił kard. Stefan Wyszyński. Prymas Tysiąclecia chciał także podziękować za otrzymany fragment relikwii Drzewa Krzyża Świętego, które nosił w swoim biskupim pierścieniu. Powiedział wówczas o tym miejscu prorocze słowa: „Teraz przychodzi dla Świętego Krzyża okres chwały i odrodzenia".

Formułowane coraz głośniej polityczne oczekiwania reparacji Niemiec na rzecz Polski za zniszczenia z okresu II wojny światowej u części polskich katolików mogą rodzić pytania czy dylematy.

Reparacje a nauczanie Kościoła

Sławomir Sowiński

Wielu z nas dorastało bowiem z wdzięczną pamięcią o głęboko chrześcijańskim posłaniu: „udzielamy wybaczenia i prosimy o nie", jakie w roku 1965 biskupi polscy skierowali do biskupów niemieckich. I wielu z nas widzi w nim także początek procesu powojennego polsko-niemieckiego pojednania. Z drugiej strony wszyscy rozumiemy, że miłosierdziu i przebaczeniu – zwłaszcza w życiu politycznym – towarzyszyć muszą roztropność i sprawiedliwość. Warto zatem na tę sprawę spojrzeć także w perspektywie ścierających się w niej racji religijnych i politycznych. Warto też się zastanowić, jaką lekcję na dziś niesie ze sobą wizjonerstwo polskich biskupów sprzed 57 lat. (…)

Przebaczenie i pamięć

Przywołując ten głęboko chrześcijański gest polskich biskupów, zwłaszcza dziś w sierpniowe i wrześniowe dni, gdy szczególnie wspominamy wojenne niemieckie zbrodnie, po pierwsze trzeba podkreślić, że w perspektywie chrześcijańskiej wezwanie do przebaczenia i pojednania nie jest zaproszeniem do zbiorowej amnezji. Odwrotnie. Wartość i niezwykła waga aktu przebaczenia wynika właśnie z tego, że odnosi się ono do realnego, uświadomionego cierpienia, a jego czytelność w kolejnych pokoleniach zależy od tego, na ile owo cierpienie zostało zapamiętane. Co jeszcze ważniejsze, to pamięć chroni akty przebaczenia przed niebezpieczeństwem relatywizacji historycznej prawdy. Jak pisał św. Jan Paweł II: „Przebaczenie nie sprzeciwia się bynajmniej poszukiwaniu prawdy, ale wręcz domaga się prawdy. Dokonane zło musi zostać rozpoznane i w miarę możliwości naprawione" („Przebacz, a zaznasz pokoju", Orędzie Papieża Jana Pawła II na XXX Światowy Dzień Pokoju 1 stycznia 1997 r.).

Gest polskich biskupów z roku 1965 to zatem zaproszenie Polaków i Niemców do trudnej wspólnej drogi pojednania, która jest cierpliwym dźwiganiem bolesnej pamięci i zarazem podjęciem nad nią wspólnej pracy. Wysiłku, który nie przeinacza tragicznych faktów, ale szuka na nie nowego punktu widzenia. By raz jeszcze oddać głos św. Janowi Pawłowi II: „ (…) jest oczywiste, że nie można pozostawać więźniem przeszłości; jednostki i narody potrzebują swoistego «oczyszczenia pamięci», aby zło przeszłości nie odrodziło się na nowo. Rzecz nie w tym, aby zapomnieć o minionych wydarzeniach, ale by odczytać je w nowym duchu, ucząc się właśnie z bolesnych doświadczeń, że tylko miłość buduje, a nienawiść niesie zniszczenie i ruinę. Śmiercionośna rutyna odwetu musi ustąpić miejsca wyzwalającej nowości przebaczenia" (tamże).

Jeśli więc nawet w orędziu polskich biskupów czytamy: „czcigodni Bracia, wołamy do Was: próbujmy zapomnieć", to nie dotyczy to samego odrzucenia pamięci o sprawcach i ofiarach, ale jest właśnie zaproszeniem do szukania w jej kultywowaniu nowej perspektywy. Do uzupełniania logiki bólu z jednej strony i wstydu z drugiej, które zawsze jakoś paraliżują, chrześcijańską logiką daru przebaczenia. Wielkoduszności, która nie zamazując win, otwiera możliwość współpracy.

Warto zwrócić uwagę na potrzebę wyraźnego odróżniania kategorii politycznej odpowiedzialności od moralnej winy.

Przebaczenie i sprawiedliwość

Po wtóre, trzeba też podkreślić, że perspektywa przebaczenia nie wyklucza szukania sprawiedliwości i naprawiania zła. Pisze św. Jan Paweł II: „Nie istnieje (…) żadna sprzeczność między przebaczeniem a sprawiedliwością. Przebaczenie bowiem nie usuwa ani nie umniejsza konieczności naprawienia zła, będącej nakazem sprawiedliwości, lecz zmierza do ponownego włączenia osób i grup do społeczności, a państw do wspólnoty narodów" („Przebacz, a zaznasz pokoju…").

Mówiąc zatem wprost, także z punktu widzenia nauczania społecznego Kościoła, nie widać żadnej zasadniczej sprzeczności między zainicjowanym przez biskupów polskich w roku 1965 procesem pojednania między Polską i Niemcami a mandatem demokratycznie wybranych polityków do tego, by na różnych etapach tej drogi podnosili słuszne prawa społeczeństw, które reprezentują.

Zgodnie z zasadą słusznej autonomii religii i polityki Kościół powierza politykom prawo, a nawet obowiązek zabiegania o dobro wspólne na ich własną odpowiedzialność i zgodnie z rozeznaniem ich rozumu i sumienia. Przypominając jednocześnie, że miarą dobra wspólnego w życiu międzynarodowym jest prawo każdego narodu do wolności i rozwoju, sprawiedliwość, solidarność i pokój między nimi, do którego drogą jest także przebaczenie i pojednanie.

Lekcja, która zobowiązuje

Relacja między przebaczeniem i pojednaniem a sprawiedliwością ma zatem wymiar jeszcze głębszy. Tak bowiem jak pojednanie wypełnia się w sprawiedliwym zadośćuczynieniu krzywd, tak sprawiedliwość – zwłaszcza w porządku politycznym – może przynieść trwały owoc pokoju tylko na gruncie przebaczenia i pojednania. Wydaje się więc, że dalekowzroczny – moralny i religijny u swych podstaw – gest polskich biskupów był i pozostaje cennym drogowskazem. Tak było w ciągu ostatnich trzydziestu lat, tak może być też i dziś.

Próbując zatem odczytać cenną lekcję, jaką – także wobec politycznej kwestii reparacji – pozostawili nam w swym pamiętnym posłaniu polscy biskupi, warto po pierwsze zwrócić uwagę na kwestię języka. Związanych z wojennymi zbrodniami odszkodowań można wszakże domagać się, sięgając po emocjonalny, ocierający się o poczucie wrogości, język aktu oskarżenia, powracający nawet po latach do moralnej ułomności winowajcy. Równie jednak przekonująco – i tu ton orędzia biskupów polskich z roku 1965 jest wskazówką jednoznaczną – moż-

fot. PAP/ Radek Pietruszka

Prezentacja raportu o stratach wojennych Polski, Zamek Królewski w Warszawie

na szukać sprawiedliwości, odwołując się do partnerskiej logiki wspólnej odpowiedzialności za teraźniejszość i przyszłość. Odpowiedzialności, której warunkiem jest godziwe zamknięcie sprawy wojennych odszkodowań.

Rozwijając tę kwestię, warto po wtóre zwrócić uwagę na potrzebę wyraźnego odróżniania w tej trudnej sprawie kategorii politycznej odpowiedzialności od moralnej winy. Formułując pogląd o politycznej odpowiedzialności współczesnego niemieckiego państwa za naprawienie przynajmniej części wojennych krzywd, świadomie lub nie, czasem można sugerować bowiem, że współczesne społeczeństwo niemieckie jest winne wojennych zbrodni, jakie wyrządzili jego dziadowie. Budowanie jednak takiej ahistorycznej zbitki czy szukanie mitycznej lub genetycznej ciągłości między ideologicznym zaślepieniem Niemców w latach 30. i 40. XX w. a ich dzisiejszym demokratycznym „status quo", byłoby poważnym uchybieniem prawdzie i politycznym błędem, zamykającym drogę do współpracy i porozumienia.

Warto odnotować, że perspektywę demokratycznych zmian zachodzących w niemieckim społeczeństwie już w roku 1965 wyraźnie musieli dostrzec polscy biskupi, skoro na ręce biskupów niemieckich obdarzyli je gestem wybaczenia. Choć wtedy ta sprawa mogła budzić znacznie więcej wątpliwości niż dziś.

Nauka trzecia, jaką z pamiętnego orędzia z roku 1965 warto odczytać w kontekście dyskusji o reparacjach, dotyczy potrzeby „przekraczania ram politycznego tu i teraz". Dalekowzroczne słowa polskich biskupów były możliwie dzięki ich odwadze wykraczania poza ograniczenia zimnowojennych realiów politycznych, a także, w jakimś sensie, poza logikę społecznych nastrojów, tak mocno naznaczonych pamięcią o okrucieństwach wojny.

Dziś w sprawie reparacji prawdziwym wyzwaniem jest wyjście z nią poza ramy bieżącej politycznej gry i odrzucenie pokusy instrumentalizowania jej na przedwyborczej scenie politycznej. W tym sensie dobrze, aby jej procedowanie wzięli na siebie bardziej urzędnicy niż politycy, a do budowania wokół niej szerokiego konsensusu zaproszone zostały różne obozy polityczne i środowiska społeczne. Gdy bowiem ważne kwestie historyczne traktuje się jako oręż w rywalizacji politycznej, zarówno ogranicza się możliwość ich trwałego rozwiązania, jak i pogłębia się, i tak w Polsce dramatycznie głębokie, podziały.

Dziś w sprawie reparacji prawdziwym wyzwaniem jest wyjście z nią poza ramy bieżącej politycznej gry.

Podnosząc dziś sprawę reparacji warto też – po czwarte – mieć na względzie wspomniane wyżej, bardzo wymierne efekty powojennego polsko-niemieckiego pojednania, do którego drogę torowało pamiętne orędzie z roku 1965. Niezależnie bowiem od różnych ocen, jakie możemy mieć wobec niemieckiej polityki po 24 lutego br., demokratyczne Niemcy są dziś nie tylko naszym sąsiadem, ale także bardzo ważnym partnerem w relacjach gospodarczych, politycznych i społecznych. (…)

W istocie, od wyboru politycznego stylu, w jakim zostanie podjęta kwestia reparacji, będzie zależeć to, czy stanie się ona jeszcze jednym etapem w budowaniu dobrego sąsiedztwa Polski i Niemiec, czy też proces ten może zmrozić atmosferą niechęci i uprzedzeń.

Po piąte, trzeba też zauważyć, że atmosfera pojednania w relacjach polsko niemieckich, którą zapoczątkowało pamiętne orędzie polskich biskupów, w kontekście reparacji zaprasza nie tylko do odpowiedzialności i umiaru, ale także odwagi wyjścia w niej poza „wąską logikę i pewne ograniczenia obecnych regulacji prawno-międzynarodowych". Trzeba bowiem pamiętać, że bezpośrednio po wojnie, gdy kwestie reparacji były rozstrzygane na poziomie prawnym, Polska nie miała suwerennego rządu. Z kolei przy okazji układów z roku 1990 i 1991, gdy sprawy te na gruncie prawnym można było podjąć od nowa, wychodząca z głębokiej zapaści Polska nie miała wystarczającej siły przekonywania, by do godziwego i szczodrego zakończenia tej kwestii przekonać swych partnerów.

Dlatego właśnie ów szczególny duch pojednania polsko-niemieckiego uzdalnia dziś oba państwa współpracujące w ramach NATO i UE do politycznego dialogu nad właściwą miarą godnych i zarazem możliwych do udźwignięcia odszkodowań dla Polski. W takim politycznym dialogu raz jeszcze trzeba uwzględnić, rzecz jasna, wszystkie fakty historyczne. I ogrom niemieckich zbrodni oraz wojennych zniszczeń w Polsce w latach 1939–1945, i decyzję zwycięzców II wojny o przyłączeniu do Polski, wcześniej należących do Niemiec, zasobnych Ziem Odzyskanych jako rekompensaty za ziemie polskie zabrane przez ZSRR. (…)

Autor jest politologiem, profesorem UKSW
Tekst za Katolicką Agencją Informacyjną,
skróty i tytuł pochodzą od redakcji.

fot. Remi Walle/Unsplash

KTO PRZYJDZIE Z POMOCĄ?

Jezus stara się o każdego człowieka. Nie mówi: „Ten jest głupcem, nie ma co z nim rozmawiać” albo „To oszust, nie warto tracić na niego czasu”. Nie gardzi nikim i nakłania nas, żebyśmy starali się o każdego człowieka. Mówi o tym na przykładzie dzieci. „Jeśli się nie staniecie jak dzieci…” (Mt 18,3), „Kto by przyjął takie dziecko, (…) Mnie przyjmuje” i „Kto by się stał powodem grzechu dla jednego z tych małych” (Mt 18,6) poniesie ciężką karę. Chrystus przyszedł ocalić to, co zginęło, przede wszystkim grzeszników i ludzi maluczkich duchem.

Ocalenie drugiego człowieka Chrystus kładzie ponad swoje życie. Pasterz, który szuka zgubionej owcy, nie przejmuje się niebezpieczeństwami, ale odważnie rusza na pomoc. Nam także poleca, abyśmy bardziej cenili ocalenie bliźniego niż swoje ciało. Kiedy mówi o zgorszeniach, to pokazuje, że lepiej odciąć rękę czy wyłupić sobie oko, niż ulec grzechowi i zgorszyć drugiego.

Wielka jest radość z nawrócenia każdego grzesznika. Warto sobie to uświadamiać, kiedy przystępujemy do sakramentu pokuty i pojednania. Całe niebo się cieszy, kiedy się nawracam i na nowo podejmuję walkę ze swoją słabością. Cały Kościół raduje się z odnalezienia tego, który się zagubił.

Bóg bardzo stara się o każdego grzesznika. Wielkimi karami grozi tym, którzy przyprowadzają innych do upadku. Wielkie nagrody obiecuje tym, którzy szukają zagubionych. Sam jest gotowy poświęcić wszystko: „On, który nawet własnego Syna nie oszczędził” (Rz 8,32). Także chrześcijanin powinien mieć ciągle w sercu to, aby ratować tych, którzy są w niebezpieczeństwie duchowym.

Życie jest jak wojna. Walka na śmierć i życie toczy się już od zarania dziejów. Każdy z nas w tej wojnie uczestniczy. Mamy stać przy naszym wodzu Jezusie Chrystusie. Ilu z nas leży rannych i pokrwawionych? Kto przyjdzie im z pomocą, kto zaniesie ich w bezpieczne miejsce? Dobry żołnierz ratuje swoje życie i swoich kompanów. Wtedy jesteśmy łatwi do pokonania, kiedy zostajemy sami. Mamy bronić się wzajemnie, być gotowi do ryzyka i straty dla ostatecznego ocalenia duszy. Czy nie dlatego jesteśmy łatwi do pokonania, że nie stajemy wzajemnie w obronie?

Wydaje się, że nieraz powściągamy język, kiedy należy rozmawiać o wierze. Boimy się, bo dajemy się spychać do roli obrońców religii. Nic dziwnego, bo kto jest w stanie wytrzymać natłok zarzutów i różnych oszczerstw rzucanych pod adresem katolików? Zresztą taka obrona zdaje się nikogo nie przekonywać. Może warto myśleć inaczej o naszej wierze – nie jako o czymś, za czym trzeba argumentować, a bardziej o czymś najlepszym, co może się w życiu przydarzyć. I chcieć dzielić się tym, co dobre. Pomóc temu, kto jest w kłopotach, pokazując, że może uciec się do Boga. Pokazać sens życia temu, kto go gubi. Zaprowadzić do niebiańskiego Lekarza tego, kto choruje.

ks. Jakub Sędek

Autor jest wikariuszem parafii św. Apostołów Jana i Pawła w Warszawie

XXIV NIEDZIELA ZWYKŁA

11 września 2022

Czytanie z Księgi Wyjścia
32,7–11.13–14
Pan rzekł do Mojżesza: „Zstąp na dół, bo sprzeniewierzył się lud twój, który wyprowadziłeś z ziemi egipskiej. Bardzo szybko zawrócili z drogi, którą im nakazałem, i utworzyli sobie posąg cielca odlanego z metalu, i oddali mu pokłon, i złożyli mu ofiary, mówiąc: «Izraelu, oto twój bóg, który cię wyprowadził z ziemi egipskiej»”.
I jeszcze powiedział Pan do Mojżesza: „Widzę, że lud ten jest ludem o twardym karku. Pozwól Mi, aby rozpalił się gniew mój na nich. Chcę ich wyniszczyć, a ciebie uczynić wielkim ludem”.
Mojżesz jednak zaczął usilnie błagać Pana, Boga swego, i mówić: „Dlaczego, Panie, płonie gniew Twój przeciw ludowi Twemu, który wyprowadziłeś z ziemi egipskiej wielką mocą i silną ręką? Wspomnij na Abrahama, Izaaka i Izraela, Twoje sługi, którym przysiągłeś na samego siebie, mówiąc do nich: «Uczynię potomstwo wasze tak licznym jak gwiazdy niebieskie i całą ziemię, o której mówiłem, dam waszym potomkom, i posiądą ją na wieki»”.
Wówczas to Pan zaniechał zła, jakie zamierzał zesłać na swój lud.

Psalm responsoryjny
51,3–4.12–13.17.19
Refren: Wstanę i wrócę do mojego ojca.

Zmiłuj się nade mną, Boże, w łaskawości swojej,
w ogromie swej litości zgładź moją nieprawość.
Obmyj mnie zupełnie z mojej winy
i oczyść mnie z grzechu mojego.

Stwórz, Boże, we mnie serce czyste
i odnów we mnie moc ducha.
Nie odrzucaj mnie od swego oblicza
i nie odbieraj mi świętego ducha swego.

Panie, otwórz wargi moje,
a usta moje będą głosić Twoją chwałę.
Boże, moją ofiarą jest duch skruszony,
pokornym i skruszonym sercem Ty, Boże, nie gardzisz.

Czytanie z Pierwszego Listu Świętego Pawła Apostoła do Tymoteusza
1,12–17
Dzięki składam Temu, który mnie umocnił, Chrystusowi Jezusowi, naszemu Panu, który mnie uznał za godnego wiary, skoro przeznaczył do posługi sobie mnie, dawnego bluźniercę, prześladowcę i oszczercę. Dostąpiłem jednak miłosierdzia, ponieważ działałem z nieświadomości, w niewierze. A nad miarę obfita okazała się łaska naszego Pana wraz z wiarą i miłością, która jest w Chrystusie Jezusie.
Nauka ta godna wiary i zasługująca na całkowite uznanie, że Chrystus Jezus przyszedł na świat zbawić grzeszników, spośród których ja jestem pierwszy. Lecz dostąpiłem miłosierdzia po to, by we mnie pierwszym Jezus Chrystus pokazał całą wielkoduszność jako przykład dla tych, którzy w Niego wierzyć będą na życie wieczne. A Królowi wieków, nieśmiertelnemu, niewidzialnemu, Bogu samemu – cześć i chwała na wieki wieków. Amen.

Aklamacja przed Ewangelią: Alleluja, alleluja, alleluja
W Chrystusie Bóg pojednał świat z sobą,
nam zaś przekazał słowo jednania.

Słowa Ewangelii według św. Łukasza
15,1–32
W owym czasie przybliżali się do Jezusa wszyscy celnicy i grzesznicy, aby Go słuchać. Na to szemrali faryzeusze i uczeni w Piśmie, mówiąc: „Ten przyjmuje grzeszników i jada z nimi”.
Opowiedział im wtedy następującą przypowieść: „Któż z was, gdy ma sto owiec, a zgubi jedną z nich, nie zostawia dziewięćdziesięciu dziewięciu na pustyni i nie idzie za zgubioną, aż ją znajdzie? A gdy ją znajdzie, bierze z radością na ramiona i wraca do domu; sprasza przyjaciół i sąsiadów i mówi im: «Cieszcie się ze mną, bo znalazłem owcę, która mi zginęła».
Powiadam wam: Tak samo w niebie większa będzie radość z jednego grzesznika, który się nawraca, niż z dziewięćdziesięciu dziewięciu sprawiedliwych, którzy nie potrzebują nawrócenia.
Albo jeśli jakaś kobieta, mając dziesięć drachm, zgubi jedną drachmę, czyż nie zapala światła, nie wymiata domu i nie szuka starannie, aż ją znajdzie? A znalazłszy ją, sprasza przyjaciółki i sąsiadki i mówi: «Cieszcie się ze mną, bo znalazłam drachmę, którą zgubiłam».
Tak samo, powiadam wam, radość nastaje wśród aniołów Bożych z jednego grzesznika, który się nawraca”.
Powiedział też: „Pewien człowiek miał dwóch synów. Młodszy z nich rzekł do ojca: «Ojcze, daj mi część własności, która na mnie przypada». Podzielił więc majątek między nich. Niedługo potem młodszy syn, zabrawszy wszystko, odjechał w dalekie strony i tam roztrwonił swoją własność, żyjąc rozrzutnie.

A gdy wszystko wydał, nastał ciężki głód w owej krainie i on sam zaczął cierpieć niedostatek. Poszedł i przystał na służbę do jednego z obywateli owej krainy, a ten posłał go na pola, żeby pasł świnie. Pragnął on napełnić swój żołądek strąkami, którymi żywiły się świnie, lecz nikt mu ich nie dawał.
Wtedy zastanowił się i rzekł: «Iluż to najemników mojego ojca ma pod dostatkiem chleba, a ja tu przymieram głodem. Zabiorę się i pójdę do mego ojca, i powiem mu: Ojcze zgrzeszyłem przeciw Niebu i względem ciebie, już nie jestem godzien nazywać się twoim synem: uczyń mię choćby jednym z najemników».
Zabrał się więc i poszedł do swojego ojca.
A gdy był jeszcze daleko, ujrzał go jego ojciec i wzruszył się głęboko; wybiegł naprzeciw niego, rzucił mu się na szyję i ucałował go. A syn rzekł do niego: «Ojcze, zgrzeszyłem przeciw Niebu i wobec ciebie, już nie jestem godzien nazywać się twoim synem». Lecz ojciec powiedział do swoich sług: «Przynieście szybko najlepszą szatę i ubierzcie go; dajcie mu też pierścień na rękę i sandały na nogi! Przyprowadźcie utuczone cielę i zabijcie: będziemy ucztować i weselić się; ponieważ ten syn mój był umarły, a znów ożył; zaginął, a odnalazł się». I zaczęli się weselić.
Tymczasem starszy jego syn przebywał na polu. Gdy wracał i był blisko domu, usłyszał muzykę i tańce. Przywołał jednego ze sług i pytał go, co to znaczy. Ten mu rzekł: «Twój brat powrócił, a ojciec twój kazał zabić utuczone cielę, ponieważ odzyskał go zdrowego». Rozgniewał się na to i nie chciał wejść; wtedy ojciec jego wyszedł i tłumaczył mu. Lecz on odpowiedział ojcu: «Oto tyle lat ci służę i nie przekroczyłem nigdy twojego nakazu; ale mnie nigdy nie dałeś koźlęcia, żebym się zabawił z przyjaciółmi. Skoro jednak wrócił ten syn twój, który roztrwonił twój majątek z nierządnicami, kazałeś zabić dla niego utuczone cielę».
Lecz on mu odpowiedział: «Moje dziecko, ty zawsze jesteś ze mną i wszystko co moje, do ciebie należy. A trzeba było weselić się i cieszyć z tego, że ten brat twój był umarły, a znów ożył; zaginął, a odnalazł się»”.

fot. PAP/EPA/Vatican Media Handout

Z NAUCZANIA PAPIEŻA FRANCISZKA

PRZECIW KARZE ŚMIERCI
W każdym wyroku powinno być zawsze okienko nadziei. Kara śmierci nie oddaje sprawiedliwości ofiarom, ale zachęca do zemsty. I nie daje żadnej możliwości naprawienia ewentualnej pomyłki sądowej. Z drugiej strony, z moralnego punktu widzenia, kara śmierci jest nieadekwatna; niszczy najważniejszy dar, jaki otrzymaliśmy: życie. Nie zapominajmy, że do ostatniej chwili człowiek może się nawrócić i zmienić. A w świetle Ewangelii kara śmierci jest niedopuszczalna. Przykazanie „nie zabijaj” odnosi się zarówno do niewinnych, jak i do winnych. Dlatego wzywam wszystkich ludzi dobrej woli do mobilizacji na rzecz zniesienia kary śmierci na całym świecie. Módlmy się, aby kara śmierci, która narusza nienaruszalność i godność osoby, została zniesiona w prawodawstwach wszystkich krajów świata.

Franciszek w intencji modlitewnej na wrzesień, przekazanej za pośrednictwem Światowej Sieci Modlitwy Papieża

DO POLAKÓW
Pozdrawiam serdecznie wszystkich Polaków. Jutro obchodzić będziecie rocznicę wybuchu II wojny światowej, która tak boleśnie naznaczyła naród polski. A dziś przeżywamy trzecią wojnę światową. Niech pamięć o minionych doświadczeniach determinuje was do pielęgnowania pokoju w sobie, w rodzinach, w życiu społecznym i międzynarodowym. Módlmy się szczególnie za naród ukraiński. Niech Maryja wspiera was w codziennym wybieraniu dobra, sprawiedliwości i solidarności z potrzebującymi, rodząc w sercach nadzieję, radość i wewnętrzną wolność. Z serca wam błogosławię.

Podczas audiencji ogólnej 31 sierpnia

KALENDARIUM LITURGICZNE

Poniedziałek, 12 września
Dzień powszedni albo wspomnienie Najświętszego Imienia Maryi
Czytania mszalne: 1 Kor 11,17–26.33; Ps 40,7–10.17; Łk 7,1–10
Wtorek, 13 września
Wspomnienie św. Jana Chryzostoma, biskupa i doktora Kościoła
Czytania mszalne: 1 Kor 12,12–14.27–31a; Ps 100,2–5; Łk 7,11–17
Środa, 14 września
Święto Podwyższenia Krzyża Świętego
Czytania mszalne: Lb 21,4b–9 lub Flp 2,6–11; Ps 78,1–2.34–38; J 3,13–17
Czwartek, 15 września
Wspomnienie Najświętszej Maryi Panny Bolesnej
Czytania mszalne: Hbr 5,7–9; Ps 31,2–6.15–16.20; J 19,25–27 lub Łk 2,33–35
Piątek, 16 września
Wspomnienie świętych męczenników Korneliusza, papieża i Cypriana, biskupa
Czytania mszalne: 1 Kor 15,12–20; Ps 17,1.6–8.15; Łk 8,1–3
Sobota, 17 września
Wspomnienie św. Zygmunta Szczęsnego Felińskiego, biskupa albo wspomnienie św. Hildegardy z Bingen, dziewicy i doktora Kościoła albo wspomnienie św. Roberta Bellarmina, biskupa i doktora Kościoła
Czytania mszalne: 1 Kor 15,35–37.42–49; Ps 56,3.10–14; Łk 8,4–15

Zmarł Michaił Gorbaczow. Został prezydentem ZSRR i chciał uratować to państwo – ale Związek Radziecki się rozpadł. Choć dla wielu jest symbolem zmian idących w dobrym kierunku, to jednak ma na swoim koncie decyzje dramatyczne, których skutkiem były ofiary w ludziach.

Ostatni prezydent łagru narodów

Piotr Kościński

Bo Michaił Siergiejewicz Gorbaczow, choć reformator i twórca pierestrojki oraz głasnosti, był przede wszystkim komunistą. Doszedł do najwyższego stanowiska w partii – sekretarza generalnego.

Po szczeblach partyjnej kariery

Pochodził ze wsi Priwolnoje w Kraju Stawropolskim, gdzie urodził się w 1931 r. Ojciec był Rosjaninem, matka pochodziła z rodziny ukraińskiej. On sam pracował najpierw jako mechanik w ośrodku maszynowo-traktorowym i musiał być przodownikiem, skoro w wieku 18 lat otrzymał Order Czerwonego Sztandaru Pracy.

Co prawda został ochrzczony w Cerkwi, ale gdy trafił na studia do Moskwy, został członkiem Komunistycznej Partii Związku Radzieckiego. I potem rozpoczął karierę w strukturach najpierw Komsomołu (Leninowski Komunistyczny Związek Młodzieży) – był jego I sekretarzem w Kraju Stawropolskim – a potem w KPZR. Tu mozolnie przechodził przez kolejne szczeble: I sekretarz komitetu miejskiego w Stawropolu, I sekretarz komitetu krajowego… Dodatkowo, po ukończeniu uczelni rolniczej, zarządzał stawropolskim rolnictwem, kierując tamtejszymi kołchozami i sowchozami. Uznawano go za specjalistę od rolnictwa.

I pewno dlatego w 1978 r. został sekretarzem Komitetu Centralnego ds. rolnictwa. Choć są teorie, że skoro na tej nominacji zaważyło poparcie ówczesnego szefa KGB Jurija Andropowa, to musiał mieć jakieś związki z sowieckimi specsłużbami. Na szczytach władzy ZSRR trwała nieustanna walka, a KGB miało w niej bardzo mocną pozycję. Zresztą Andropow w 1982 r. sam został sekretarzem generalnym KPZR.

W tamtym okresie sekretarze generalni zmieniali się bardzo często. Po Andropowie nastał Konstantin Czernienko, a po jego śmierci Komitet Centralny KPZR na to stanowisko wybrał właśnie Gorbaczowa – a nastąpiło to zaledwie cztery godziny po zgonie genseka. I natychmiast zaczął wprowadzać reformy. Dodatkowo pomogło mu w tym objęcie w 1988 r. nowo utworzonego urzędu prezydenta ZSRR.

fot. PAP/EPA/Jens Kalaene

Pierestrojka i głasnost

Gorbaczow kojarzy się z dwoma pojęciami: „pierestrojka" – czyli przebudowa, a także „głasnost" – czyli jawność. Związek Radziecki miał stać się nowocześniejszy, gospodarka zmodernizowana i częściowo urynkowiona, ludziom miało żyć się lepiej. Pierwszymi decyzjami, w maju 1986 r., były: złagodzenie cenzury, ogłoszenie walki z alkoholizmem i wprowadzenie niezależnej kontroli przedsiębiorstw produkcyjnych.

W praktyce pierestrojka oznaczała między innymi rozluźnienie ograniczeń dotyczących religii. Dobrym przykładem może być Białoruś. Co najmniej 10 proc. mieszkańców tej sowieckiej wówczas republiki (czyli co najmniej milion ludzi) było katolikami, a w 1985 r. istniało zaledwie 96 parafii, w których pracowało 52 księży! Po dojściu Gorbaczowa do władzy wierni zaczęli walczyć o odzyskanie świątyń. Jako pierwsi (także w skali całego ZSRR) sukces odnieśli katolicy z Postaw w obwodzie witebskim. W 1988 r. odzyskali kościół Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny i Świętego An-

toniego z Padwy, zamieniony na fabrykę.

Podobnie było na Ukrainie, gdzie czynnych było niewiele kościołów. W Kijowie kościół św. Aleksandra przebudowany został na szkołę sportową; w kościele św. Mikołaja znalazła się sala organowa. Rolę świątyni pełnił niewielki, prywatny dom w odległej od centrum dzielnicy Swiatoszyno. Jeszcze trudniejsza była sytuacja w Rosji, gdzie w Moskwie przed katedrą Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny (w której mieściło się przedsiębiorstwo Mosspecpromprojekt) Msze św. odprawiano od 1990 r., a samą świątynię zwrócono wiernym dopiero w 1996 r.

Dzięki pierestrojce powstawały też organizacje polskie. Na Ukrainie w 1988 r. założono Polskie Stowarzyszenie Kulturalno-Oświatowe w Kijowie (które później przekształciło się w Związek Polaków na Ukrainie) i polskie organizacje na zachodzie kraju, w tym we Lwowie. Co prawda władze republiki usiłowały „skanalizować" aktywność Polaków i ją nadzorować, ale proces odrodzenia polskości wymknął się spod wszelkiej kontroli. W tym samym czasie powstała analogiczna organizacja polska na Białorusi, podobnie było i w innych republikach.

O tym, jak kontrowersyjną postacią był Gorbaczow, świadczą wypowiedzi polityków z różnych krajów po jego śmierci.

Trudna ocena

Gdy w grudniu 1991 r. przywódcy republik: rosyjskiej, ukraińskiej i białoruskiej – Borys Jelcyn, Leonid Krawczuk i Stanisław Szuszkiewicz – utworzyli Wspólnotę Niepodległych Państw, ZSRR po prostu przestał istnieć, a Gorbaczow został prezydentem bez państwa. I nigdy już nie odegrał znaczącej roli.

O tym, jak był kontrowersyjny, świadczą wypowiedzi polityków z różnych krajów. Kanclerz Niemiec Olaf Scholz oznajmił: „Nigdy nie zapomnimy, że pierestrojka (przebudowa) umożliwiła Rosji próbę ustanowienia demokracji i że demokracja i wolność stały się możliwe w Europie, że Niemcy mogły się zjednoczyć, że zniknęła żelazna kurtyna". Niemieckie radio Deutsche Welle nazwały Gorbaczowa „Rosjaninem najbardziej lubianym przez Niemców".

Ale minister obrony Litwy Arvydas Anušauskas napisał na Facebooku: „Był przestępcą (z punktu widzenia demokratycznego państwa), który nakazał brutalnie stłumić pokojowe protesty w Wilnie, Tbilisi, Ałma Acie, Baku i innych miastach. Nie miał żadnych wyrzutów sumienia. (…) Jedyny plus – podpisał kapitulację ZSRR. Czy zakończył zimną wojnę i zniszczył mur berliński? Nie. Uczyniły to narody, które chciały wolności". A były premier Szwecji Carl Bildt stwierdził na Twitterze: „Gorbaczow zaakceptował upadek imperium sowieckiego oraz zjednoczenie Niemiec – co było wielkie – ale zgodził się wysłać czołgi do Wilna i Rygi, aby powstrzymać niepodległość narodów bałtyckich".

Natomiast szefowa RT (telewizja rosyjska dla zagranicy) Margarita Simonyan wyraziła chyba jasno, jakie są cele dzisiejszych władców Kremla, pisząc: „Gorbaczow zmarł. Czas zebrać to, co rozsypane" (czyli byłe republiki sowieckie). Władimir Putin znalazł na pożegnanie Gorbaczowa mniej niż minutę.

Izabela Pakulska

ŚWIERZB

Świerzb to kolejna choroba rozpoznawana często po wakacjach (od sierpnia do listopada). Jest wywołana przez pasożyta z grupy roztoczy, świerzbowca ludzkiego (łac. Sarcoptes scabiei).

Świerzbowiec rozwija się w skórze człowieka, odżywia się zrogowaciałą warstwą naskórka, drąży w nim długie, bo trzy-, czterocentymetrowe tunele. Do zakażenia dochodzi najczęściej na skutek bezpośredniego kontaktu ze skórą zakażonego człowieka, rzadziej przyczyną jest korzystanie z tych samych przedmiotów (zabawki, ręczniki, ubrania, pościel). Człowiek zaraża się larwą lub zapłodnioną samicą.

Okres wylęgania trwa od kilku dni do trzech tygodni, objawy pojawiają się po około trzech–sześciu tygodniach. Czynnikami predysponującymi do zakażenia są: osłabienie odporności, wyniszczenie, stres, zmęczenie oraz przebywanie w dużych skupiskach ludzkich. Najczęściej rozpoznawany jest w przedszkolach i w domach opieki.

Typowym objawem jest silny świąd skóry nasilający się szczególnie w nocy oraz przy rozgrzaniu ciała. Skóra jest zaczerwieniona, widoczne są na niej nadżerki, grudki, pęcherzyki i przeczosy. W badaniu dermatoskopowym widoczne są nory wydrążone przez pasożyta.

Ulubionym miejscem, w którym pojawiają się zmiany, są przestrzenie między palcami rąk i stóp, nadgarstki, brzuch, okolica pępka, pośladki, okolice narządów płciowych, fałdy skórne. Świąd i drapanie powodują, że świerzb łatwo przenieść na inne okolice ciała. U małych dzieci może pojawić się także na skórze głowy, dłoniach i podeszwach. Czasem świerzb mylony jest z atopowym zapaleniem skóry lub z alergią. U dzieci objawy są bardziej nasilone, dlatego świerzb jest u nich częściej rozpoznawany, jednak inwazja rozpoczyna się na ogół od osób dorosłych.

Świerzb rozpoznaje się na podstawie typowych objawów. Występowanie podobnych dolegliwości u osób z otoczenia ułatwia rozpoznanie. W niektórych sytuacjach należy wykonać badanie dermatoskopowe lub badanie mikroskopowe zeskrobanego naskórka – widoczne mogą być jaja, larwy lub dorosłe osobniki.

Konieczne jest leczenie całej rodziny oraz wypranie i wyprasowanie pościeli, ubrań, zabawek, ręczników w celu zlikwidowania ewentualnych ognisk świerzbowca. Temperatura powyżej 60 stopni Celsjusza zabija jaja pasożyta. Przedmioty, których nie można wyprać, należy umieścić w zamkniętym na siedem dni szczelnym worku foliowym.

W Polsce dostępnych jest wiele preparatów, jednak zastosowanie permetryny w postaci kremu lub żelu w stężeniu 5% jest skuteczne i bezpieczne. U osób dorosłych należy posmarować całą skórę (poza głową) na 8–14 godzin; taką terapię można powtórzyć po 7–14 dniach. Istnieją doniesienia o lepszym efekcie po dołączeniu do permetryny iwermektyny podawanej doustnie – oba leki dostępne są na receptę. Leczenie trwa jeden dzień. Dłużej stosuje się leki przeciwhistaminowe, zmniejszające uczucie świądu. Nieleczony świerzb powoduje rozprzestrzenianie się choroby na innych.

Autorka jest lekarzem

Nie tylko „powtórka z rozrywki”

dr hab. Tomasz Korpysz

Dziś ostatnie przykłady ze „Współczesnego słownika frazeologicznego” autorstwa Piotra Flicińskiego. Mam nadzieję, że przynajmniej część z haseł była dla Państwa jakimś odkryciem.

Mieć parcie na szkło ‘zabiegać o jak najczęstsze pokazywanie się w telewizji; starać się zyskać popularność wśród publiczności telewizyjnej’ zob. parcie na szkło.

Mrożek by tego nie wymyślił ‘coś absurdalnego, nonsens’: *Chciałem być szybko, ale przede wszystkim tanio dostać się do stolicy, więc wybrałem lot najtańszymi prawdopodobnie liniami w tym kraju, rezygnując z drogiej kolei. Na lotnisku okazało się, ze muszę dopłacić 25 procent wartości biletu na rozwój tamtejszych linii kolejowych. Mrożek by tego nie wymyślił. W rezultacie zapłaciłem o kilka dolarów więcej niż wydałbym na bilet kolejowy*. Poprawna wielka litera w nazwisku *Mrożek*.

Na waciki starczy/wystarczy *ironicznie* ‘o małej sumie pieniędzy z perspektywy osoby zamożnej; druga pensja w gospodarstwie domowym, najczęściej nieporównywalnie mniejsza od głównej’: *Ja wiem, że się spełniasz w tej pracy. Ile ty tam zarabiasz? Tyrasz po nocach i dostajesz tyle, że na waciki starczy. Załóż własną firmę i rób na swoje*.

O jeden most za daleko ‘coś przekraczające czyjeś możliwości; przesada, niepotrzebne działanie ponad miarę, brak umiaru, kończący się zupełnym niepowodzeniem’: *Potyczka z Lazio to był już o jeden most za daleko dla piłkarzy Wisły*. Frazeologizm pochodzący od tytułu dramatu wojennego z 1977 r. w reżyserii Richarda Attenborougha (w oryginale „A Bridge too Far”).

Plankton polityczny/sejmowy *publicystyczne* ‘z ironią posłowie, politycy, którzy z różnych powodów nie są członkami żadnej partii, klubów i kół poselskich i z tego powodu nieodgrywający żadnej roli, niemający żadnego znaczenia’: *Po kolejnych kontrowersyjnych głosowaniach, wprowadzających impas na scenie politycznej, liderzy wszystkich partii zaczęli nawet rozmowy z planktonem sejmowym w celu pozyskania ich poparcia*.

Powtórka z rozrywki ‘o czymś powtarzającym się, powielającym jakiś schemat, często z dezaprobatą’: *W każdy piątek mieliśmy powtórkę z rozrywki, gdy przyjeżdżał ojciec koleżanki, z którą dzieliliśmy mieszkanie studenckie. Zawsze rozpoczynał swoją przemowę od przestrzegania przed konsumpcyjnym stylem życia, a potem przekonywał nas do zapisania się do partii politycznej, co miało nam zapewnić świadome uczestnictwo w życiu publicznym*.

Pranie mózgu ‘wymuszać na kimś zmianę poglądów i wyznawanych wartości, wykorzystując do tego celu presję psychiczną, manipulację, dezinformację itp.’: *W systemach opartych na dyktaturze dochodzi do deptania godności ludzkiej na każdym kroku. Władza uderza z chirurgiczną precyzją, aresztując najbardziej wpływowych opozycjonistów, a wtedy stosowanie tortur i pranie mózgu zazwyczaj robi swoje.*

Radio Erewań ‘coś absurdalnego, coś wykracza poza przyjęte normy zdrowego rozsądku; coś zupełnie innego niż w przekazanej informacji’: *W weekend słyszałem w radiu, że podobno dwupasmówki mają połączyć wszystkie większe polskie miasta w ciągu najbliższych pięciu lat. – Chyba słuchałeś radia Erewań!*

Reagować alergicznie *na coś/na kogoś* ‘być czemuś lub komuś niechętny; wzbraniać się przed czymś lub przed kimś’: *Chyba nie pójdę dziś na urodziny Krysi. Jakoś się muszę wykręcić, bo moja żona za nic w świecie nie da się namówić na wyjście. Ona reaguje alergicznie na jej męża. Po prostu nie lubi jego wulgarnego zachowania, i właściwie ją rozumiem i zgadzam się z opinią mojej żony*.

Renta dla studenta

Edyta Pisarczyk-Kulon

Studentowi po zmarłym rodzicu przysługuje renta rodzinna. Może ją pobierać w okresie nauki nie dłużej niż do 25. roku życia, a jeżeli 25. urodziny przypadną na ostatnim roku studiów w szkole wyższej, to może otrzymywać rentę aż do końca tego roku studiów.

Renta rodzinna przysługuje dzieciom osoby, która w chwili śmierci miała ustalone prawo do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy lub spełniała warunki wymagane do uzyskania jednego z tych świadczeń. Przy ocenie prawa do renty przyjmuje się, że osoba zmarła była całkowicie niezdolna do pracy.

Renta rodzinna przysługuje także z powodu śmierci osoby, która pobierała zasiłek przedemerytalny, świadczenie przedemerytalne lub nauczycielskie świadczenie kompensacyjne. W takim przypadku przyjmuje się, że osoba zmarła spełniała warunki do uzyskania renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy.

Prawo do renty mają dzieci własne, dzieci drugiego małżonka oraz dzieci przysposobione, przyjęte na wychowanie i utrzymanie przed osiągnięciem pełnoletności wnuki, rodzeństwo i inne dzieci, z wyłączeniem dzieci przyjętych na wychowanie i utrzymanie w ramach rodziny zastępczej lub rodzinnego domu dziecka. Za rodziców uważa się również ojczyma i macochę oraz osoby przysposabiające.

Dzieci, które studiują, mają prawo do renty rodzinnej w trakcie studiów i do czasu ukończenia studiów, nie dłużej niż do ukończenia 25 lat. Jeżeli student ukończył 25 lat, będąc na ostatnim roku studiów w szkole wyższej, prawo do renty rodzinnej przedłuża się do zakończenia tego roku studiów. Warunkiem otrzymania renty rodzinnej przez studenta jest faktyczne podjęcie studiów i ich kontynuowanie. Mogą to być studnia dzienne, wieczorowe, zaoczne lub eksternistyczne.

ZUS przyzna rentę od miesiąca, w którym zaczynają się studia. Do wypłaty świadczenia ZUS potrzebuje zaświadczenia o statusie studenta. Zwykle uczelnia wystawia zaświadczenie na rok akademicki. Student rentę otrzyma również w okresie wakacji. W kolejnym roku akademickim trzeba ponownie złożyć w ZUS-ie informację o statusie studenta. Jeżeli do ZUS-u zaświadczenie nie wpłynie, ZUS uzna, że rencista utracił status studenta i wstrzyma wypłatę renty. ZUS otrzymane zaświadczenie weryfikuje i potwierdza tę okoliczność na uczelni.

Za okres utraty statusu studenta, renta nie przysługuje. Dlatego taką informację trzeba złożyć w ZUS-ie, który wstrzyma jej wypłatę. Jeżeli okaże się, że ZUS wypłacił rentę za okres, kiedy ona nie przysługiwała, będzie trzeba ją zwrócić jako nienależnie pobrane świadczenie.

Wysokość renty jest uzależniona od wysokości świadczenia, które pobierał zmarły, albo od wysokości wyliczonego świadczenia, które by przysługiwało zmarłemu rodzicowi. Niezależnie od liczby osób uprawnionych do renty po zmarłym ZUS ustala jedno świadczenie. Jeżeli przysługuje również innym osobom, jest przez ZUS dzielona w równych częściach. Renta rodzinna wynosi dla jednej osoby – 85 proc. świadczenia, dla dwóch osób – 90 proc. świadczenia oraz dla trzech lub więcej osób uprawnionych – 95 proc. świadczenia, które przysługiwałoby zmarłemu.

Autorka jest radcą prawnym

fot. PAP/EPA/Jason Szenes

Pożegnanie z kortem

Serena Williams odpadła w trzeciej rundzie US Open, w ten sposób kończąc obfitującą w sukcesy karierę. Na pożegnanie na korcie w Nowym Jorku podziękowała rodzicom, siostrze Venus oraz wspierającym ją przez dekady kibicom. – Jest tak wiele rzeczy, z których chciałabym być zapamiętana. Myślę, że wniosłam naprawdę wiele do tenisa – stwierdziła 23-krotna zwyciężczyni wielkoszlemowych turniejów.

fot. PAP/Leszek Szymański

Legia liderem

Po wygranej nad Radomiakiem (1:0) Legia Warszawa została liderem PKO BP Ekstraklasy. Piłkarze Kosty Runjaica po ośmiu meczach mają siedemnaście zdobytych punktów. Ostatni raz takim startem stołeczna drużyna mogła się pochwalić sezonie 2013/14.

Sprzeciw wobec dyskwalifikacji

fot. FB/Nairo Quintana

Nairo Quintana wystąpił do Sportowego Sądu Arbitrażowego (CAS), aby zakwestionować swoją dyskwalifikację z ostatniego Tour de France. Kolumbijczyk zajął szóste miejsce w wyścigu, ale jego wyniki zostały wykreślone, gdy stwierdzono u niego stosowanie zabronionych środków przeciwbólowych.

Stadiony oszczędzają

W związku z ogólnoeuropejskim kryzysem energetycznym włoska ekstraklasa piłkarska zamierza oszczędzać energię elektryczną. Już wkrótce stadiony w dniach meczów Serie A będą oświetlane przez krótszy czas.

fot. wikipedia

SPORTOWY PORADNIK

Mariusz Jankowski

Początek września to dobry czas, by skierować kilka słów do rodziców. Przede wszystkim tych dzieci, które zaczynają lub niedawno zaczęły edukację w podstawówce. Bo to właśnie wtedy dorosłych atakują wszelkiego rodzaju szkółki i stowarzyszenia zapewniające, że to właśnie pod ich skrzydłami nasze latorośle zostaną mistrzami. Może nie od razu olimpijskimi, ale jednak mistrzami.

Pozwoliłem sobie napisać ten krótki poradnik jako doświadczony ojciec dwóch nastolatków, którzy w ostatnich latach spróbowali sportu w wydaniu amatorskim w wielu miejscach. Zaczynając od judo, poprzez piłkę nożną, badmintona, siatkówkę, koszykówkę, a na sportach walki (krav maga dla początkujących) kończąc.

Najważniejsze to nie dać się zwariować. Bo dziecko potrafi szybko zmienić zdanie. Od zachwytu po rezygnację. Sport jest potrzebny, warto go dziecku zapewnić, ale… Nie za wszelką cenę i nie wszędzie. Istotne jest to, by sprawdzić miejsce, do którego dziecko posyłamy. Należy je przetestować pod każdym kątem. Najlepiej dotrzeć do rodziców (na przykład pójść wcześniej na trening) którzy w danym miejscu mają już swoje doświadczenia. Szybko może się bowiem okazać, że trener ma tak wspaniały kontakt z podopiecznymi, iż warto zrobić wszystko, by dziecko ćwiczyło pod jego okiem.

Z drugiej strony może się też okazać (szczególnie uważajmy przy naborach do szkółek piłkarskich), że celem danej organizacji jest po prostu zarobek. To szybko można wyłapać, gdy ktoś stawia na ilość. Później brakuje boisk lub hal do treningów, a trenerzy pędzą z miejsca na miejsce, by zdążyć na zajęcia z kolejną grupą.

Wiem, bo sam to przeżyłem i nadal mam pod powiekami obrazek młodego szkoleniowca, który rowerem miejskim gonił co sił w nogach. I tak dwa razy w tygodniu. Tylko po to, by kolejna grupa nie czekała zbyt długo. Oczywiście to był przypadek skrajny, ale był. Inny, także związany z piłką nożną – treningi dla dzieci na dalekim Żeraniu. Kolega zdecydował się na taki, a nie inny klub i musiał tam dowozić syna z Muranowa. Na 18.00. Proszę mi wierzyć. Czym by nie jechali, była to katorga. Godziny szczytu w Warszawie, a w głowie stres, czy na pewno uda się dotrzeć. Chłopiec miał wtedy siedem lat i jestem przekonany, że można było znaleźć miejsce do treningów bliżej domu. A gdyby się rozwijał, lepsze kluby i tak by się po niego zgłosiły. Przy okazji wszyscy byliby zdrowsi i mniej nerwowi.

Dlatego powtórzę. Nie dajmy się zwariować. Niech nasze dzieci się ruszają, niech ćwiczą, niech trenują. Dajmy im narzędzia, stwórzmy możliwości. To wszystko nie może się jednak odbywać kosztem innych – rodzeństwa czy rodziców. W tym początkowym okresie ważne, by sport, a także wszystko, co się z nim wiąże, sprawiał po prostu radość.

Autor jest dziennikarzem TVP

fot. wikipedia

W nowym klubie

Brazylijczyk Marcelo, przez ostatnie 16 lat występujący w madryckim Realu, podpisał roczny kontrakt z zespołem greckiej ekstraklasy piłkarskiej, ostatnio trzykrotnym mistrzem kraju Olympiakosem – potwierdził klub z Aten.

Olej konopny spożywczy

Barbara Wiśniowska

Marihuana okryła złą sławą konopie. Niesłusznie – konopie zwane siewnymi nie są narkotykami. Mają tak znikome ilości substancji THC, że nie nadają się do produkcji nielegalnych używek. Produkuje się z nich wartościowy olej spożywczy. Jego największą zaletą jest proporcja niezbędnych nienasyconych kwasów tłuszczowych. Olej konopny zawiera trzy razy więcej kwasów omega 6 niż kwasów omega 3. Właśnie takiej proporcji potrzebuje nasz organizm. Kwasy omega 3: hamują namnażanie się tkanki nowotworowej, łagodzą bóle reumatyczne, zapobiegają wahaniom cukru we krwi, wspomagają pracę serca i naczyń krwionośnych, poprawiają stan włosów, skóry i paznokci. Kwasy omega 6 wspomagają gojenie ran i pracę wątroby oraz nerek, ale nie wolno przesadzać z ich spożyciem, gdyż wtedy sprzyjają miażdżycy i nowotworom. Z olejem konopnym na pewno tych proporcji nie pomylimy. To nie koniec jego zalet, zawiera witaminy: E, K, B, A, chlorofil, wapń, cynk, fosfor i magnez, kwas gamma-linolenowy i przeciwutleniacze, kwasy linolowy i alfa-linolenowy. Dobroczynnie wpływa na układy: krążenia, immunologiczny i hormonalny. Pomaga w problemach ze snem, działa gojąco, moczopędnie, uspokajająco, przeciwbólowo i jest nieoceniony dla dobrego wyglądu skóry. Można go dodać do dań zimnych, a do gorących w ostatniej chwili przed podaniem, nie powinno się go gotować.

fot. Barbara Wiśniowska

SZAKSZUKA

Składniki: 15–20 g natki pietruszki ■ 100 g zielonego groszku ■ 40 g cebuli szalotki, przekrojonej na pół ■ 3 ząbki czosnku ■ 20 g oleju konopnego ■ 200 g liści szpinaku ■ 100 g cukinii, pokrojonej w kostkę ■ 10 g soku z cytryny ■ ½ łyżeczki soli ■ ½–1 łyżeczka gałki muszkatołowej mielonej ■ ½–1 łyżeczka pieprzu czarnego mielonego ■ 60 g sera typu feta, pokrojonego na kawałki ■ 4 jajka ■ nasiona słonecznika lub dyni ■ opcjonalnie 2 łyżeczki masła klarowanego

Sposób przygotowania: Miażdżymy czosnek, szklimy go chwilkę wraz z cebulą na patelni, na małym ogniu, pilnując, by się nie przypaliły. Jeśli patelnia ma przywierającą powłokę, szklimy na maśle klarowanym lub oliwie. Dodajemy cukinię, jeszcze zmniejszamy ogień, dusimy ok. 10 minut. Dodajemy pozostałe warzywa, nasiona, przyprawy, sok z cytryny. Mieszamy dokładnie, a po dodaniu sera jeszcze raz delikatnie. Jajka wbijamy na górę potrawy, najlepiej, jeśli żółtka zachowają ładny kształt. Przykrywamy patelnię. Dusimy jeszcze przez 10 minut. Tuż przed podaniem polewamy olejem konopnym, możemy jeszcze doprawić.

KRZYŻÓWKA Z HASŁEM Siostry Honoraty

POZIOMO

1 A – ryba karpiowata
1 G – marka auta
2 E – nasza wierzba
3 A – dekret papieża
3 G – filtrują krew
6 A – absolutne nic
6 H – efekt korozji
8 C – miasto Łazarza
9 A – nogi szaraka
9 G – głośne krzyki
10 E – ocalał z potopu
11 A – wyspa Odysa
11 G – Janusz Korwin

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
1											
2											
3											
4											
5											
6											
7											
8											
9											
10											
11											

PIONOWO

A 1 – Jan, aktor
C 1 – miasto jońskie
C 8 – znak wodny
D 3 – hańbi rodzinę
E 1 – tok sprawy
E 8 – imię Turner
F 4 – biblijne jadło
G 1 – indiańska łódź
G 8 – faza snu
H 3 – siła życiowa
I 1 – krzew na wianki
I 8 – przodek liczydła
K 1 – okrycie hańbą

Hasło do odczytania w zaznaczonym wierszu

Rozwiązania prosimy nadsyłać do 23 września na adres redakcji „Idziemy". Wylosowanych autorów poprawnych odpowiedzi nagrodzimy książkami.

TVP 1

05.05 Sprawa dla reportera; **06.00** Słownik polsko@polski; **06.25** wojsko-polskie.pl (36) reportaż; **06.55** Słowo na niedzielę; **07.00** Transmisja Mszy Świętej z sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Łagiewnikach; **08.00** Tydzień; **08.30** Zakochaj się w Polsce (260); **09.05** Czas w las – magazyn; **09.35** Okrasa łamie przepisy – magazyn kulinarny; **10.10** Klasztorne smaki Remigiusza Rączki – Paulini z Jasnej Góry; **10.45** Zmiennicy (1) – serial TVP; **11.55** Między ziemią a niebem; **12.00** Anioł Pański; **12.15** Między ziemią a niebem; **13.00** Dożynki Prezydenckie; **14.15** Z pamięci: Magdalena Samozwaniec, cz. 2; **14.25** Weterynarze z sercem; **14.55** U Pana Boga w ogródku – komedia, reż.: Jacek Bromski, wyk.: Krzysztof Dzierma, Andrzej Zaborski, Emilian Kamiński, Jan Wieczorkowski, Ira Łaczina; **17.00** Teleexpress; **17.20** Pogoda; **17.30** Jaka to melodia? – teleturniej muzyczny; **18.30** Wojenne dziewczyny (53) – serial TVP; **19.25** Sport

19.30 Wiadomości
20.05 Pogoda
20.15 Wojenne dziewczyny (54) – serial TVP
21.15 Rolnik szuka żony – reality show
22.15 Zakochana Jedynka: Twój na zawsze – film obyczajowy, USA 2010, reż.: Allen Coulter, wyk.: Robert Pattinson, Pierce Brosnan, Emilie de Ravin
00.20 Last Vegas – komedia, USA 2013, reż.: Jon Turteltaub, wyk.: Robert De Niro, Michael Douglas, Morgan Freeman, Kevin Kline, Mary Steenburgen, Jerry Ferrara
02.05 Countdown – film fabularny, USA 2019, reż.: Justin Dec, wyk.: Elizabeth Lai, Jordan Calloway, Talitha Eliana Bateman
03.35 Jaka to melodia?
04.15 Z pamięci: Magdalena Samozwaniec, cz. 2
04.20 Zakończenie dnia

TVP 2

05.50 Barwy szczęścia (2652) – serial obyczajowy TVP; **06.25** Barwy szczęścia (2653) – serial obyczajowy TVP; **07.00** M jak miłość (1667) – serial TVP; **07.55** Pytanie na śniadanie – w tym Pogoda Flesz; **11.10** Polska od kuchni – widowisko; **11.45** The Voice of Poland XIII – Przesłuchania w ciemno (3) – widowisko muzyczne; **12.50** The Voice of Poland XIII – Przesłuchania w ciemno (4) – widowisko muzyczne; **14.00** Familiada – teleturniej; **14.35** Koło fortuny – teleturniej; **15.15** Szansa na sukce. Eurowizja Junior 2022 (2) – widowisko muzyczne; **16.15** Tak to leciało! (2) – teleturniej muzyczny; **17.05** Lajk!; **17.30** Rodzinka.pl (274) – serial komediowy TVP, reż.: Patrick Yoka, wyk.: Agata Kulesza, Jacek Braciak, Tomasz Karolak, Maciej Musiał, Adam Zdrójkowski; **18.00** Panorama; **18.20** Va Banque – teleturniej; **18.50** Na sygnale (384) – serial fabularyzowany TVP; **19.25** Na sygnale (385) – serial fabularyzowany TVP,

20.00 Postaw na milion – teleturniej
21.00 Oszustki – komedia, USA 2019, reż.: Chris Addison, wyk.: Anne Hathaway, Rebel Wilson
22.45 Kino bez granic: Sama przeciw wszystkim – film fabularny, USA/Francja 2016, reż.: John Madden, wyk.: Jessica Chastain, John Lithgow
01.05 Obietnica – dramat, Polska, Dania 2014, reż.: Anna Kazejak, wyk.: Eliza Rycembel, Mateusz Więcławek, Magdalena Popławska, Dawid Ogrodnik, Andrzej Chyra, Jowita Budnik, Bartłomiej Topa, Nikodem Rozbicki, Sara Sobania,
02.55 Julieta – dramat, Hiszpania 2016, reż.: Pedro Almodóvar, wyk.: Emma Surez, Adriana Ugarte, Daniel Grao
04.40 Zakończenie dnia

TVP Info

05.55 Powitanie; **06.00** Serwis Info Poranek, w tym: Wstaje dzień, Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów; **06.23** Pogoda; **06.31** Info Poranek; **06.52** Pogoda; **07.01** Info Poranek; **07.23** Pogoda; **07.31** Info Poranek; **07.51** Pogoda; **07.59** Info Poranek; **08.22** Pogoda; **08.30** W Kontrze; **09.15** Info Poranek; **09.41** Pogoda; **09.50** Woronicza 17; **10.59** Serwis Info Dzień weekend; **11.22** Pogoda; **11.29** Info Dzień weekend; **11.50** Salon dziennikarski; **12.30** Info Dzień weekend; **12.52** Pogoda; **12.59** Info Dzień weekend; **13.29** Info Dzień weekend; **13.52** Pogoda; **13.59** Info Dzień weekend; **14.29** Info Dzień weekend; **14.53** Pogoda; **15.00** Debata Senior; **15.29** Info Dzień weekend; **15.54** Pogoda; **16.00** Okiem Wiary; **16.29** Info Dzień weekend; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.30** Teleexpress na deser; **17.45** Info Dzień weekend; **18.00** Panorama; **18.18** Serwis Info Wieczór weekend; **18.25** Studio Zachód; **18.50** INFO V4+; **19.05** Głębia ostrości

19.30 Wiadomości
19.58 Gość Wiadomości
20.13 Minęła 20
21.00 W pełnym świetle
21.24 Serwis Info Wieczór weekend
21.42 Pogoda
21.50 Strefa starcia
23.00 INFO Wieczór
23.55 Serwis Info Wieczór weekend
00.03 Wiadomości
00.31 Gość Wiadomości
00.52 Pogoda
01.05 Woronicza 17
02.15 Minęła 20
03.05 Pogoda
03.10 INFO V4+
03.35 Głębia ostrości
04.05 Filmy Dokumentalne TVP INFO
05.13 Agrobiznes – podsumowanie

TV TRWAM

05.00 Głos serca; **05.45** Muzyczne chwile; **06.00** Jestem mamą; **06.15** Jezu, Ufam Tobie – Portoryko; **07.10** Testament Miłości Jana Pawła II w Ełku, cz.2; **07.30** 100 cudownych miejsc na świecie; **07.40** Kartka z kalendarza – Powstanie Warszawskie; **07.45** Ocalić od zapomnienia; **07.55** Poczet Wielkich Polaków; **08.00** Słowo życia; **08.05** Polski Punkt Widzenia; **08.25** Święty na każdy dzień; **08.30** Z Parlamentu Europejskiego; **09.00** Prymas Stefan Wyszyński; **09.10** Spotkanie z Magdą Buczek; **09.15** Manna z Nieba; **09.30** Msza Święta z Jasnej Góry; **10.35** Przegląd Katolickiego Tygodnika „Niedziela"; **10.40** Polska Norwida; **11.35** Z Małej Cerkwicy do...; **12.00** Anioł Pański z Ojcem Świętym Franciszkiem; **12.15** Papież Polak do Rodaków; **12.40** Projekt Gorczycki; **13.50** Ostatnie requiem; **14.35** Święty na każdy dzień; **14.40** Drzwi do lasu; **15.00** Wieś – to też Polska; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Koncert życzeń; **16.45** Prawda a Historia; **17.00** Zostań Żołnierzem RP

17.15 Na grzyby
17.30 Sól Ziemi
17.55 Poczet Wielkich Polaków
18.00 Anioł Pański
18.05 Informacje dnia
18.15 Rozmowy niedokończone
19.25 Święty na każdy dzień
19.30 Opowieści z Księgi Cnót
20.00 Informacje dnia
20.20 Różaniec
20.50 Każde życie jest cudem
21.00 Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej na Jasnej Górze – transmisja
21.20 Informacje dnia
21.40 Retrospekcja
21.45 Stan Bezpieczeństwa Państwa
21.55 Frank Duff i Legion Maryi
22.50 Msza za Księdza Jerzego
23.00 Jak my to widzimy – z daleka widać lepiej
23.30 Tam, gdzie Bóg płacze
00.00 Programy powtórkowe

TVP HISTORIA

06.45 Był taki dzień – 11 września; **06.55** Świat Józefa – film dok.; **08.00** Msza greckokatolicka; **09.00** Parada oszustów (1) – serial TVP; **10.00** Informacje kulturalne; **10.15** W kotle historii; **10.50** Ci cholerni Polacy. Lotnictwo polskie 1939–1945 (2); **11.15** Przestrzeń pamięci; **11.45** Wynalazki, które zmieniły świat – Robot (3); **12.40** Wyspy czasów Odyseusza (1) – cykl dok.; **13.40** Wojownicy czasu; **14.20** Test pilota Pirxa – film s.f.; **16.00** W Polskę jedziemy (1); **16.30** Giganci historii; **17.25** Kariera Nikodema Dyzmy (4) – serial TVP; **18.25** A więc wojna; **18.35** Historia Mediów: Media story – Money talks; **19.05** Persowie. Historia Iranu (1) – serial dok.; **20.10** Tajne akta III Rzeszy 2 (1); **21.15** 11.09.01 – dramat, Wielka Brytania/Francja 2002, reż.: Sean Penn, Claude Lelouch, Ken Loach, wyk.: Nell Mooney, Mohamad Dolati, Agelem Habibi; **23.35** Znachor – dramat, reż.: Jerzy Hoffman, wyk. Jerzy Bińczycki, Anna Dymna, Piotr Fronczewski, Bożena Dykiel; **01.55** Szerokie tory; **02.25** Zakończenie dnia

TVP KULTURA

07.00 Co powie tata, czyli piosenki Jarosława Kukulskiego – widowisko; **08.00** Nabożeństwo ewangelickie w Lubaniu; **09.05** Wschodzące gwiazdy baletu – serial dok.; **09.50** Wschodzące gwiazdy baletu – serial dok.; **10.30** Robin z Sherwood (2) – serial; **11.35** Wydarzenie aktualne; **12.20** Trzeci punkt widzenia; **13.00** Przygoda na Mariensztacie – komedia; **14.45** Wędrowiec Polski – cykl reportaży; **15.25** Le Poeme Harmonique – koncert; **16.50** Zaginione – odnalezione – Obraz „Portret damy" Melchiora Geldorpa; **17.15** Niedziela z ... rolami Wiesława Gołasa; **18.05** Niedziela z ... – Rififi po sześćdziesiątce – komedia; **19.30** Informacje kulturalne; **20.00** Potwór – film, Włochy/Francja 1994, reż.: Roberto Benigni, wyk.: Roberto Benigni, Nicoletta Braschi; **22.05** Scena muzyczna – Marta Zalewska; **23.10** Trzeci punkt widzenia; **23.50** Traffic – film sensacyjny; **02.25** Córka – film animowany; **02.40** Pamięć – film animowany; **03.00** Zniewolony (12) – dramat historyczny; **05.25** Teledyski; **05.50** Zakończenie dnia

TVN

05.20 Uwaga!; **05.40** Ukryta prawda (921); **06.30** Kuchenne rewolucje 12 (4) – program kulinarno-rozrywkowy; **07.25** Nowa Maja w ogrodzie 6 (27); **07.55** Akademia ogrodnika (27); **08.00** Dzień Dobry TVN; **11.30** Co za tydzień (1060); **12.15** Herkules (1) – serial; **13.20** Inspirujące kobiety 3 (4); **13.55** Mam talent 14 (2); **15.45** Harry Potter i kamień filozoficzny – film przygodowy, USA/Wielka Brytania 2001, reż.: Chris Columbus, wyk.: Daniel Radcliffe, Rupert Grint, Emma Watson, Richard Harris, Maggie Smith, Robbie Coltrane, Alan Rickman, Ian Hart; **19.00** Fakty; **19.25** Sport; **19.30** Kronika Speedway Grand Prix (8); **19.35** Pogoda; **19.45** Uwaga!; **20.00** MasterChef 11 (2); **21.35** Tajemnica zawodowa 2 (2) – serial; **22.45** Skok stulecia – film sensacyjny, USA 2018, reż.: Christian Gudegast, wyk.: Gerard Butler, Pablo Schreiber, O'Shea Jackson Jr., 50 Cent, Meadow Williams; **01.30** Kuchenne rewolucje 25 (2); **02.35** Uwaga!; **02.55** Noc Magii; **04.20** Kto was tak urządził; **04.50** Kto was tak urządził

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **07.30** Rysiek Lwie Serce – film animowany; **09.35** Angry Birds 2 Film – komedia; **11.40** Madagaskar 3 – film animowany; **13.40** Ninja Warrior Polska (37); **15.40** Twoja Twarz Brzmi Znajomo (167); **17.40** Ślubne pogotowie Izabeli Janachowskiej (2); **18.50** Wydarzenia – magazyn informacyjny; **19.20** Sport; **19.25** Pogoda; **19.30** Państwo w Państwie; **20.00** Kabaret na żywo. Młodzi i Moralni. (108); **22.10** Love Island. Wyspa miłości (191); **23.15** World Trade Center – dramat, USA 2006, reż.: Oliver Stone, wyk.: Nicolas Cage, Maria Bello, Michael Pena, Alexa Gerasimovich, Maggie Gyllenhaal, Jay Hernandez, Michael Shannon, Paolo Connor, Anthony Piccininni; **02.05** Wschodzące słońce – film kryminalny, USA 1993, reż.: Philip Kufman, wyk.: Sean Connery, Wesley Snipes, Harvey Keitel, Cary-Hiroyuki Tagawa, Kevin Anderson, Mako, Tia Carrere, Steve Buscemi; **04.40** Disco Gramy; **05.25** Telezakupy TV Okazje

TVP 1

04.45 Klan (4016); **05.10** Przysięga (714); **06.00** Wspaniałe stulecie (100); **07.00** Transmisja Mszy Świętej z sanktuarium Matki Bożej na Jasnej Górze; **07.30** Studio Raban; **08.00** Wiadomości; **08.10** Pogoda poranna; **08.15** Kwadrans polityczny; **08.35** Ranczo (38) – serial obyczajowy TVP; **09.40** Komisarz Alex (39) – serial kryminalny TVP; **10.35** Ojciec Mateusz (293) – serial kryminalny TVP; **11.25** Kasta – serial paradokumentalny TVP; **12.00** Wiadomości; **12.10** Agrobiznes; **12.30** Agropogoda; **12.35** Magazyn Rolniczy; **12.50** Natura w Jedynce: Zwierzęta 2 (6); **14.00** Wspaniałe stulecie (101) – serial kostiumowy; **15.00** Wiadomości; **15.10** Pogoda; **15.15** ALARM!; **15.35** Gra słów. Krzyżówka – teleturniej; **16.05** Przysięga (715) – serial obyczajowy; **17.00** Teleexpress; **17.15** Jaka to melodia?; **17.55** Klan (4017) – telenowela TVP; **18.20** Kasta – serial paradokumentalny TVP; **18.50** Jeden z dziesięciu – teleturniej; **19.20** Sport

19.30 Wiadomości
20.05 Pogoda
20.10 ALARM! – magazyn
20.30 Leśniczówka (586) – serial TVP
21.00 Teatr Telewizji: Warszawa – spektakl teatralny, reż.: Andrzej Strzelecki
22.45 Świat bez fikcji – Tajwan kontra Chiny: krucha demokracja – film dokumentalny
23.55 Pluton – dramat wojenny, USA 1986, reż.: Oliver Stone, wyk.: Tom Berenger, Willem Dafoe, Charlie Sheen, Forest Whitaker, Richard Edson
01.55 Twój na zawsze – film obyczajowy, USA 2010, reż.: Allen Coulter, wyk.: Robert Pattinson, Pierce Brosnan, Emilie de Ravin
03.50 Sfora (3) – serial sensacyjny TVP
04.45 Zakończenie dnia

TVP 2

05.00 Na sygnale (206) – serial fabularyzowany TVP; **05.30** M jak miłość (1612) – serial TVP; **06.20** Program katolicki; **06.35** Program katolicki; **06.55** Rodzinka.pl (162) – serial komediowy TVP; **07.30** Pytanie na śniadanie – pobudka; **07.55** Pytanie na śniadanie; **10.35** Panorama; **10.45** Pytanie na śniadanie; **11.20** Złotopolscy (94) – telenowela TVP; **11.55** Barwy szczęścia (2653) – serial obyczajowy TVP; **12.30** Koło fortuny – teleturniej; **13.15** Zranione ptaki (119) – serial obyczajowy; **14.05** Va Banque – teleturniej; **14.35** Na sygnale (253) – serial fabularyzowany TVP; **15.10** Wydział kryminalny Kitzbühel (45) – serial; **15.50** Przepis dnia (5); **16.00** Koło fortuny – teleturniej; **16.35** Familiada – teleturniej; **17.15** Zakazany owoc (54) – serial obyczajowy; **18.00** Panorama; **18.20** Va Banque – teleturniej; **18.45** Zranione ptaki (120) – serial obyczajowy; **19.30** Barwy szczęścia (2653) – serial obyczajowy TVP

20.00 Przepis dnia (6)
20.10 Barwy szczęścia (2654) – serial obyczajowy TVP
20.40 Kulisy serialu „M jak miłość"
20.55 M jak miłość (1668) – serial TVP
21.55 Z biciem serca (5) – serial
23.00 Tabu (5) – serial kostiumowy
00.15 Julieta – dramat, Hiszpania 2016, reż.: Pedro Almodóvar, wyk.: Emma Surez, Adriana Ugarte, Daniel Grao
02.05 O mnie się nie martw (5) – serial komediowy TVP, reż.: Filip Zylber, wyk.: Wojciech Solarz, Marcin Korcz, Hanna Śleszyńska, Aleksandra Domańska, Joanna Kulig, Stefan Pawłowski, Paweł Domagała, Joanna Kurowska, Katarzyna Ankudowicz
03.05 Oszustki – komedia, USA 2019, reż.: Chris Addison, wyk.: Anne Hathaway, Rebel Wilson
04.40 Zakończenie programu

TVP Info

05.35 Powitanie; **05.39** Serwis Info Poranek; **05.57** Agropogoda; **06.01** Serwis Info Poranek – wiadomości z kraju i ze świata – w tym: Wstaje dzień, Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów; **06.20** Pogoda; **06.30** Serwis Info Poranek; **06.53** Pogoda; **07.00** Serwis Info Poranek; **07.12** Jedziemy; **07.50** Agrobiznes; **07.55** Agropogoda; **08.00** Jedziemy dalej; **08.20** Serwis Info Poranek; **08.23** Minęła 8; **09.00** Serwis Info Poranek; **09.11** Minęła 9; **09.40** Plan dnia; **10.00** Serwis Info Poranek; **10.21** Pogoda; **10.29** Serwis Info Dzień; **10.51** Pogoda; **10.59** Serwis Info Dzień; **11.29** Serwis Info Dzień; **11.51** Pogoda; **12.00** INFO Raport; **13.29** Serwis Info Dzień; **13.50** Pogoda; **13.59** Serwis Info Dzień; **14.29** Serwis Info Dzień; **14.49** Pogoda; **14.59** Serwis Info Dzień; **15.29** Info Dzień; **16.50** Magazyn.; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.30** O co chodzi; **18.00** Panorama; **18.19** Serwis Info Wieczór; **18.37** O tym się mówi

19.30 Wiadomości
19.58 Gość Wiadomości
20.13 Minęła 20
21.00 Nie da się ukryć
21.20 Serwis Info Wieczór
21.41 Pogoda
21.50 W tyle wizji
22.25 Serwis Info Wieczór
22.30 W tyle wizji Extra
23.00 INFO Wieczór
23.30 W akcji
23.55 Serwis Info Wieczór
00.03 Wiadomości
00.31 Gość Wiadomości
00.57 Pogoda
01.05 Minęła 20
02.00 W tyle wizji
02.35 Serwis Info Wieczór
02.40 W tyle wizji Extra
03.13 O co chodzi
03.40 Filmy Dokumentalne TVP INFO
05.18 Agrobiznes
05.30 Zakończenie dnia

TV TRWAM

05.10 Sanktuaria polskie; **05.30** Projekt Gorczycki; **06.40** Ona nigdy nie była sama – Matka Teresa Kierocińska; **07.10** Z wędką nad wodę w Polskę i świat; **07.35** Drzwi do lasu; **07.50** Kartka z kalendarza – Powstanie Warszawskie; **07.55** Poczet Wielkich Polaków; **08.00** Informacje dnia; **08.15** Wieś – to też Polska; **09.15** Sursum Corda – W Górę Serca!; **09.30** Opowieści z Księgi Cnót; **09.55** Święty na każdy dzień; **10.00** Informacje dnia; **10.15** Rozmowy niedokończone; **11.20** Stan Bezpieczeństwa Państwa; **11.30** Mladifest 2017. 28. Festiwal Młodych w Medjugorje; **12.00** Anioł Pański; **12.03** Informacje dnia; **12.20** Mojżesz – 10 przykazań; **13.10** 20 lat dla świata; **13.15** Muzyczne chwile; **13.25** Słowo życia; **13.30** Msza Święta z Jasnej Góry; **14.20** 100 cudownych miejsc na świecie; **14.30** Kuźnia Redemptorystów; **15.20** Misja Bilaj; **15.50** Ma się rozumieć; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Sanktuaria Polskie

16.30 Porady Medyczne Bonifratrów
16.55 Muzyczne chwile
17.05 Świadkowie – program historyczny
17.30 Spotkanie Rodziny Radia Maryja w parafii pw. Świętego Krzyża – transmisja nabożeństwa
20.00 Informacje dnia
20.20 Różaniec
20.50 Myśląc Historia
21.00 Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej na Jasnej Górze – transmisja
21.20 Informacje dnia
21.40 Polski Punkt Widzenia – program publicystyczny
22.00 Mojżesz – 10 przykazań – serial fabularny
22.50 Projekt Gorczycki – koncert
00.00 Programy powtórkowe

TVP HISTORIA

07.00 Był taki dzień – 12 września; **07.10** Czas honoru (8) – serial TVP; **08.00** Ex Libris (508); **08.30** Historia Polski: Listy śmierci – film dok.; **09.30** Informacje kulturalne; **09.50** Sensacje XX wieku: Strażnicy skarbów – widowisko; **10.35** Brazylia. Historia naturalna (1) – serial dok.; **11.30** Archiwum zimnej wojny; **12.10** Jaster – film dok.; **13.05** Trędowata – melodramat; **14.50** Wszystkie kolory świata: Buenos Aires – serial dok.; **15.45** Wyspy czasów Odyseusza (1); **16.40** Flesz historii (605); **17.05** Czas honoru (9) – serial TVP; **17.50** A więc wojna; **17.55** Było, nie minęło – kronika zwiadowców historii; **18.25** Spór o historię; **19.00** Historia Polski: Polskie Termopile; **19.55** Historia w postaciach zapisana: Mozart; **22.00** Sądy, przesądy; **23.00** Wojna o trony. Prawdziwa historia Europy – Filip I Orleański (4) – serial dok.; **24.00** Info Wilno; **00.15** Szerokie tory; **00.50** Było, nie minęło – kronika zwiadowców historii; **01.20** Sensacje XX wieku; **02.15** Encyklopedia II wojny światowej; **02.40** Zakończenie dnia

TVP KULTURA

07.00 Muzyczne poranki; **07.25** Informacje kulturalne; **07.55** Co dalej?; **08.30** Wydarzenie aktualne; **08.55** Marysia i Napoleon – komedia; **11.00** Reżyserzy: Billy Wilder; **12.00** Kolorowe kłamstwo – film animowany; **12.05** Pan Trąba – film animowany; **12.30** Niedziela z... rolami Wiesława Gołasa; **13.30** Lalka (4) – serial TVP; **15.00** Ciemnego pokoju nie trzeba się bać – film krótkometrażowy; **15.50** Mały światek Don Camilla – komedia; **17.50** Trzeci punkt widzenia; **18.30** Informacje kulturalne; **18.55** Rodzina Durrellów 1 (5) – serial; **20.00** Monos – Oddział małp – dramata; **21.50** Kronos – Gwiazdy; **22.35** Niewidzialne – dramat; **00.30** Scena muzyczna: Marta Zalewska – koncert; **01.30** Potwór – film, Włochy/Francja 1994, reż.: Roberto Benigni, wyk.: Roberto Benigni, Nicoletta Braschi; **03.40** Informacje kulturalne; **04.10** Miasto prywatne – film sensacyjny, reż.: Jacek Skalski, wyk.: Bogusław Linda, Maciej Kozłowski, Maria Gładkowska, Mirosław Baka; **05.35** Afisz kulturalny ekstra; **05.55** Zakończenie dnia

TVN

05.20 Uwaga!; **05.35** Nowa Maja w ogrodzie 6 (28); **06.00** Akademia ogrodnika (28); **06.10** Ukryta prawda (1293); **07.05** Kuchenne rewolucje 17 (7); **08.00** Dzień Dobry TVN; **11.40** MądrzeGotujemy z Katarzyną Bosacką (2); **11.50** Ukryta prawda (1410); **12.55** Tajemnice miłości (1); **14.00** Ukryta prawda (1294); **15.05** Ukryta prawda (1087); **16.10** Ten moment (29); **16.45** Kuchenne rewolucje 17 (8); **17.55** Ukryta prawda (1411); **19.00** Fakty; **19.35** Sport; **19.45** Pogoda; **19.55** Uwaga!; **20.10** Doradca smaku 17 (6); **20.15** Na Wspólnej 20 (3487) – serial obyczajowy; **20.55** Milionerzy (561); **21.35** Herkules (2) – serial; **22.40** Sekrety i grzeszki – komedia, USA 2011, reż.: Ron Howard, wyk.: Vince Vaughn, Kevin James, Jennifer Connelly, Winona Ryder, Channing Tatum, Queen Latifah, Amy Morton; **00.55** Co za tydzień (1060); **01.40** Wewnętrzny wróg (12) – serial; **02.40** Uwaga!; **03.00** Noc Magii; **04.25** Kto was tak urządził; **04.55** Kto was tak urządził; **05.25** Kto was tak urządził

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **08.40** Malanowski i Partnerzy (253); **09.10** Malanowski i Partnerzy (254); **09.40** Sekrety rodziny (244); **10.40** Dlaczego ja? (1112); **11.40** Gliniarze (315); **12.50** Wydarzenia; **13.20** Interwencja; **13.40** Trudne sprawy (1122); **14.40** Dlaczego ja? (1168); **15.50** Wydarzenia; **16.10** Pogoda; **16.15** Interwencja odc.4987; **16.30** Na ratunek 112 (704); **17.00** Gliniarze (713); **18.00** Pierwsza miłość (3452); **18.50** Wydarzenia – serwis informacyjny; **19.25** Gość Wydarzeń; **19.45** Sport; **19.55** Pogoda; **20.05** Dancing with the Stars. Taniec z Gwiazdami. (126); **22.10** Love Island. Wyspa miłości (192); **23.10** Rysa (4); **00.10** Rysa (5); **01.15** Sprawiedliwość ulicy – film akcji, USA 2007, reż.: Don E. FauntLeRoy, wyk.: Steven Seagal, Kirk B.R. Woller, Liezl Carstens, Eddie Griffin, Cory Hart, Carmen Serano; **03.25** Świat według Kiepskich (84); **04.00** Świat według Kiepskich (85); **04.40** Disco Gramy; **05.25** Telezakupy TV Okazje

TVP 1

04.45 Klan (4017); **05.10** Przysięga (715); **06.00** Wspaniałe stulecie (101) – serial kostiumowy; **07.00** Transmisja Mszy Świętej z sanktuarium Matki Bożej na Jasnej Górze; **07.30** Kościół z bliska; **08.00** Wiadomości; **08.10** Pogoda poranna; **08.15** Kwadrans polityczny; **08.35** Ranczo (39) – serial obyczajowy TVP; **09.40** Komisarz Alex (40) – serial kryminalny TVP; **10.35** Ojciec Mateusz (294) – serial kryminalny TVP; **11.25** Kasta – serial paradokumentalny TVP; **12.00** Wiadomości; **12.10** Agrobiznes; **12.30** Agropogoda; **12.35** Magazyn Rolniczy; **12.50** Natura w Jedynce: Zwierzęta 2 (7) – serial dokumentalny; **14.00** Wspaniałe stulecie (102); **15.00** Wiadomości; **15.10** Pogoda; **15.15** ALARM!; **15.35** Gra słów. Krzyżówka – teleturniej; **16.05** Przysięga (716) – serial obyczajowy; **17.00** Teleexpress; **17.15** Jaka to melodia?; **17.55** Klan (4018) – telenowela TVP; **18.20** Kasta – serial paradokumentalny TVP; **18.55** Jeden z dziesięciu – teleturniej; **19.20** Sport

19.30 Wiadomości
20.05 Pogoda
20.10 ALARM! – magazyn
20.30 Leśniczówka (587) – serial obyczajowy TVP
21.00 Pełny obraz (2) – cykl dokumentalny
21.40 Magazyn Ekspresu Reporterów
22.45 Ocaleni – reality show
23.50 Magazyn śledczy Anity Gargas
00.25 Chata – film obyczajowy, USA 2017, reż.: Stuart Hazeldine, wyk.: Sam Worthington, Octavia Spencer, Tim McGraw
02.40 Urlop na kempingu – film obyczajowy, Niemcy 2018, reż.: Jan Ruzicka, wyk.: Tanja Wedhorn, Stephan Kampwirth, Martin Lindow
04.15 Notacje: Adam Stanisław Górny
04.30 Zakończenie dnia

TVP 2

05.05 Na sygnale (207) – serial fabularyzowany TVP; **05.35** M jak miłość (1613) – serial TVP; **06.25** Bielski Syjon; **06.55** Rodzinka.pl (163) – serial komediowy TVP; **07.30** Pytanie na śniadanie – pobudka; **07.55** Pytanie na śniadanie; **10.30** Panorama; **10.40** Pytanie na śniadanie; **11.15** Złotopolscy (95) – telenowela TVP; **11.50** Barwy szczęścia (2654) – serial obyczajowy TVP; **12.30** Koło fortuny – teleturniej; **13.15** Zranione ptaki (120) – serial obyczajowy; **14.05** Va Banque – teleturniej; **14.35** Na sygnale (254) – serial fabularyzowany TVP; **15.00** Koło Fortuny – extra – teleturniej; **15.10** Wydział kryminalny Kitzbühel (46) – serial; **15.55** Przepis dnia (6); **16.00** Koło fortuny – teleturniej; **16.35** Familiada – teleturniej; **17.15** Zakazany owoc (55) – serial obyczajowy; **18.00** Panorama; **18.20** Va Banque (437) – teleturniej; **18.45** Zranione ptaki (121) – serial obyczajowy

19.30 Barwy szczęścia (2654) – serial
20.00 Przepis dnia (7)
20.10 Barwy szczęścia (2655) – serial
20.40 Kulisy serialu „M jak miłość"
20.55 M jak miłość (1669) – serial
21.55 Z biciem serca (6) – serial, Włochy 2021, reż.: Riccardo Donna, wyk.: Andrea Gherpelli, Matteo Martari, Pilar Fogliati,
23.10 Tabu (6) – serial kostiumowy, Wielka Brytania, USA 2017, reż.: Kristoffer Nyholm, wyk.: Tom Hardy, Leo Bill, Jessie Buckley, Edward Fox
00.20 Ludzkie historie – Lutek – Legenda Bieszczadów – film dok.
02.00 Faraon – dramat, reż.: Jerzy Kawalerowicz, wyk.: Jerzy Zelnik, Wiesława Mazurkiewicz, Barbara Brylska, Krystyna Mikołajewska, Ewa Krzyżewska, Piotr Pawłowski
04.35 Zakończenie programu

TVP Info

05.35 Powitanie; **05.39** Serwis Info Poranek; **05.57** Agropogoda; **06.01** Serwis Info Poranek – wiadomości z kraju i ze świata – w tym: Wstaje dzień, Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów; **06.20** Pogoda; **06.30** Serwis Info Poranek; **06.46** Pogoda; **06.50** Felieton TVP INFO – EuroSkills; **07.00** Serwis Info Poranek; **07.12** Jedziemy; **07.50** Agrobiznes; **07.55** Agropogoda; **08.00** Jedziemy dalej; **08.20** Serwis Info Poranek; **08.23** Minęła 8; **09.00** Serwis Info Poranek; **09.11** Minęła 9; **09.40** Plan dnia; **10.00** Serwis Info Poranek; **10.21** Pogoda; **10.29** Serwis Info Dzień; **10.51** Pogoda; **10.59** Serwis Info Dzień; **11.29** Serwis Info Dzień; **11.51** Pogoda; **12.00** INFO Raport; **13.29** Serwis Info Dzień; **13.51** Pogoda; **13.59** Serwis Info Dzień; **14.29** Serwis Info Dzień; **14.49** Pogoda; **14.59** Serwis Info Dzień; **15.29** Info Dzień; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.30** O co chodzi; **18.00** Panorama; **18.19** Serwis Info Wieczór; **18.37** O tym się mówi

19.30 Wiadomości
19.58 Gość Wiadomości
20.13 Minęła 20
21.00 Nie da się ukryć
21.20 Serwis Info Wieczór
21.41 Pogoda
21.50 W tyle wizji
22.25 Serwis Info Wieczór
22.30 W tyle wizji Extra
23.00 INFO Wieczór
23.30 W akcji
23.55 Serwis Info Wieczór
00.03 Wiadomości
00.31 Gość Wiadomości
00.57 Pogoda
01.05 Minęła 20
02.00 W tyle wizji
02.35 Serwis Info Wieczór
02.40 W tyle wizji Extra
03.13 O co chodzi
03.45 Filmy Dokumentalne TVP INFO
04.50 wojsko-polskie.pl
05.18 Agrobiznes

TV TRWAM

05.00 Filmowe życiorysy. Historia Lednicy; **05.45** 100 cudownych miejsc na świecie; **05.55** Wędrówka pielgrzyma; **07.50** Kartka z kalendarza; **07.55** Poczet Wielkich Polaków; **08.00** Informacje dnia; **08.15** Polski Punkt Widzenia; **08.35** Słowo życia; **08.40** Jej misja trwa; **09.00** Papież Polak do Rodaków; **09.25** „Ojcu Świętemu się nie odmawia..."; **10.00** Informacje dnia; **10.15** Jak my to widzimy – z daleka widać lepiej; **10.45** Zew natury; **11.05** Mocni w Wierze; **11.35** Święty na każdy dzień; **11.40** Ma się rozumieć; **11.50** Słowo życia; **12.00** Anioł Pański; **12.03** Informacje dnia; **12.20** Mojżesz – 10 przykazań; **13.10** Filmowe życiorysy. Biały marsz; **13.30** Msza Święta z Jasnej Góry; **14.20** 100 cudownych miejsc na świecie; **14.30** Bieszczady dla Jezusa 2020; **15.00** Narodowe Sanktuarium Maryjne w Subukia; **15.20** Muzyczne chwile; **15.30** Podróż Papieża Franciszka do Kazachstanu; **15.50** Ma się rozumieć; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Jestem mamą; **16.25** Przyroda w Obiektywie; **16.40** Robi

16.55 Sekrety mnichów
17.10 Prosto o gospodarce
17.30 Zostań Żołnierzem RP
17.45 Muzyczne chwile
17.55 Poczet Wielkich Polaków
18.00 Anioł Pański
18.05 Informacje dnia
18.15 Rozmowy niedokończone
19.25 Święty na każdy dzień
19.30 Każdy maluch to potrafi
19.45 Modlitwa z telefonicznym udziałem dzieci
20.00 Informacje dnia
20.20 Różaniec
20.50 Myśląc Historia
21.00 Apel Jasnogórski
21.20 Informacje dnia
21.40 Polski Punkt Widzenia
22.00 Mojżesz – 10 przykazań
22.50 Muzyczne chwile
23.00 Biblia w obrazach
00.00 Programy powtórkowe

TVP HISTORIA

07.00 Był taki dzień – 13 września; **07.10** Czas honoru (9); **08.00** Flesz historii; **08.30** Historia Polski: Polskie Termopile; **09.30** Informacje kulturalne; **09.50** Sensacje XX wieku: Największy wróg Hitlera – widowisko; **10.40** Od zmierzchu do świtu – film dok.; **11.35** Przestrzeń pamięci; **12.05** Nieujarzmiona Chanel – film dok.; **12.55** Polska z bocznej drogi: Pożegnanie; **13.10** Persowie. Historia Iranu (1) – serial dok.; **14.15** Kresy – film dok; **15.40** Ojciec – film dok.; **16.35** Księża wolności 1914–1981 – ks. Bolesław Stefański; **17.05** Czas honoru (10); **18.00** A więc wojna; **18.05** Na bitewnym szlaku (3); **18.30** Oblicza wojny (13); **19.05** Historia Polski: Morskie Oko nasze; **20.00** Tajemnice ukryte w kościach. Polowanie na Czarną Śmierć – film dok.; **20.55** Bastiony władzy – Wróg u bram (2); **21.50** Potop Redivivus – film fabularny, reż.: Jerzy Hoffman; **00.55** Info Wilno; **01.10** Było, nie minęło – kronika zwiadowców historii.; **01.45** Sensacje XX wieku; **02.35** Encyklopedia II wojny światowe; **03.10** Zakończenie dnia

TVP KULTURA

07.00 Co się dzieje; **07.30** Informacje kulturalne; **08.00** Wędrowiec Polski; **08.40** Którędy po sztukę; **09.00** Mały światek Don Camilla – komedia; **11.00** Rodzina Durrellów 1 (5) – serial; **12.00** Gorący czas Montparnasse'u – film dok.; **13.00** Wydarzenie aktualne; **13.25** Lalka (5) – serial TVP; **15.00** Lato pszczół – film krótkometrażowy; **15.30** Komitet – film krótkometrażowy; **15.55** Paciorki jednego różańca – dramat, reż.: Kazimierz Kutz, wyk.: Marta Straszna, Augustyn Halota, Jan Bogdół, Franciszek Pieczka, Róża Rychter, Ewa Wiśniewska, Stanisław Zaczyk; **17.55** Co dalej?; **18.30** Informacje kulturalne; **18.55** Rodzina Durrellów 1 (6) – serial; **20.00** Wstęp do spektaklu – Holzwege; **20.05** Holzwege – spektakl teatralny; **21.05** Tajemnice Silver Lake – film; **23.35** Co dalej?; **00.05** Historia krótkiego trwania – film krótkometrażowy; **00.20** Mleko – dramat; **00.50** Niewidzialne – dramat; **02.35** Informacje kulturalne; **03.05** Giulietta i duchy – komediodramat

TVN

05.55 Uwaga!; **06.10** Ukryta prawda (1294) – program obyczajowy; **07.05** Kuchenne rewolucje 17 (8) – program kulinarno-rozrywkowy; **08.00** Dzień Dobry TVN; **11.40** Doradca smaku 17 (6); **11.50** Ukryta prawda (1411); **12.55** Tajemnice miłości (2); **14.00** Ukryta prawda (1295); **15.05** Ukryta prawda (1088); **16.10** Ten moment (30); **16.45** Kuchenne rewolucje 17 (9) – program kulinarno-rozrywkowy; **17.55** Ukryta prawda (1412); **19.00** Fakty – magazyn informacyjny; **19.35** Sport; **19.45** Pogoda; **19.55** Uwaga!; **20.10** Doradca smaku 17 (7); **20.15** Na Wspólnej 20 (3488) – serial obyczajowy; **20.55** Milionerzy (562); **21.35** Ślub od pierwszego wejrzenia 8 (2); **22.40** Kuba Wojewódzki 17 (2); **23.45** Superwizjer (1248) – magazyn reporterów; **00.20** Herkules (2) – serial; **01.20** Zabójcza broń 3 (1) – serial; **02.20** Uwaga!; **02.40** Noc Magii; **04.05** Kto was tak urządził; **04.35** Kto was tak urządził; **05.05** Kto was tak urządził; **05.35** Kto was tak urządził

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **08.40** Malanowski i Partnerzy (255); **09.10** Malanowski i Partnerzy (256); **09.40** Sekrety rodziny (245); **10.40** Dlaczego ja? (1113); **11.40** Gliniarze (316); **12.50** Wydarzenia; **13.20** Interwencja; **13.40** Trudne sprawy (1123); **14.40** Dlaczego ja? (1169); **15.50** Wydarzenia; **16.10** Pogoda; **16.15** Interwencja; **16.30** Na ratunek 112 (705); **17.00** Gliniarze (714); **18.00** Pierwsza miłość (3453); **18.50** Wydarzenia; **19.25** Gość Wydarzeń; **19.45** Sport; **19.55** Pogoda; **20.05** Ninja Warrior Polska (38); **22.10** Love Island. Wyspa miłości (193); **23.10** Niezniszczalni 2 – film akcji, USA 2012, reż.: Simon West, wyk.: Liam Hemsworth, Jean-Claude Van Damme, Jet Li, Dolph Lundgren, Chuck Norris, Arnold Schwarzenegger, Sylvester Stallone, Jason Statham, Bruce Willis; **01.35** Spis drani – thriller sensacyjnty, USA 2011, reż.: William Kaufman, wyk.: Cuba Gooding Jr., Cole Hauser, Jonathan LaPaglia, Ginny Weirick; **03.25** Świat według Kiepskich (86); **04.00** Świat według Kiepskich (87); **04.40** Disco Gramy; **05.25** Telezakupy TV Okazje

TVP 1

04.40 Klan (4018); **05.10** Przysięga (716); **06.00** Wspaniałe stulecie (102); **07.00** Transmisja Mszy Świętej z sanktuarium Matki Bożej na Jasnej Górze; **07.30** Rodzinny ekspres; **08.00** Wiadomości; **08.10** Pogoda poranna; **08.15** Kwadrans polityczny; **08.35** Ranczo (40) – serial TVP; **09.40** Komisarz Alex (41) – serial TVP; **10.35** Ojciec Mateusz (295) – serial TVP; **11.25** Kasta – serial paradokumentalny TVP; **12.00** Wiadomości; **12.10** Agrobiznes; **12.30** Agropogoda; **12.35** Rok w ogrodzie Extra; **12.50** Natura w Jedynce: Zwierzęta 2 (8) – serial dokumentalny; **14.00** Wspaniałe stulecie (103) – serial kostiumowy; **15.00** Wiadomości; **15.10** Pogoda; **15.15** ALARM!; **15.35** Gra słów. Krzyżówka; **16.05** Przysięga (717) – serial obyczajowy; **17.00** Teleexpress; **17.15** Jaka to melodia?; **17.55** Klan (4019); **18.20** Kasta – serial paradokumentalny TVP; **18.55** Jeden z dziesięciu – teleturniej; **19.20** Sport
19.30 Wiadomości
20.00 Pogoda
20.10 ALARM! – magazyn
20.25 Leśniczówka (588) – serial TVP
20.55 Piłka nożna – Liga Mistrzów 2022 – 2. kolejka
23.10 Historia bez tajemnic: Żwirko i Wigura – film dokumentalny
00.15 Krew, pot i... kłamstwa – film fabularny, USA 2018, reż.: Lane Shefter Bishop, wyk.: Adam Huber, Drew Roy, Hannah Barefoot
01.45 Prokurator (2) – serial kryminalny TVP, reż.: Jacek Filipiak, wyk.: Jacek Koman, Wojciech Zieliński, Magdalena Cielecka, Dorota Kolak, Janusz Michałowski, Gabriela Świerczyńska, Małgorzata Buczkowska, Agnieszka Makowska, Mirek Haniszewski
02.40 Karmazynowe wesele (2) – serial
03.40 wojsko-polskie.pl (36)
04.05 Notacje: Henryk Prajs
04.20 Zakończenie dnia

TVP 2

05.00 Na sygnale (208) – serial fabularyzowany TVP; **05.30** M jak miłość (1614) – serial TVP; **06.25** Pożyteczni.pl; **06.55** Rodzinka.pl (164) – serial komediowy TVP; **07.30** Pytanie na śniadanie – pobudka; **07.55** Pytanie na śniadanie; **10.35** Panorama; **10.40** Pytanie na śniadanie; **11.15** Złotopolscy (96) – telenowela TVP; **11.50** Barwy szczęścia (2655) – serial obyczajowy TVP; **12.30** Koło fortuny – teleturniej; **13.15** Zranione ptaki (121) – serial obyczajowy, Turcja 2019; **14.00** Va Banque (437) – teleturniej; **14.35** Na sygnale (255) – serial fabularyzowany TVP; **15.10** Wydział kryminalny Kitzbühel (47) – serial; **15.50** Przepis dnia (7); **16.00** Koło fortuny – teleturniej; **16.35** Familiada – teleturniej; **17.15** Zakazany owoc (56) – serial obyczajowy; **18.00** Panorama; **18.20** Va Banque – teleturniej; **18.45** Zranione ptaki (122) – serial obyczajowy
19.30 Barwy szczęścia (2655) – serial
19.55 Przepis dnia (8)
20.05 Barwy szczęścia (2656) – serial
20.35 Kulisy seriali „Na dobre i na złe" i „Na sygnale"
20.50 Na dobre i na złe (852) – serial TVP, wyk.: Mateusz Janicki, Tetiana Malkova, Bogdan Wozniuk, Mira Fareniuk, Marta Żmuda Trzebiatowska, Anna Samusionek, Aleksandra Grabowska, Katarzyna Skrzynecka
21.55 Z biciem serca (7) – serial
23.00 Tabu (7) – serial kostiumowy
00.15 Mamuśki mają wychodne – komedia, USA 2017, reż.: Alethea Jones, wyk.: Toni Collette, Katie Aselton
01.50 Medyceusze Wspaniali (11) – serial kostiumowy
03.00 Upadek żelaznej kurtyny – film dokumentalny
04.10 Za marzenia (1) – serial TVP
04.55 Zakończenie dnia

TVP Info

05.35 Powitanie; **05.39** Serwis Info Poranek; **05.57** Agropogoda; **06.01** Serwis Info Poranek – wiadomości z kraju i ze świata – w tym: Wstaje dzień, Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów; **06.20** Pogoda; **06.30** Serwis Info Poranek; **06.53** Pogoda; **07.00** Serwis Info Poranek; **07.12** Jedziemy; **07.50** Agrobiznes; **07.55** Agropogoda; **08.00** Jedziemy dalej; **08.20** Serwis Info Poranek; **08.23** Minęła 8; **09.00** Serwis Info Poranek; **09.11** Minęła 9; **09.40** Plan dnia; **10.00** Serwis Info Poranek; **10.21** Pogoda; **10.29** Serwis Info Dzień; **10.51** Pogoda; **10.59** Serwis Info Dzień; **11.29** Serwis Info Dzień; **11.51** Pogoda; **12.00** INFO Raport; **13.29** Serwis Info Dzień; **13.50** Pogoda; **13.59** Serwis Info Dzień; **14.29** Serwis Info Dzień; **14.49** Pogoda; **14.59** Serwis Info Dzień; **15.29** Info Dzień; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.30** O co chodzi; **18.00** Panorama; **18.19** Serwis Info Wieczór; **18.37** O tym się mówi
19.30 Wiadomości
19.58 Gość Wiadomości
20.13 Minęła 20
21.00 Nie da się ukryć
21.20 Serwis Info Wieczór
21.41 Pogoda
21.50 W tyle wizji
22.25 Serwis Info Wieczór
22.30 W tyle wizji Extra
23.00 INFO Wieczór
23.30 W akcji
23.55 Serwis Info Wieczór
00.03 Wiadomości
00.31 Gość Wiadomości
00.57 Pogoda
01.05 Minęła 20
02.00 W tyle wizji
02.35 Serwis Info Wieczór
02.40 W tyle wizji Extra
03.06 Pogoda
03.13 O co chodzi
03.45 Filmy Dokumentalne TVP INFO
04.50 INFO V4+
05.17 Agrobiznes

TV TRWAM

05.00 Prosto o gospodarce; **05.20** Jestem mamą; **05.35** Tam, gdzie Bóg płacze; **06.00** Podróż Apostolska Papieża Franciszka do Kazachstanu; **06.55** Święty Piotr Julian Eymard; **07.50** Kartka z kalendarza – Powstanie Warszawskie; **07.55** Poczet Wielkich Polaków; **08.00** Podróż Apostolska Papieża Franciszka do Kazachstanu; **08.35** Każdy maluch to potrafi; **08.50** Słowo życia; **09.00** Opowieści Starego Testamentu; **09.30** Sanktuaria polskie; **09.50** Święty na każdy dzień; **10.00** Informacje dnia; **10.15** Tajemnice Grobu Bożego; **11.00** Z wędką nad wodę w Polskę i świat; **11.25** Jestem mamą; **11.40** Prosto o gospodarce; **12.00** Anioł Pański; **12.03** Informacje dnia; **12.20** 20 lat dla świata; **12.25** Muzyczne chwile; **12.45** Podróż Apostolska Papieża Franciszka do Kazachstanu; **14.20** 100 cudownych miejsc na świecie; **14.30** Święty na każdy dzień; **14.35** W Solankowej Dolinie; **15.00** Mojżesz – 10 przykazań; **15.50** Ma się rozumieć
16.00 Informacje dnia
16.10 Na zdrowie
16.30 Wyszyński – historia
17.00 Po stronie prawdy
17.50 Muzyczne chwile
17.55 Poczet Wielkich Polaków
18.00 Anioł Pański
18.05 Informacje dnia
18.15 Rozmowy niedokończone
19.25 Święty na każdy dzień
19.30 Brat Franciszek
20.00 Informacje dnia
20.20 Różaniec
20.50 Myśląc Ojczyzna
21.00 Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej na Jasnej Górze – transmisja
21.20 Informacje dnia
21.40 Polski Punkt Widzenia
22.00 Mojżesz – 10 przykazań – serial fabularny
22.50 Otto Schimek wierny sumieniu – film dokumentalny
00.00 Programy powtórkowe

TVP HISTORIA

07.00 Był taki dzień – 14 września; **07.10** Czas honoru (10); **08.05** Na bitewnym szlaku (3); **08.40** Historia Polski: Morskie Oko nasze; **09.30** Informacje kulturalne; **09.50** Sensacje XX wieku: Astrolog; **10.40** Pułkownik Dąbek. Obrona Gdyni 1939 – film dok.; **11.45** Oblicza wojny (13); **12.20** Cichociemni – film dok.; **13.25** Wszystkie kolory świata: Wybrzeże Kości Słoniowej – serial dok.; **14.25** Saga prastarej puszczy – film dok.; **15.30** Tajemnice ukryte w kościach. Polowanie na Czarną Śmierć – film dok.; **16.25** Flesz historii – ekstra; **16.35** Przestrzeń pamięci; **16.55** Czas honoru (11); **17.50** A więc wojna; **18.00** Nie taka prosta historia; **18.25** W PRL-u; **19.00** Historia Polski: Draugen; **20.00** I wojna światowa. Śmiercionośne chmury (2); **20.55** Wojna o trony. Prawdziwa historia Europy – Filip I Orleański (4) – serial dok.; **21.55** Znachor – dramat; **00.10** Info Wilno; **00.30** Było, nie minęło – kronika zwiadowców historii; **01.05** Sensacje XX wieku; **01.55** Encyklopedia II wojny światowej; **02.25** Zakończenie dnia

TVP KULTURA

07.30 Informacje kulturalne; **08.00** Co dalej?; **08.30** Do dzieła – magazyn; **09.00** Paciorki jednego różańca – dramat; **11.00** Rodzina Durrellów 1 (6); **12.05** W poszukiwaniu umami – film dok.; **13.10** Wydarzenie aktualne; **13.30** Lalka (6) – serial TVP; **15.05** Wniebowzięci – film TVP; **16.05** Do widzenia, do jutra – film; **17.40** Przestrzeń pamięci (14); **18.15** Którędy po sztukę; **18.30** Informacje kulturalne; **18.55** Rodzina Durrellów 2 (1); **20.00** Kultura, Giedroyć i inni – film dok.; **21.05** Dziedziczki – film, Brazylia/Niemcy/Urugwaj/Francja 2018, reż.: Marcelo Martinessi, wyk.: Ana Brun, Margarita Irun, Ana Ivanova, Nilda Gonzalez; **22.55** Mistrz i Małgorzata (2) – serial; **24.00** Lauren Bacall, bogini wśród ludzi – film dok.; **01.05** Rawa Blues Silesian Sound – Śląskie Brzmienie; **02.15** Tajemnice Silver Lake – film, USA 2018, reż.: David Robert Mitchell, wyk.: Andrew Garfield, Riley Keough, Topher Grace, Callie Hernandez, Don McManus, Jeremy Bobb, Riki Lindhome, Zosia Mamet; **04.40** Historia krótkiego trwania – film krótkometrażowy; **04.55** Mleko – dramat

TVN

05.55 Uwaga!; **06.10** Ukryta prawda (1295); **07.05** Kuchenne rewolucje 17 (9) – program kulinarno-rozrywkowy; **08.00** Dzień Dobry TVN; **11.40** Doradca smaku 17 (7); **11.50** Ukryta prawda (1412); **12.55** Tajemnice miłości (3); **14.00** Ukryta prawda (1296); **15.05** Ukryta prawda (1089); **16.10** Ten moment (31); **16.45** Kuchenne rewolucje 17 (10) – program kulinarno-rozrywkowy; **17.55** Ukryta prawda (1413); **19.00** Fakty – serwis inforamcyjny; **19.35** Sport; **19.45** Pogoda; **19.55** Uwaga!; **20.10** Doradca smaku 17 (8); **20.15** Na Wspólnej 20 (3489) – serial obyczajowy; **20.55** Milionerzy (563); **21.35** Top Model 11 (2); **23.10** Wonder Woman – film przygodowy, USA/Chiny/Hong Kong 2017, reż.: Patty Jenkins, wyk.: Gal Gadot, Chris Pine, Connie Nielsen, Robin Wright, Danny Huston, David Thewlis; **02.05** Tajemnica zawodowa 2 (2) – serial; **03.05** Superwizjer (1248) – magazyn reporterów; **03.40** Uwaga!; **04.00** Noc Magii; **05.25** Kto was tak urządził

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **08.40** Malanowski i Partnerzy (257); **09.10** Malanowski i Partnerzy (258); **09.40** Sekrety rodziny (246); **10.40** Dlaczego ja? (1114); **11.40** Gliniarze (317); **12.50** Wydarzenia; **13.20** Interwencja; **13.40** Trudne sprawy (1124); **14.40** Dlaczego ja? (1170); **15.50** Wydarzenia; **16.10** Pogoda; **16.15** Interwencja odc.4989; **16.30** Na ratunek 112 (706); **17.00** Gliniarze (715); **18.00** Pierwsza miłość (3454); **18.50** Wydarzenia; **19.25** Gość Wydarzeń; **19.45** Sport; **19.55** Pogoda; **20.00** Hell's Kitchen – Piekielna Kuchnia (63); **21.35** Świat według Kiepskich (579); **22.10** Love Island. Wyspa miłości (194); **23.10** Ocalenie – film akcji, Kanada 2015, reż.: Steven C. Miller, wyk.: Gina Carano, Joshua Mikel, Lutz Kellan, D.B. Sweeney, Bruce Willis; **01.10** Atak paniki – Polska 2017, reż.: Paweł Maślona, wyk.: Grzegorz Damięcki, Małgorzata Hajewska-Krzysztofik, Magdalena Popławska, Dorota Segda, Julia Wyszyńska, Artur Żmijewski; **04.00** Świat według Kiepskich (89); **04.40** Disco Gramy; **05.25** Telezakupy TV Okazje

TVP 1

04.40 Klan (4019); **05.10** Przysięga (717); **06.00** Wspaniałe stulecie (103); **07.00** Transmisja Mszy Świętej z sanktuarium Matki Bożej na Jasnej Górze; **07.30** Dobre historie; **08.00** Wiadomości; **08.10** Pogoda poranna; **08.15** Kwadrans polityczny; **08.35** Ranczo (41) – serial TVP; **09.35** Komisarz Alex (42) – serial kryminalny TVP; **10.35** Ojciec Mateusz (296) – serial kryminalny TVP; **11.25** Kasta – serial paradokumentalny TVP; **12.00** Wiadomości; **12.10** Agrobiznes; **12.30** Agropogoda; **12.35** Magazyn Rolniczy; **12.50** Natura w Jedynce: Zwierzęta 2 (9); **14.00** Wspaniałe stulecie (104) – serial kostiumowy; **15.00** Wiadomości; **15.10** Pogoda; **15.15** ALARM!; **15.35** Gra słów. Krzyżówka – teleturniej; **16.05** Przysięga (718) – serial obyczajowy; **17.00** Teleexpress; **17.15** Jaka to melodia?; **17.55** Klan (4020); **18.20** Kasta – serial paradokumentalny TVP; **18.55** Jeden z dziesięciu – teleturniej; **19.20** Sport

19.30 Wiadomości
20.05 Pogoda
20.10 ALARM! – magazyn
20.30 Leśniczówka (589) – serial TVP
21.00 Na sygnale (386) – serial TVP
21.35 Sprawa dla reportera
22.35 Magazyn śledczy Anity Gargas
23.15 Magazyn kryminalny 997
00.05 Magazyn Ekspresu Reporterów
01.05 Tanie Dranie – Moroz i Kłopotowski komentują świat
01.45 Londyńczycy (3) – serial obyczajowy TVP, reż.: Greg Zgliński, wyk.: Natalia Rybicka, Marcin Bosak, Przymysław Sadowski, Lesław Żurek, Rafał Więckiewicz, Grażyna Barszczewska, Rafał Maćkowiak, Gabriela Muskała, Michał Włodarczyk
02.35 Ocaleni – reality show
03.35 Magazyn śledczy Anity Gargas
04.05 Notacje: Adam Stanisław Górny
04.15 Zakończenie dnia

TVP 2

05.00 Na sygnale (209) – serial fabularyzowany TVP; **05.30** M jak miłość (1615) – serial TVP; **06.25** Smaki świata – po bałkańsku (38); **06.55** Rodzinka.pl (165) – serial komediowy TVP; **07.30** Pytanie na śniadanie – pobudka; **07.55** Pytanie na śniadanie; **10.30** Panorama; **10.40** Pytanie na śniadanie; **11.15** Magazyn Ekumeniczny; **11.50** Barwy szczęścia (2656) – serial obyczajowy TVP; **12.30** Koło fortuny – teleturniej; **13.15** Zranione ptaki (122) – serial obyczajowy; **14.05** Va Banque – teleturniej; **14.35** Na sygnale (256) – serial fabularyzowany TVP; **15.10** Wydział kryminalny Kitzbühel (48) – serial; **15.50** Przepis dnia (8); **16.00** Koło fortuny – teleturniej; **16.35** Familiada – teleturniej; **17.15** Zakazany owoc (57) – serial obyczajowy; **18.00** Panorama; **18.20** Va Banque – teleturniej; **18.45** Zranione ptaki (123) – serial obyczajowy

19.30 Barwy szczęścia (2656) – serial obyczajowy TVP
20.00 Przepis dnia (9)
20.10 Barwy szczęścia (2657) – serial obyczajowy TVP,
20.40 Kulisy serialu „Ojciec Mateusz"
20.55 Ojciec Mateusz (356) – serial kryminalny TVP
21.55 Z biciem serca (8) – serial, Włochy 2021, reż.: Riccardo Donna, wyk.: Andrea Gherpelli, Matteo Martari, Pilar Fogliati, Daniele Pecci
23.00 Tabu (8) – serial kostiumowy
00.15 Dziewczyna w sieci pająka – dramat, Niemcy, Szwecja, USA 2018, reż.: Fede Alvarez, wyk.: Claire Foy, Lakeith Stanfield, Sylvia Hoeks
02.20 Bez śladu – film fabularny, Czechy 2019, reż.: Vit Karas, wyk.: Ondrej Vetchy, Marika Soposka
03.50 Gomorra (28) – serial
04.50 Zakończenie dnia

TVP Info

05.35 Powitanie; **05.39** Serwis Info Poranek; **05.56** Agropogoda; **06.01** Serwis Info Poranek – wiadomości z kraju i ze świata – w tym: Wstaje dzień, Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów; **06.20** Pogoda; **06.30** Serwis Info Poranek; **06.53** Pogoda; **07.00** Serwis Info Poranek; **07.12** Jedziemy; **07.50** Agrobiznes; **07.55** Agropogoda; **08.00** Jedziemy dalej; **08.20** Serwis Info Poranek; **08.23** Minęła 8; **09.00** Serwis Info Poranek; **09.11** Minęła 9; **09.40** Plan dnia; **10.00** Serwis Info Poranek; **10.22** Pogoda; **10.29** Serwis Info Dzień; **10.51** Pogoda; **10.59** Serwis Info Dzień; **11.29** Serwis Info Dzień; **11.51** Pogoda; **12.00** INFO Raport; **13.29** Serwis Info Dzień; **13.51** Pogoda; **13.59** Serwis Info Dzień; **14.29** Serwis Info Dzień; **14.49** Pogoda; **14.59** Serwis Info Dzień; **15.29** Info Dzień; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.30** O co chodzi; **18.00** Panorama; **18.19** Serwis Info Wieczór; **18.37** O tym się mówi

19.30 Wiadomości
19.58 Gość Wiadomości
20.13 Minęła 20
21.00 Nie da się ukryć
21.20 Serwis Info Wieczór
21.41 Pogoda
21.50 W tyle wizji
22.25 Serwis Info Wieczór
22.30 W tyle wizji Extra
23.00 INFO Wieczór
23.30 W akcji
23.55 Serwis Info Wieczór
00.03 Wiadomości
00.31 Gość Wiadomości
00.57 Pogoda
01.05 Minęła 20
02.00 W tyle wizji
02.35 Serwis Info Wieczór
02.40 W tyle wizji Extra
03.06 Pogoda
03.13 O co chodzi
03.40 Filmy Dokumentalne TVP INFO
05.18 Agrobiznes
05.30 Zakończenie dnia

TV TRWAM

05.00 Słuszna walka; **06.00** Muzyczne chwile; **06.10** Filmowe życiorysy; **07.00** Po stronie prawdy; **07.50** Kartka z kalendarza – Powstanie Warszawskie; **07.55** Poczet Wielkich Polaków; **08.00** Informacje dnia; **08.15** Polski Punkt Widzenia; **08.30** Podróż Apostolska Papieża Franciszka do Kazachstanu; **09.00** Na zdrowie; **09.20** Brat Franciszek; **09.50** 100 cudownych miejsc na świecie; **10.00** Informacje dnia; **10.15** Polacy w Bitwie o Anglię; **11.00** Podróż Apostolska Papieża Franciszka do Kazachstanu; **12.00** Anioł Pański; **12.03** Informacje dnia; **12.20** Ziemia Obiecana; **13.15** Muzyczne chwile; **13.20** Przegląd katolickiego tygodnika „Niedziela"; **13.30** Msza Święta z Jasnej Góry; **14.20** 100 cudownych miejsc na świecie; **14.30** Przystanek Lamsdorf – Powstańcy Warszawscy w niewoli; **14.55** Lisieux, dom małej Tereski; **15.50** Ma się rozumieć

16.00 Informacje dnia
16.10 Z wędką nad wodę w Polskę i świat
16.35 Zew natury
17.05 Akademia pro-life
17.15 Filmowe życiorysy
17.30 Odpowiedzialni za Kościół
17.55 Poczet Wielkich Polaków
18.00 Anioł Pański
18.05 Informacje dnia
18.15 Rozmowy niedokończone
19.25 Święty na każdy dzień
19.30 Przyjaciele i bohaterowie
20.00 Informacje dnia
20.20 Różaniec
20.50 Myśląc Historia
21.00 Apel Jasnogórski
21.20 Informacje dnia
21.40 Polski Punkt Widzenia
22.00 Ziemia Obiecana
22.55 Muzyczne chwile
23.05 Pierre Teilhard de Chardin – film dokumentalny
00.00 Programy powtórkowe

TVP HISTORIA

07.00 Był taki dzień – 15 września; **07.10** Czas honoru (11); **08.00** W kotle historii; **08.35** Historia Polski: Draugen – film dok.; **09.30** Informacje kulturalne; **09.50** Sensacje XX wieku: Własow; **10.35** Flesz historii – ekstra; **10.45** Kultura, Giedroyć i inni – film dok.; **11.45** W PRL-u; **12.15** Sposób na Alcybiadesa (3) – serial TVP; **13.25** Jedwabny szlak – film dok.; **14.30** Amerykańskie dynastie. Ród Bushów (6); **15.25** I wojna światowa – Śmiercionośne chmury (2); **16.15** Taśmy bezpieki; **16.45** Alfabet Andrzeja Dobosza; **17.05** Czas honoru (12); **18.00** A więc wojna; **18.05** Historia Mediów: Media story – Money talks; **18.30** Archiwum zimnej wojny; **19.00** Historia Polski: „303" – film dok.; **20.15** Obywatel kolczastego świata. G. Herling-Grudziński – film dok.; **21.15** Giganci historii; **22.05** Ekspertyza – Dowody zbrodni na księdzu Jerzym Popiełuszce; **22.30** Sądy, przesądy; **23.30** Czy musieli zginąć...? – film dok.; **00.20** Info Wilno; **00.40** Było, nie minęło – kronika zwiadowców historii; **01.10** Sensacje XX wieku; **02.00** Encyklopedia II wojny światowej; **02.25** Zakończenie dnia

TVP KULTURA

07.50 Informacje kulturalne; **08.15** Zaginione – odnalezione; **08.40** Dzika Muzyka – Polscy Lirnicy; **09.20** Do widzenia, do jutra – dramat, reż.: Janusz Morgenstern, wyk.: Teresa Tuszyńska, Grażyna Muszyńska, Barbara Baranowska, Włodzimierz Bielicki, Jacek Fedorowicz, Roman Polański, Eleonora Kałużyńska, Romuald Freyer, Tadeusz Wojtych, Tadeusz Chyła; **11.00** Rodzina Durrellów 2 (1); **12.00** Igrzyska pamięci – film dok.; **13.35** Lalka (7) – serial TVP; **15.10** Książę sezonu – film TVP; **16.20** Lotna – dramat, reż.: Andrzej Wajda; **17.55** Co dalej?; **18.30** Informacje kulturalne; **18.55** Rodzina Durrellów 2 (2); **20.00** Wstęp do filmu – Maroko; **20.05** Maroko – melodramat, USA 1930, reż.: Josef Von Sternberg, wyk.: Marlene Dietrich, Gary Cooper, Adolphe Menjou, Julie Compton; **21.50** Res Poloniae – O Polsce z oddali; **22.25** Beatlesi w Indiach – film dok.; **00.15** Gomorra (5) – serial; **01.20** Co dalej?; **01.55** Dziedziczki – dramat; **03.45** Torowisko – film obyczajowy

TVN

05.55 Uwaga!; **06.10** Ukryta prawda (1296); **07.05** Kuchenne rewolucje 17 (10); **08.00** Dzień Dobry TVN; **11.40** Doradca smaku 17 (8); **11.50** Ukryta prawda (1413); **12.55** Tajemnice miłości (4); **14.00** Ukryta prawda (1297); **15.05** Ukryta prawda (1090); **16.10** Ten moment (32); **16.45** Kuchenne rewolucje 17 (11) – program kulinarno-rozrywkowy; **17.55** Ukryta prawda (1414); **19.00** Fakty; **19.35** Sport; **19.45** Pogoda; **19.55** Uwaga!; **20.10** Doradca smaku 17 (9); **20.15** Na Wspólnej 20 (3490) – serial obyczajowy; **20.55** Milionerzy (564); **21.35** Kuchenne rewolucje 25 (3); **22.45** Testosteron – komedia, Polska 2007, reż.: Andrzej Saramonowicz, Tomasz Konecki, wyk.: Piotr Adamczyk, Borys Szyc, Maciej Stuhr, Krzysztof Stelmaszyk, Cezary Kosiński, Tomasz Karolak, Tomasz Kot; **01.10** After II – film obyczajowy, USA 2020, reż.: Roger Kumble, wyk.: Josephine Langford, Hero Fiennes-Tiffin, Dylan Sprouse, Louise Lombard; **03.25** Uwaga!; **03.45** Noc Magii; **05.10** Kto was tak urządził

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **08.40** Malanowski i Partnerzy (259); **09.10** Malanowski i Partnerzy (260); **09.40** Sekrety rodziny (247); **10.40** Dlaczego ja? (1115); **11.40** Gliniarze (318); **12.50** Wydarzenia; **13.20** Interwencja; **13.40** Trudne sprawy (1125); **14.40** Dlaczego ja? (1171); **15.50** Wydarzenia; **16.10** Pogoda; **16.15** Interwencja; **16.30** Na ratunek 112 (707); **17.00** Gliniarze (716); **18.00** Pierwsza miłość (3455); **18.50** Wydarzenia; **19.25** Gość Wydarzeń; **19.45** Sport; **19.55** Pogoda; **20.05** Nasz Nowy Dom (267); **21.05** Przyjaciółki (233); **22.10** Love Island. Wyspa miłości (195); **23.10** 28 dni – komediodramat, USA 2000, reż.: Betty Thomas, wyk.: Sandra Bullock, Viggo Mortensen, Dominic West, Elizabeth Perkins, Azura Skye, Buscemi Steve; **01.20** Moja dziewczyna 2 – USA 1994, reż.: Zieff Howard, wyk.: Dan Aykroyd, Jamie Lee Curtis, Anna Chumsky, Austin O'Brien, Richard Masur, Christine Ebersole; **03.35** Świat według Kiepskich (90); **04.15** Kabarety; **04.40** Disco Gramy; **05.25** Telezakupy TV Okazje

TVP 1

04.40 Klan (4020); **05.10** Przysięga (718); **06.00** Wspaniałe stulecie (104); **07.00** Transmisja Mszy Świętej z sanktuarium Matki Bożej na Jasnej Górze; **07.30** Agape – magazyn; **08.00** Wiadomości; **08.10** Pogoda poranna; **08.15** Kwadrans polityczny; **08.35** Ranczo (42) – serial TVP; **09.40** Komisarz Alex (43) – serial kryminalny TVP; **10.35** Ojciec Mateusz (297) – serial kryminalny TVP; **11.25** Kasta – serial paradokumentalny TVP; **12.00** Wiadomości; **12.10** Agrobiznes; **12.30** Agropogoda; **12.35** Magazyn Rolniczy; **12.50** Natura w Jedynce: Zwierzęta 2 (10) – serial dokumentalny; **14.00** Wspaniałe stulecie (105) – serial kostiumowy; **15.00** Wiadomości; **15.10** Pogoda; **15.15** ALARM!; **15.35** Gra słów. Krzyżówka; **16.05** Przysięga (719) – serial obyczajowy; **17.00** Teleexpress; **17.15** Jaka to melodia?; **17.55** Klan (4021) – telenowela TVP; **18.20** Kasta – serial paradokumentalny TVP; **18.55** Jeden z dziesięciu – teleturniej; **19.20** Sport

19.30 Wiadomości
20.05 Pogoda
20.10 ALARM! – magazyn
20.35 Ojciec Mateusz (357) – serial kryminalny TVP
21.25 Kulisy serialu „Na sygnale"
21.40 Na sygnale (387) – serial fabularyzowany TVP
22.15 Zabójczy widok – film sensacyjny, Wielka Brytania/USA 1985, reż.: John Glen, wyk.: Roger Moore, Christopher Walken, Tanya Roberts, Grace Jones
00.35 Zły generał – film akcji, USA 1999, reż.: Isaac Florentine, wyk.: Dolph Lundgren, Cary-Hiroyuki Tagawa, Rachel Shane
02.10 S. W. A. T. (49) – serial
02.55 Ratownicy (3) – serial TVP
03.45 Magazyn kryminalny 997
04.30 Notacje: Stanisław Radwan
04.45 Zakończenie dnia

TVP 2

05.00 Na sygnale (210) – serial fabularyzowany TVP; **05.30** M jak miłość (1616) – serial TVP; **06.20** Anna Dymna – spotkajmy się; **06.55** Rodzinka.pl (166) – serial komediowy TVP; **07.30** Pytanie na śniadanie – pobudka; **07.55** Pytanie na śniadanie; **10.35** Panorama; **10.40** Pytanie na śniadanie; **11.20** Polska od kuchni – Miss Wdzięku (6); **11.50** Barwy szczęścia (2657) – serial obyczajowy TVP; **12.30** Koło fortuny – teleturniej; **13.15** Zranione ptaki (123) – serial obyczajowy; **14.05** Va Banque – teleturniej; **14.35** Na sygnale (257) – serial fabularyzowany TVP; **15.10** Wydział kryminalny Kitzbühel (49) – serial; **15.50** Przepis dnia (9); **16.00** Koło fortuny – teleturniej; **16.35** Familiada – teleturniej; **17.15** Zakazany owoc (58) – serial obyczajowy; **18.00** Panorama; **18.20** Va Banque – teleturniej; **18.45** Zranione ptaki (124) – serial obyczajowy, Turcja 2019, reż.: Cem Tabak, Yasemin Erkul, wyk.: Emre Mete Sönmez, Ali Yasin Özegemen

19.30 Barwy szczęścia (2657) – serial
20.00 Przepis dnia (10)
20.10 Barwy szczęścia (2658) – serial
20.40 Tak to leciało! (2) – teleturniej muzyczny
21.40 Kabaret. Super Show Dwójki (26) – program kabaretowy
22.45 Hity wszech czasów – magazyn muzyczny
23.55 Kino relaks: Ilu miałaś facetów? – komedia, USA 2011, reż.: Mark Mylod, wyk.: Chris Evans, Anna Faris, Matthew Bomer
01.50 Dziewczyna w sieci pająka – dramat, Niemcy/Szwecja/USA 2018, reż.: Fede Alvarez, wyk.: Claire Foy, Lakeith Stanfield, Sylvia Hoeks
03.55 Mamuśki mają wychodne – komedia, USA 2017, reż.: Alethea Jones, wyk.: Toni Collette, Katie Aselton
05.15 Zakończenie dnia

TVP Info

05.35 Powitanie; **05.39** Serwis Info Poranek; **05.57** Agropogoda; **06.01** Serwis Info Poranek – wiadomości z kraju i ze świata – w tym: Wstaje dzień, Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów; **06.20** Pogoda; **06.30** Serwis Info Poranek; **06.53** Pogoda; **07.00** Serwis Info Poranek; **07.12** Jedziemy; **07.51** Agrobiznes; **07.56** Agropogoda; **08.00** Jedziemy dalej; **08.20** Serwis Info Poranek; **08.23** Minęła 8; **09.00** Serwis Info Poranek; **09.11** Minęła 9; **09.40** W Kontrze; **10.00** Serwis Info Poranek; **10.21** Pogoda; **10.29** Serwis Info Dzień; **10.51** Pogoda; **10.59** Serwis Info Dzień; **11.29** Serwis Info Dzień; **11.51** Pogoda; **12.00** INFO Raport; **13.29** Serwis Info Dzień; **13.50** Pogoda; **13.59** Serwis Info Dzień; **14.29** Serwis Info Dzień; **14.49** Pogoda; **14.59** Serwis Info Dzień; **15.29** Info Dzień; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.30** O co chodzi; **18.00** Panorama; **18.19** Serwis Info Wieczór; **18.37** O tym się mówi

19.30 Wiadomości
19.58 Gość Wiadomości
20.13 Forum
21.00 Nie da się ukryć
21.20 Serwis Info Wieczór
21.41 Pogoda
21.50 W tyle wizji
22.25 Serwis Info Wieczór
22.30 W tyle wizji Extra
23.00 INFO Wieczór
23.30 W akcji
23.55 Serwis Info Wieczór
00.03 Wiadomości
00.31 Gość Wiadomości
00.57 Pogoda
01.05 Forum
02.00 W tyle wizji
02.35 Serwis Info Wieczór
02.40 W tyle wizji Extra
03.06 Pogoda
03.13 O co chodzi
03.40 Filmy Dokumentalne TVP INFO
05.38 Agrobiznes

TV TRWAM

05.00 Non Possumus. Prymas Stefan Wyszyński; **05.50** Sanktuarium Matki Bożej o Złotym Sercu w Beauraing; **06.45** 100 cudownych miejsc na świecie; **06.55** „Msza F-dur księcia J.M.K. Poniatowskiego „; **07.50** Kartka z kalendarza; **07.55** Poczet Wielkich Polaków; **08.00** Informacje dnia; **08.15** Polski Punkt Widzenia; **08.40** Słowo życia; **08.45** Przyjaciele i bohaterowie; **09.10** Z wędką nad wodę w Polskę i świat; **09.35** Święty na każdy dzień; **09.45** Jestem mamą; **10.00** Informacje dnia; **10.15** Rozmowy niedokończone; **11.20** Muzyczne chwile; **11.25** Myśląc Historia; **11.35** Pod opieką Limanowskiej Pani; **12.00** Anioł Pański; **12.03** Informacje dnia; **12.20** Ziemia Obiecana; **13.10** 20 lat dla świata; **13.15** Muzyczne chwile; **13.30** Msza Święta z Jasnej Góry; **14.20** 100 cudownych miejsc na świecie; **14.30** Zrozumieć Antycywilizację; **14.55** Słowo życia; **15.00** Koronka do Bożego Miłosierdzia; **15.20** Mocni w Wierze; **15.50** Ma się rozumieć; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Siódmy Sakrament

16.40 Prosto o gospodarce
17.00 Życie z Pasją
17.25 Święty na każdy dzien
17.30 Geopolityka
17.55 Poczet Wielkich Polaków
18.00 Anioł Pański
18.05 Informacje dnia
18.15 Westerplatte Młodych
19.00 Warto zauważyć… w mijającym tygodniu
19.30 Opowieści Theo
19.45 Modlitwa z telefonicznym udziałem dzieci
20.00 Informacje dnia
20.20 Różaniec
20.50 Myśląc Historia
21.00 Apel Jasnogórski
21.20 Informacje dnia
21.40 Polski Punkt Widzenia
22.00 Ziemia Obiecana
22.55 Przegląd Tygodnika „Niedziela"
23.00 Misjonarz
23.55 Święty na każdy dzień

TVP HISTORIA

06.50 Był taki dzień – 16 września; **07.00** Czas honoru (12); **08.00** Kuchnia dwudziestolecia; **08.30** Historia Polski: „303" – film dok.; **09.30** Informacje kulturalne; **09.50** Sensacje XX wieku: Więzień specjalny; **10.45** Obywatel kolczastego świata. G. Herling-Grudziński – film dok.; **11.50** Alfabet Andrzeja Dobosza; **12.15** Diament śmierci (1) – serial TVP; **13.20** Samochody, które podbiły świat (3); **14.15** Wynalazki, które zmieniły świat – Samochód (4); **15.15** Geniusze i marzyciele; **16.20** Ex Libris (509); **16.45** Czas honoru (13); **17.35** A więc wojna; **17.45** Amerykańskie dynastie. Ród Bushów – Koniec dynastii? (6); **18.40** Historia Polski: Sierpem w plecy – film dok.; **19.15** Pod Nowym Dębskiem padł... 16 września 1939 – film dok.; **20.00** Miłość na Krymie – spektakl teatralny; **21.55** Tajne akta III Rzeszy (3); **22.55** Irlandia – długa droga do pokoju (1); **23.55** Info Wilno; **00.20** Było, nie minęło – kronika zwiadowców historii; **00.50** Sensacje XX wieku; **01.45** Encyklopedia II wojny światowej; **02.15** Zakończenie dnia

TVP KULTURA

07.30 Informacje kulturalne; **08.00** Co dalej?; **08.35** Kronos – Gwiazdy – magazyn kulturalno-społeczny; **09.20** Lotna – dramat, reż.: Andrzej Wajda; **11.00** Rodzina Durrellów 2 (2); **12.00** Beatlesi w Indiach – film dok.; **13.50** Lalka (8) – serial TVP; **15.25** Wydarzenie aktualne; **16.00** Salto – dramat, reż.: Tadeusz Konwicki; **17.55** Res Poloniae – O Polsce z oddali; **18.30** Informacje kulturalne; **18.55** Reżyserzy: Fritz Lang; **20.00** Wstęp do filmu – Obietnica poranka; **20.05** Obietnica poranka – dramat, Francja 2018, reż.: Eric Barbier, wyk.: Pierre Niney, Charlotte Gainsbourg, Didier Bourdon; **22.25** Zaginione – odnalezione; **22.50** Edgar Allan Poe – poeta grozy – film dok.; **24.00** Gomorra (6) – serial; **01.10** To niezwykłe ciasto! – film animowany; **02.05** Maroko – melodramat, USA 1930, reż.: Josef Von Sternberg, wyk.: Marlene Dietrich, Gary Cooper, Adolphe Menjou, Julie Compton; **03.50** Informacje kulturalne; **04.20** Dekalog VI – film TVP, reż.: Krzysztof Kieślowski

TVN

05.55 Uwaga!; **06.10** Ukryta prawda (1297); **07.05** Kuchenne rewolucje 17 (11) – program kulinarno-rozrywkowy; **08.00** Dzień Dobry TVN; **11.40** Doradca smaku 17 (9); **11.50** Ukryta prawda (1414); **12.55** Tajemnice miłości (5); **14.00** Ukryta prawda (1298); **15.05** Ukryta prawda (1091); **16.10** Ten moment (33); **16.45** Kuchenne rewolucje 17 (12) – program kulinarno-rozrywkowy; **17.55** Ukryta prawda (1415); **19.00** Fakty; **19.30** Sport; **19.40** Pogoda; **19.50** Uwaga!; **20.00** Aquaman – film przygodowy, USA/Australia 2018, reż.: James Wan, wyk.: Jason Momoa, Amber Heard, Willem Dafoe, Patrick Wilson, Nicole Kidman, Dolph Lundgren; **23.05** 365 dni – film, Polska 2020, reż.: Barbara Białowąs, Tomasz Mandes, wyk.: Anna-Maria Sieklucka, Michele Morrone, Bronisław Wrocławski, Otar Saralidze, Magdalena Lamparska; **01.25** Kuba Wojewódzki 17 (2); **02.30** Uwaga!; **02.50** Noc Magii; **04.15** Kto was tak urządził; **04.45** Kto was tak urządził; **05.15** Kto was tak urządził

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **08.40** Malanowski i Partnerzy (261); **09.10** Malanowski i Partnerzy (262); **09.40** Sekrety rodziny (248); **10.40** Dlaczego ja? (1116); **11.40** Gliniarze (319); **12.50** Wydarzenia; **13.20** Interwencja; **13.40** Trudne sprawy (1126); **14.40** Dlaczego ja? (1172); **15.50** Wydarzenia; **16.10** Pogoda; **16.15** Interwencja; **16.30** Na ratunek 112 (708); **17.00** Gliniarze (717); **18.00** Pierwsza miłość (3456); **18.50** Wydarzenia; **19.25** Gość Wydarzeń; **19.45** Sport; **19.55** Pogoda; **20.05** Twoja Twarz Brzmi Znajomo (168); **22.10** Love Island. Wyspa miłości (196); **23.10** Prometeusz – film s.f., USA/Wielka Brytania 2012, reż.: Ridley Scott, wyk.: Charlize Theron, Elba Idris, Michael Fassbender, Guy Pearce, Noomi Rapace; **01.55** Kłopotliwa żałoba – komedia, Kanada 2018, reż.: Collin Friesen, wyk.: Justin Bartha, Lolita Davidovich, Bruce Greenwood, Sandrine Holt, Inbar Lavi, Kevin McDonald; **04.05** Świat według Kiepskich (92 Szkoła życia; **04.40** Disco Gramy; **05.25** Telezakupy TV Okazje

TVP 1

05.05 Mister Twister (27) – serial fabularyzowany; **05.30** Mister Twister (28) – serial fabularyzowany; **06.00** Magazyn Ekspresu Reporterów; **07.00** Transmisja Mszy Świętej z sanktuarium Matki Bożej na Jasnej Górze; **07.40** Rok w ogrodzie; **08.05** Rok w ogrodzie Extra; **08.20** wojsko-polskie.pl (37); **08.45** Pełnosprawni (467); **09.20** Fascynujący świat: Kopalnie w kosmosie – film dokumentalny; **10.25** Sprawa dla reportera; **11.25** Noce i dnie (2) – serial TVP; **12.40** Gwiazdy w południe – western, USA 1964, reż.: R.G. Springsteen, wyk.: David Carradine, Dick Foran, Dan Duryea, Elsa Cárdenas, Jean Hale; **14.10** Z pamięci; **14.25** Okrasa łamie przepisy – magazyn kulinarny; **14.55** Komisarz Alex (214) – serial kryminalny TVP; **15.55** Rolnik szuka żony – reality show; **17.00** Teleexpress; **17.20** Pogoda; **17.30** Jaka to melodia? – teleturniej muzyczny; **18.30** Ojciec Mateusz (357) – serial kryminalny TVP; **19.25** Sport

19.30 Wiadomości
20.05 Pogoda
20.10 ALARM! – magazyn
20.35 Komisarz Alex (215) – serial kryminalny TVP
21.30 Katyń – dramat, reż.: Andrzej Wajda, wyk.: Andrzej Chyra, Maja Ostaszewska, Artur Żmijewski, Danuta Stenka, Jan Englert, Magdalena Cielecka, Agnieszka Glińska, Paweł Małaszyński, Maja Komorowska
23.40 Capone – dramat, Kanada 2020, reż.: Josh Trank, wyk.: Tom Hardy, Linda Cardellini, Matt Dillon
01.35 Motylem jestem, czyli romans 40-latka – komedia, reż.: Jerzy Gruza, wyk.: Andrzej Kopiczyński, Irena Jarocka, Irena Kwiatkowska, Anna Seniuk
03.10 Jaka to melodia?
03.55 Film dokumentalny
04.50 Z pamięci
04.55 Zakończenie dnia

TVP 2

05.20 Barwy szczęścia (2654) – serial obyczajowy TVP; **05.50** Barwy szczęścia (2655) – serial obyczajowy TVP; **06.25** Barwy szczęścia (2656) – serial obyczajowy TVP; **07.00** M jak miłość (1668) – serial TVP, reż.: Tomasz Średniawa, wyk.: Arkadiusz Smoleński, Sławomir Holland, Robert Moskwa, Iga Krefft, Małgorzata Pieńkowska; **07.55** Pytanie na śniadanie; **12.10** Rodzinny ekspres; **12.50** Program rozrywkowy; **14.00** Familiada – teleturniej; **14.35** Koło fortuny – teleturniej; **15.15** Szansa na sukces: Eurowizja Junior 2022 (2) – widowisko muzyczne; **16.20** Na dobre i na złe (852) – serial TVP, reż.: Jarosław Marszewski, wyk.: Mateusz Janicki, Tetiana Malkova, Bogdan Wozniuk, Mira Fareniuk, Marta Żmuda Trzebiatowska, Anna Samusionek, Marcin Korcz, Katarzyna Skrzynecka; **17.20** Smaki świata – po bałkańsku (39); **17.50** Słowo na niedzielę; **18.00** Panorama; **18.20** Va Banque (441) – teleturniej; **18.45** Postaw na milion – teleturniej

19.35 Lajk!
20.00 The Voice of Poland XIII – Przesłuchania w ciemno (5) – widowisko muzyczne
21.05 The Voice of Poland XIII – Przesłuchania w ciemno (6) – widowisko muzyczne
22.15 The Voice of Poland XIII – Przesłuchania w ciemno (7)
23.05 The Voice of Poland XIII – Przesłuchania w ciemno (5)
00.15 The Voice of Poland XIII – Przesłuchania w ciemno (6)
01.20 The Voice of Poland XIII – Przesłuchania w ciemno (7)
02.30 Kabaret. Super Show Dwójki (26) – program kabaretowy
03.35 Ilu miałaś facetów? – komedia, USA 2011, reż.: Mark Mylod, wyk.: Chris Evans, Anna Faris, Matthew Bomer
05.25 Zakończenie dnia

TVP Info

05.55 Powitanie; **06.00** Serwis Info Poranek, w tym: Wstaje dzień, Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów; **06.23** Pogoda; **06.31** Info Poranek; **06.52** Pogoda; **07.01** Info Poranek; **07.23** Pogoda; **07.31** Serwis Info Poranek; **07.50** Bezpieczna jazda; **08.00** Info Poranek; **08.22** Pogoda; **08.30** W Kontrze; **09.15** Salon dziennikarski; **09.59** Serwis Info Dzień weekend; **10.23** Pogoda; **10.29** Serwis Info Dzień weekend; **10.53** Pogoda; **10.59** Info Dzień weekend; **11.29** Info Dzień weekend; **11.52** Pogoda; **11.59** Info Dzień weekend; **12.29** Info Dzień weekend; **12.51** Pogoda; **12.59** Info Dzień weekend; **13.29** Info Dzień weekend; **13.52** Pogoda; **13.59** Info Dzień weekend; **14.29** Info Dzień weekend; **14.53** Pogoda; **15.00** Debata TVP INFO; **15.29** Info Dzień; **16.45** Info med; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.30** Studio Wschód; **18.00** Panorama; **18.18** Serwis Info Wieczór weekend; **18.30** Kobiecym okiem; **18.52** Info Wieczór weekend; **19.00** Między słowami; **19.20** Info Wieczór weekend

19.30 Wiadomości
19.58 Gość Wiadomości
20.13 Minęła 20
21.00 Nie da się ukryć
21.15 Śledczym okiem
21.40 Serwis Info Wieczór weekend
21.50 W tyle wizji
22.25 Serwis Info Wieczór weekend
22.30 W tyle wizji Extra
23.00 Magazyn śledczy Anity Gargas
23.25 INFO Wieczór
24.00 Wiadomości
00.28 Gość Wiadomości
00.56 Pogoda
01.05 Salon dziennikarski
02.00 Minęła 20
02.52 Pogoda
03.25 Filmy Dokumentalne TVP INFO
04.25 Filmy Dokumentalne TVP INFO
05.28 Magazyn śledczy Anity Gargas
05.50 Zakończenie dnia

TV TRWAM

05.00 Siódmy Sakrament; **05.30** Święty na każdy dzień; **05.35** „Będę jej głównym Patronem" – Andrzej Bobola 1809 r.; **06.20** Święty Patryk, apostoł Irlandii; **07.15** Filmowe życiorysy – Myrna Nassur; **07.50** Kartka z kalendarza – Powstanie Warszawskie; **07.55** Poczet Wielkich Polaków; **08.00** Informacje dnia; **08.15** Westerplatte Młodych; **08.55** Słowo życia; **09.00** Głos serca; **09.45** Nuty nadziei; **10.00** Informacje dnia; **10.15** Retrospekcja; **10.20** Bogumiła czyli opowieść o Warszawskiej Syrenie; **10.40** Polski Punkt Widzenia; **11.00** Kropelka radości; **12.00** Anioł Pański; **12.03** Informacje dnia; **12.20** Warto zauważyć… w mijającym tygodniu; **12.50** Siódmy Sakrament; **13.20** Ocalić od zapomnienia; **13.30** Msza Święta z Jasnej Góry; **14.20** 100 cudownych miejsc na świecie; **14.30** Przegląd Katolickiego Tygodnika „Niedziela"; **14.35** Natura Obiektywnie; **14.55** Święty na każdy dzień; **15.00** Regał; **15.30** Wierzę w Boga; **15.50** Muzyczne chwile; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Ks. Henryk Mosing – doktor ze Lwowa

17.00 Z Parlamentu Europejskiego
17.25 Święty na każdy dzień
17.30 Wolność Słowa
17.55 Poczet Wielkich Polaków
18.00 Anioł Pański
18.05 Informacje dnia
18.15 Rozmowy niedokończone
19.25 Święty na każdy dzień
19.30 Manna z Nieba
19.45 Modlitwa z telefonicznym udziałem dzieci
20.00 Informacje dnia
20.20 Różaniec
20.50 Myśląc Historia
21.00 Apel Jasnogórski
21.20 Informacje dnia
21.40 Polski Punkt Widzenia
22.00 Głos serca
22.45 Wołyń – nierozliczone ludobójstwo
00.00 Programy powtórkowe

TVP HISTORIA

06.45 Był taki dzień – 17 września; **06.55** Dominum montes – góry Jana Pawła II – film dok.; **08.00** Wojownicy czasu; **08.35** Parada oszustów (2) – serial TVP; **09.30** Informacje kulturalne; **09.55** W Polskę jedziemy (1); **10.35** Jedwabny szlak (2) – film dok.; **11.35** Wszystkie kolory świata: Oregon – świat Dzikiego Zachodu – serial dok.; **12.40** Brazylia. Historia naturalna (2) – serial dok.; **13.45** Pan Wołodyjowski. cz. I – film historyczny; **15.10** Defilada zwycięzców – film dok.; **16.05** Nie taka prosta historia; **16.35** Samochody, które podbiły świat (3); **17.25** Spór o historię; **18.05** A więc wojna; **18.10** Kariera Nikodema Dyzmy (5) – serial TVP; **19.00** Giganci historii; **19.50** Rok 1982. Kalendarium (37); **20.05** Jack Strong – film sensacyjny, reż.: Władysław Pasikowski, wyk.: Marcin Dorociński, Maja Ostaszewska; **22.20** Historia w postaciach zapisana: Beethoven – cykl dok.; **00.25** Cios w plecy – film dok.; **01.30** Pan Wołodyjowski. cz. I – film historyczny; **02.50** Zakończenie dnia

TVP KULTURA

07.00 Pani Irena – Docentowa Praszczadkowa i inne – cykl dok.; **08.00** Tamte lata, tamte dni: Halina Kunicka; **08.40** Hitler kontra Picasso – film dok.; **10.25** Czarne chmury (5) – serial TVP; **11.25** Do dzieła – magazyn; **11.55** Rozmowy kontrolowane – komedia, reż.: Sylwester Chęciński; **13.40** Dzika Muzyka; **14.20** Szczawno-Zdrój Baroque Festival 2021; **15.25** Skąpiec – komedia, Francja 1980, reż.: Jean Girault, Louis De Funes, wyk.: Frank David, Louis de Funes, Herve Bellon; **17.40** Co dalej?; **18.10** Legendy Rocka: Smokey Robinson; **18.40** Legendy Rocka: ZZ Top; **19.20** Informacje kulturalne; **19.45** Gala wręczenia nagród 47. FPFF w Gdyni – widowisko; **22.10** Kabaret Jeszcze Starszych Panów: Kwitnące szczeble – widowisko; **23.25** Amerykański przyjaciel – film fabularny, Niemcy/Francja 1977, reż.: Wim Wenders, wyk.: Bruno Ganz, Liza Kreuzer, Gerard Blain, Dennis Hoopper; **01.40** Obietnica poranka – dramat; **04.00** Informacje kulturalne; **05.15** Tamte lata, tamte dni: Halina Kunicka

TVN

05.55 Uwaga!; **06.10** Ukryta prawda (922); **07.05** Kuchenne rewolucje 12 (5) – program kulinarno-rozrywkowy; **08.00** Dzień Dobry TVN; **11.30** Na Wspólnej Omnibus 20 (889) – serial; **13.30** MasterChef 11 (2); **15.10** Top Model 11 (2); **16.45** Ślub od pierwszego wejrzenia 8 (2); **17.45** MądrzeGotujemy z Katarzyną Bosacką (3); **17.55** Kuchenne rewolucje 25 (3) – program kulinarno-rozrywkowy; **19.00** Fakty – serwis informacyjny; **19.25** Sport; **19.30** Raport Speedway Grand Prix (9) – sport; **19.35** Pogoda; **19.45** Uwaga!; **20.00** Mam talent 14 (3); **21.45** Ocean's 8 – film sensacyjny, USA 2018, reż.: Gary Ross, wyk.: Sandra Bullock, Cate Blanchett, Anne Hathaway, Mindy Kaling, Sarah Paulson, Awkwafina, Rihanna, Richard Armitage; **23.55** Aquaman – film przygodowy, USA/Australia 2018, reż.: James Wan, wyk.: Jason Momoa, Amber Heard, Willem Dafoe, Patrick Wilson, Nicole Kidman, Dolph Lundgren; **03.05** Uwaga!; **03.25** Noc Magii; **04.45** Kto was tak urządził

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **08.00** Wakacje rodziny Johnsonów – film familijny; **10.10** Ewa gotuje (457); **10.40** Nasz Nowy Dom (267); **11.40** Bogaty Dom – Biedny Dom (35); **12.45** Górale (13); **13.15** Górale (14); **13.45** Drwale i inne opowieści Bieszczadu (113); **14.15** Drwale i inne opowieści Bieszczadu (114); **14.40** Rolnicy. Podlasie (22); **15.45** Więzienie (108); **16.15** Więzienie (109); **16.45** Więzienie (110); **17.15** Więzienie (111); **17.45** Chłopaki do wzięcia (267); **18.15** Chłopaki do wzięcia (268); **18.50** Wydarzenia; **19.15** Prezydenci i Premierzy (263); **19.45** Sport; **19.55** Pogoda; **20.00** Doda. 12 kroków do miłości (3); **21.05** Shrek Trzeci – film anim.; **23.00** Kolekcjoner kości – dreszczowiec, USA 1999, reż.: Noyce Phillip, wyk.: Denzel Washington, Angelina Jolie; **01.40** Człowiek widmo II – thriller s.f., USA 2006, reż.: Claudio Fäh, wyk.: Christian Slater, Peter Facinelli, Jessica Harmon, William MacDonald, David McIlwraith, Laura Regan; **03.30** Świat według Kiepskich (200); **04.10** Kabarety Ekstraklasa; **04.40** Disco Gramy; **05.25** Telezakupy TV Okazje

Redakcja „Idziemy" nie ponosi odpowiedzialności za zmiany w programach TV wprowadzone przez nadawców po 31 VIII 2022 r.

Wielu melomanów od lat rezygnuje z wakacyjnych wyjazdów, by w drugiej połowie sierpnia móc usłyszeć koncerty Festiwalu „Chopin i jego Europa".

fot. Facebook/NIFC

Festiwal z najwyższej półki

Krzysztof Teodorowicz

fot. Facebook/NIFC

Jego siłę przyciągania tworzą zarówno atrakcyjny, niestandardowy repertuar, jak i dobór wykonawców najwyższej rangi. Zakończony właśnie tegoroczny, 18. Festiwal, dostarczył słuchaczom szczególnie wiele satysfakcji.

Największe zainteresowanie wzbudził z napięciem oczekiwany Bruce Liu z Kanady, czemu trudno się dziwić. Tryumfator ubiegłorocznego Konkursu Chopinowskiego wystąpił aż trzykrotnie. Najpierw – z recitalem, na którym wykonał utwory Rameau, Ravela, Liszta i Wariacje na temat Mozarta op. 2 Fryderyka Chopina, którymi podbił publiczność Konkursu. Zaprezentował je tego samego dnia równie błyskotliwie na fortepianie historycznym w wersji orkiestrowej, z udziałem Orkiestry XVIII Wieku. Artysta był też gwiazdą koncertu finałowego, na którym z londyńską Royal Philharmonic Orchestra wykonał II Koncert fortepianowy f-moll Chopina (na Konkursie grał I Koncert e-moll). W II Koncercie Chopina Bruce Liu również ukazał pełnię swojego talentu, dowodząc że laury konkursowe były całkowicie zasłużone.

Piękną interpretację Koncertu f-moll Chopina zaprezentowała także ulubienica publiczności, Kate Liu. Z niezwykle gorącym przyjęciem spotkał się występ Marii João Pires, która zachwyciła subtelnym wykonaniem Koncertu A-dur KV 488 Mozarta. Lukáš Vondráček oczarował swą interpretacją Koncertu Antonina Dvorzaka na fortepianie historycznym. Spośród plejady pianistów wymienię jeszcze Cypriena Katsarisa, który przedstawił program złożony z utworów Chopina i jego uczniów.

Tegoroczne motto Festiwalu – „W roku Polskiego Romantyzmu" – skłoniło organizatorów do uwzględnienia w większym wymiarze twórczości kompozytorów XIX w., oprócz Chopina także Moniuszki, Dobrzyńskiego i innych. Stały gość Festiwalu, Fabio Biondi, zaproponował wraz z zespołem Europa Galante, solistami i Chórem Opery i Filharmonii Podlaskiej ciekawą interpretację kantaty Widma Moniuszki, napisanej do fragmentu Mickiewiczowskich Dziadów, wciąż niestety niedocenianej. Poprowadził też koncertowe wykonanie wczesnej opery komicznej Giuseppe Verdiego „Dzień królowania", której bohaterem jest król Polski Stanisław Leszczyński. Pieśni Moniuszki wypełniły programy wybitnych śpiewaków – Olgi Pasiecznik i Mariusza Godlewskiego. W przejmującej interpretacji Matthiasa Goerne, któremu akompaniował Leif Ove Andsnes, usłyszeliśmy „Winterreise" Franciszka Schuberta. Recital pieśni romantycznych dała też bardzo lubiana Dorothee Mields z udziałem pianisty Tobiasa Kocha.

Cennym odkryciem było pierwsze współczesne wykonanie „Miserere" Józefa Krogulskiego – kompozytora i pianisty, którego porównywano co do talentu z Chopinem, zmarłego w wieku niespełna 27 lat. Czeskie Collegium 1704 pod dyrekcją Vaclava Luksa ukazało wszystkie walory tego znakomitego dzieła. W programie znalazło się też „Requiem" sławnego niegdyś Antonina Rejchy, nauczyciela m.in. Hectora Berlioza. Kilkoro solistów wystąpiło z {Oh!} Orkiestrą Historyczną oraz z Orkiestrą XVIII Wieku. Kameralistykę na najwyższym poziomie zaprezentowali Apollon Musagète Quartet z Barrym Douglasem (Brahms i Dvorak) oraz Kwartet Belcea, również w kwintetach, z Vadymem Kholodenką i Yulianną Avdeevą (Wajnberg i Franck). Szczególnie gorącą atmosferę wprowadził koncert Młodzieżowej Orkiestry Unii Europejskiej, którą prowadził Gianandrea Noseda. Żałuję, że nie da się już tutaj wspomnieć o wielu innych kreacjach.

Festiwal ma się, jak widać, doskonale, pozostaje życzyć mu sto lat! I do usłyszenia za rok!

Tygodnik „Idziemy" Wydawca: Wydawnictwo Diecezji Warszawsko-Praskiej, ul. Grochowska 194/196, 04-357 Warszawa, tel.: **22 512 00 95**, www.idziemy.com.pl; Redaktor naczelny: ks. Henryk Zieliński, Asystent kościelny: ks. Marian Raciński, Sekretarze redakcji: Barbara Stefańska, b.stefanska@idziemy.com.pl; redakcja@idziemy.com.pl, Dorota Glica, redakcja@idziemy.com.pl; Dział Warszawa i Mazowsze: Irena Świerdzewska, irena.swierdzewska@idziemy.com.pl, Patryk Lubryczyński. Dział kultury: Dorota Glica, Mirosław Winiarczyk. Piszą dla nas: Iwona Budziak, ks. Waldemar Chrostowski, Kazimierz Dadak, Marta Dybińska, Mariusz Jankowski, Marek Jurek, Jacek Karnowski, ks. Paweł Kłys, Piotr Kościński, Dariusz Kowalczyk SJ, ks. Marek Kruszewski, Anna Meetschen, ks. Stefan Moszoro-Dąbrowski, Monika Odrobińska, ks. Łukasz Piotrowski, Jacek Salij OP, ks. Jacek Stefański, Wojciech Świątkiewicz, ks. Waldemar Turek, Barbara Wiśniowska, Marcin Zatyka, Krzysztof Ziemiec; Korekta: Monika Zaręba; Serwis internetowy: Radek Molenda, portal@idziemy.com.pl. Projekt graficzny: Joanna Złonkiewicz. Skład i łamanie: AG Zuch. Druk: Lotos-Poligrafia Warszawa. Materiałów niezamówionych redakcja nie zwraca. Zastrzegamy sobie prawo do skracania i adiustacji tekstów oraz zmiany ich tytułów. Za treść ogłoszeń i reklam redakcja nie odpowiada. COPYRIGHT © Wydawnictwo Warszawsko-Praskie 2005. Wszelkie prawa zastrzeżone. Przedruk materiałów w jakiejkolwiek formie, całości lub fragmentów, nie jest możliwy bez zgody Wydawcy. Fot. okładka: Patryk Koszela

XIV FESTIWAL FILMOWY NNW

1918 · 2018

PATRONAT NARODOWY
PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
ANDRZEJA DUDY
W STULECIE ODZYSKANIA NIEPODLEGŁOŚCI

NNW

28.09 - 01.10. 2022

Gdynia

wstęp wolny www.festiwalnnw.pl

ORGANIZATORZY

SCENA KULTURY

GDYNIA MIASTO FILMU

unesco

DOFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW MINISTRA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

WSPÓŁFINANSOWANIE

POLSKI INSTYTUT SZTUKI FILMOWEJ

PARTNER GENERALNY

ORLEN

PARTNERZY INSTYTUCJONALNI

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ

FINA

PATRONI MEDIALNI

TVP TELEWIZJA POLSKA · POLSKIE RADIO · Polskie Radio 24 · SIECI · SUPER EXPRESS · RZECZY · GAZETA POLSKA · TYGODNIK Jagielloński · niezależna.pl

BIULETYN IPN · tysol.pl · wPolityce.pl · Czas Technologia · telewo · KISTORII · Radio Gdańsk · POLSKA PRESS GRUPA · HISTORIA · idziemy

Wojciech Korkuć KOREKSŁUDIO

KURCZAK SIELSKI

Z CHOWU BEZ ANTYBIOTYKÓW

- 100% Z POLSKICH GOSPODARSTW
- PASZA ROŚLINNA BEZ SUROWCÓW GMO
  Z DODATKIEM SKŁADNIKÓW MINERALNYCH I WITAMIN
- 5 POLSKICH ZBÓŻ
  KUKURYDZA, PSZENICA, PSZENŻYTO, JĘCZMIEŃ, OWIES PLUS MARCHEW
- IDEALNY DO PIECZENIA
  WYŚMIENITY NA ROSÓŁ, MIĘKKI, SOCZYSTY, AROMATYCZNY
- DELIKATNIE ZŁOTAWA BARWA
  DZIĘKI KUKURYDZY, KTÓRA JEST KARMIONY

KURCZAK SIELSKI
ROŚNIE WOLNIEJ
NIŻ ZWYKŁY
KURCZAK

Kurczak Sielski
Z CHOWU BEZ ANTYBIOTYKÓW

SuperDrob